

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

EIROPEIZĀCIJA AZERBAIDŽĀNĀ, ARMĒNIJĀ, GRUZIJĀ

MAĢISTRA DARBS

Autore: Laura Andrejeva

Studenta apliecības Nr.: la12019

Darba vadītāja: profesore Dr.paed. Žaneta Ozoliņa

RĪGA
2015

ANOTĀCIJA

Maģistra darba autore ir Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes studiju programmas Diplomātija studente. Diplomdarba tēma – Eiropēizācija Azerbaidžānā, Armēnijā, Gruzijā. Darba mērķis ir izpētīt eiropēizācijas procesus Azerbaidžānā, Armēnijā, Gruzijā. Lai sasniegtu maģistra darba mērķi, ir izvirzīti šādi uzdevumi: analizēt zinātnisko literatūru par eiropēizāciju; izpētīt Eiropas kaimiņu politiku; izpētīt austrumu partnerību; izpētīt, kā Austrumu partnerība tiek īstenota Azerbaidžānā, Armēnijā, Gruzijā; izpētīt Azerbaidžānas, Armēnijas, Gruzijas politiku Eiropas Savienībā; veikt padziļinātas intervijas ar Azerbaidžānas, Armēnijas, Gruzijas ekspertiem; Veikt iegūto datu salīdzināšanu.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, maģistra darbu paredzēts balstīt uz vispārzinātnisko metodi, padziļinātas intervijas ar pētījumā apskatīto pušu ekspertiem un dokumentu analīzi.

Dokumentu analīzei raksturīga pētījumā iegūtās informācijas izpratnes interpretācija, kas ietvers eiropas kaimiņu politikas dokumentu gan iekšējās, gan ārējās vides analīzi. Padziļinātās intervijas maģistra darba pētījumā palīdzēs gūt secinājums par Azerbaidžānas, Armēnijas un Gruzijas eiropēizāciju. Apkopojot ekspertu interviju un dokumentu analīzes datus, darba autore veiks padziļinātu analīzi un salīdzināšanu, uz kā pamata gūs secinājumus par eiropēizācijas ietekmi uz Azerbaidžānu, Armēniju, Gruziju.

Atslēgvārdi: eiropēizācija, Eiropas kaimiņu politika, Austrumu partnerība, Eiropas Savienība, Dienvidkaukāzs, rīcības plāns.

ANNOTATION

The author of master theses is student University of Latvia, faculty of Social Science program Diplomacy. Topic of Master thesis – Europeanization in Azerbaijan, Armenia, Georgia. The goal is to study the processes of europeanization in Azerbaijan, Armenia, Georgia. To achieve the goals of the master thesis author has defined the following tasks: to analyze literature of the europeanization; to study European Neighbourhood Policy; study Eastern partnership implementation in Azerbaijan, Armenia, Georgia; conduct research on Azerbaijan, Armenia, Georgia policy in European Union; take in-depth interviews with experts from Azerbaijan, Armenia, Georgia; take a comparison of the data.

To reach goal of a master's thesis author will use following reaserch methods: general scientific method, in-depth interviews with experts form Azerbaijan, Armenia, Georgia, and document analysis. In document analysis study will include both internal and external enviorment. In-depth interviews with experts will help conclude impact of Europeanization in Azerbaijan, Amenia, Georgia.

Keywords: europeanization, European neighbourhood policy, the Eastern partnership, the European Union, the South caucasus, the Action plan.

SATURS

IEVADS	5
1. EIROPEIZĀCIJAS JĒDZIENS.....	9
1.2. Eiropēizāciju raksturojošās kategorijas.....	13
1.3. Eiropēizācijas īstenošanas mehānismi	16
1.4. Eiropēizācijas ārējā dimensija	19
2. EIROPAS KAIMIŅU POLITIKAS BŪTĪBA UN NEPIECIEŠAMĪBA.....	24
3. AUSTRUMU PARTNERĪBAS NOZĪME.....	30
4. EIROPEIZĀCIJAS TENDENCES DIENVIDKAUKĀZA VALSTĪS.....	38
4.1. Azerbaidžānas eiropēizācija	43
4.1.1. ES politika Azerbaidžānā.....	43
4.1.2. Azerbaidžānas politika attiecībā uz ES.....	50
4.1.3. Eiropēizācijas tendenču salīdzinājums.....	55
4.2. Armēnijas eiropēizācija.....	58
4.2.1. ES politika Armēnijā	58
4.2.2. Armēnijas politika attiecībā uz ES.....	62
4.2.3. Eiropēizācijas tendenču salīdzinājums	67
4.3. Gruzijas eiropēizācija	70
4.3.1. ES politika Gruzijā.....	70
4.3.2. Gruzijas politika attiecībā uz ES.....	74
4.3.3. Eiropēizācijas tendenču salīdzinājums	79
SECINĀJUMI	82
IZMANTOTĀS INFORMĀCIJAS AVOTI.....	85

IEVADS

Eiropas Savienības kopējās ārējās un drošības politikas mērķis ir saglabāt mieru, vairo drošību, veicināt starptautisku sadarbību, attīstīt un konsolidēt demokrātiju, sekmēt tiesiskumu, kā arī cilvēktiesību un pamatbrīvības ievērošanu. ES uztur attiecības ar visiem pasaules vadošajiem politiskajiem spēkiem, kuriem ir savi priekšstati par pasaules kārtību. ES cenšas nodrošināt, lai partnerattiecību pamatā būtu savstarpējs izdevīgums un intereses, abām pusēm paredzot gan tiesības, gan pienākumus. Interese par Eiropas kaimiņu politiku pieaug starp politikas veidotājiem, pētniekiem un ieinteresētām sabiedrības pusēm. Lielākajai daļai Eiropas Kopienas ārējās attiecības nozīmē ekonomiskās attiecības ar trešajām valstīm (ES nerezidentiem). Ārpolitika tiek koordinēta citā ietvarā, agrāk zināma kā Eiropas Politiskā sadarbība, tagad – Kopējā ārējā un drošības politika.

Eiropas Savienībai ir ļoti svarīgi tas, kas notiek ar Austrumeiropas un Dienvidkaukāza valstīm. Kopš Padomju Savienības sabrukuma reģionā pieredzētas daudzas krīzes, un tajā joprojām ir neatrisināti konflikti, piemēram, Kalnu Karabahā, Piedņestrā, Dievidosetijā un Abhāzijā. Kopš ES paplašināšanās 2004. gadā sešas valstis ir kļuvušas par ļoti tuviem austrumu kaimiņiem, un šo valstu drošība un stabilitāte aizvien vairāk ietekmē ES drošību. Ciešāka sadarbība ar ES Austrumeiropas partneriem – Azerbaidžānu, Armēniju, Gruziju, Baltkrieviju, Moldovas Republiku un Ukrainu – ir būtiska ES ārējās attiecībās. Ne tikai mūsdienas, bet jau gadsimtiem Dienvidkaukāzs ir bijis reģions, kur krustojas ģeopolitiskas intereses. Dievidkaukāza teritorija iekļauj Armēniju, Azerbaidžānu un Gruziju, valstis, kuras ir EKP (*Eiropas kaimiņu politika*) un kopš 2009. gada arī AP partnervalstis.

Eiropēizācijas koncepts ir plaši izmantots starptautisko attiecību un Eiropas studiju zinātnieku vidū. Pēdējā desmitgadē eiropēizācijas loma ES pētījumos ir stipri pieaugusi. Maģistra darbā tiek skatītas eiropēizācijas skolas dažādās šķautnes. Termins eiropēizācija tiek izmantots vairākos veidos, lai aprakstītu dažādas parādības un pārmaiņu procesus. Eiropēizācija pati par sevi nav teorija, tā ir skola, parādība, kas tiek izskaidrota ar dažādām teorētiskām pieejām. Teorētiskie un empīriskie pētījumi par Eiropas kaimiņattiecību politiku vēl nav iesakņojušies eiropēizācijas teorētiskajā literatūrā.

Eiropēizācijas process Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā ir būtisks ES ārējās drošības jautājums. ES pieaugošā interese par energoapgādes dažādošanu, pirmām kārtām jau gāzes, kas spiež veidot ciešāku sadarbību ar Dienvidkaukāzu. Dienvidkaukāzs ir specifisks, ņemot vērā ģeogrāfisko realitāti. Visas trīs valstis – Azerbaidžāna, Armēnija un Gruzija – tiecas pēc Eiropas identitātes. ES ir izveidojusi stratēģisko partnerību ar Azerbaidžānu

enerģētikas jomā. Atšķirībā no Azerbaidžānas Gruzijai ir maz, ko piedāvāt Eiropai, vienīgi tranzīta ceļus savā zemē un paklausību, kas izpaužas kā ES politiku implementācija. Jāmin, ka tas ir rezultējies 2014. gada vasarā parakstītā asociācijas līgumā. Attīstot liberālākus likumus nekā pārejās republikās un aktīvi padziļinot integrāciju, Gruzijas līderi atrada vislabākos aktīvus, ko izmantot savās attiecībās ar Rietumiem, – analītiķi to sauc par “pirmpirkuma pieeju” (*pre-emptive approach*). Savukārt Armēnija šajā reģionā palika Krievijas ietekmē, atļaujot valstī uzturēties pietiekami lielam Krievijas karaspēkam, ko Armēnija pamato kā nacionālās drošības jautājumu, un atteikšanās no asociācijas līguma parakstīšanas 2013. gada septembrī iezīmē skaidru prokrievisku virzienu. Azerbaidžānas, Armēnijas un Gruzijas eiropeizācija ietekmē valstu iekšpolitiku, un, ņemot vērā sarežģīto reģionālo situāciju, šie procesi ir krasi atšķirīgi katrā no valstīm. Būtisks faktors, kas kavē valstīm eiropeizēties, ir reģionālie, tā saucamie “iesaldētie”, konflikti – tādi ir katrā Dienvidkaukāza valstī. Jāmin arī fakts, ka eiropeizācija ir divvirzienu process, kas nozīmē, ka ne tikai Azerbaidžānai, Armēnijai un Gruzijai ir jādod sava artava savstarpēji izdevīgu attiecību veidošanā, bet arī ES, jo šis process nosaka eiropeizācijas dinamiku. Pamatoti rodas jautājumi, vai abām pusēm ir definētas intereses, kā arī – vai šīs intereses ir abpusējas. Lai to noskaidrotu, maģistra darba ietvaros tiks pētīta eiropeizācija Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā.

Maģistra darbā netiks skatītas Austrumu partnerības valstis kopumā, un secinājumi, kas tiks gūti par Azerbaidžānu, Armēniju un Gruziju, nevar tikt attiecināmi uz valstīm, kas nav iekļautas pētījumā.

Maģistra darba mērķis ir izpētīt eiropeizāciju Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā. Lai sasniegtu maģistra darba izvirzīto mērķi, tiek noteikti šādi uzdevumi:

- 1) izpētīt eiropeizācijas jēdzienu, to raksturojošās kategorijas un tās īstenošanas mehānismus;
- 2) izpētīt Eiropas kaimiņu politikas nepieciešamību un būtību;
- 3) izpētīt Austrumu partnerības nozīmi;
- 4) izpētīt, kā tiek īstenota Eiropas Savienības politika Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā;
- 5) izpētīt šo Azerbaidžānas, Armēnijas un Gruzijas politiku saistībā ar Eiropas Savienību;
- 6) veikt dokumentu analīzi;
- 7) veikt ekspertu padziļinātas intervijas;
- 8) veikt iegūto datu salīdzināšanu;
- 9) izstrādāt secinājumus.

Maģistra darbā tiks aplūkota Azerbaidžāna, Armēnija un Gruzija no kaimiņu eiropeizācijas perspektīvas, kurām nav tūlītēju vai vispārēju pievienošanās perspektīvu Eiropas Savienībai. Šo valstu eiropeizācijas pakāpe tiks noteikta, balstoties uz ārējo eiropeizāciju, kaimiņu eiropeizācijas posmu, trīs kaimiņvalstu dimensijām – demokrātijas veicināšana, ekonomiskā sadarbība, tieslietas un iekšlietas, kā arī specifisko rīcības plānu (*action plan*) īstenošanu katrā no Dienvidkaukāza valstīm.

Pētījuma analīze tiks balstīta uz izpētes jautājumiem:

1. Vai Azerbaidžāna, Armēnija un Gruzija ir definējušas interese Eiropas Savienībā?
2. Vai Eiropas kaimiņu politika tiek īstenota, ņemot vērā Azerbaidžānas, Armēnijas un Gruzijas intereses Eiropas Savienībā?

Maģistra darbā ir izvirzīta izpētes jautājumiem atbilstoša hipotēze: **eiropēizācijas process Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā ir atkarīgs no sadarbības ekonomikā, demokrātijā, tieslietās un iekšlietās.** Hipotēze tiks uzskatīta par apstiprinātu, ja sadarbība tiks konstatēta visās trijās dimensijās (ekonomikā, demokrātijā, tieslietās un iekšlietās), savukārt, ja eiropeizācija notiek tikai vienā vai divās dimensijās, to nevar uzskatīt par visaptverošu eiropeizācijas procesu. Balstoties uz hipotēzi, maģistra darbā tiks noskaidrots, kāds ir Azerbaidžānas, Armēnijas un Gruzijas valstu eiropeizācijas process, kāda šo procesu dinamika ir katrā valstī, kādi ir dinamiku ietekmējošie faktori un kāda ir eiropeizācijas perspektīva katrā no valstīm.

Eiropeizācijas jēdziena skaidrojumā tiek ietverti galvenie teorētiķi, tādi kā T. Borzele (*T. Borzel*), kas definē eiropeizāciju kā procesu, kur iekšpolitikas loma kļūst arvien vairāk iekļauta Eiropas politikas veidošanā. Viņa raksturo šo jēdzienu kā divvirzienu procesu, attiecinot to uz Eiropas pārvaldības struktūrām un valstu iekšzemes struktūru ietekmēšanu. Arī Roberts Ladrecs (*Robert Ladrech*) liek uzsvaru uz eiropeizāciju kā procesu. Viņš apgalvo, ka eiropeizācija ir “pieaugošs process politikas virziena un formas pārorientācijā līdz pakāpei, kad Eiropas Komisijas politikas un ekonomikas dinamika kļūst par daļu no organizatoriskās loģikas nacionālajā politikā un politikas veidošanā”. Kevins Fezerstouns (*Kevin Featherstone*) uzsver plašo eiropeizācijas apjomu – tā ietver tādas zinātnes kā politika, vēsture, kultūra, sabiedrība, ekonomika. Savukārt Klaudio Radelli (*Radaelli*) norāda, ka eiropeizāciju nevajadzētu jaukt ar konvergenci vai politisko integrāciju. Johans Olsens (*Johan Olsen*) raksta, ka eiropeizācijas kontekstā daudz būtiskāk ir nevis definēt procesu, bet gan noskaidrot, kā šis koncepts var būt lietderīgs, lai izprastu Eiropas politikas attīstības dinamiku.

Empīriskajā daļā tiks analizētas trīs Dienvidkaukāza valstis, kas ir tieši pakļautas

eiropēizācijai caur Eiropas Savienības ārējās dimensijas politikām, tādām kā Eiropas kaimiņu politika, Austrumu partnerība. Darba autore skaidros eiropēizācijas procesu Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā no eiropēizācijas ārējās perspektīvas, konkrēti – kaimiņu eiropēizācijas. Tiks analizēta eiropēizācijas ietekme katrā valstī, tās demokrātijas procesi, ekonomiskā sadarbība, sadarbība tieslietās un iekšlietās. Lai atbildētu uz pētījuma jautājumiem, darbā ir analizēta ES politika Dienvidkaukāza valstīs, kā arī šo valstu politika saistībā ar ES. Darba autore noteiks eiropēizācijas tendences Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā.

Maģistra darba secinājumi tiks izstrādāti, balstoties uz vispārzinātnisko metodi, padziļinātām intervijām ar pētījumā apskatīto valstu ekspertiem un dokumentu analīzi. Dokumentu analīzei raksturīga pētījumā iegūtās informācijas izpratnes interpretācija. Padziļinātās intervijas metodes priekšrocība ir iespēja uzzināt padziļinātu, detalizētu un argumentiem bagātu respondentu viedokli specifiskos jautājumos.

Maģistra darbs sastāv no ievada, 4 nodaļām un apakšnodaļām, secinājumiem, 78 izmantotās literatūras un avotu saraksta.

1. EIROPEIZĀCIJAS JĒDZIENS

Mūsdienās pētījumi par Eiropas Savienību un tās veidošanos ir vērsti uz eiropēizāciju. Eiropēizācijas termina izmantošanas intensificēšana vislabāk ir izprotama kontekstā ar integrācijas teorijas posmiem. Integrācija tiek definēta kā – vesela kopuma veidošanās daļām, palielinot mijiedarbību starp valstīm, likvidējot šķēršļus preču plūsmai, neatkarīgu politisku vienību radīšana pārnacionālā līmenī.¹

Daži zinātnieki uzsvēruši tās nozīmi gan ES institūciju un politikas veidošanā, gan to izplatīšanā, lielākā daļa galvenokārt uzskatījuši, ka eiropēizācija ir adaptīvs process, kas sākas ar Eiropas reģionālo integrāciju. No tiešas uz netiešu ietekmi būtībā eiropēizācijas skolai ir jāatbild uz jautājumu, vai spiediens ir no specifiskiem Eiropas modeļiem vai tas netieši izriet no jaunām iespējām un ierobežojumiem politiskajās pārmaiņās. Ar jēdzienu “horizontāls efekts” tiek saprasta konkurences un sadarbības palielināšana starp valstīm, informācijas un savstarpēja zināšanu apmaiņa ir daļa no integrētas Eiropas. Šo eiropēizācijas ietekmi nav viegli attēlot, principā ir nepieciešama mehānismu klasificēšana. Mehānismu adaptācija ir skaidrāk paredzama, ja tiek izmantota tieša Eiropas ietekme konkrētiem mērķiem un politikas instrumentiem, kuri ir jāievieš, lai izpildītu ES regulu. Savukārt, ja nav jāizpilda ES regula, tad netiešā ietekme varētu ieviest jaunus mehānismus, kurus ir grūtāk identificēt, piemēram, difūzijas vai mācības. Šī ietekme var būt atšķirīga, ņemot vērā lielāku rīcības brīvību dalībvalstu valdībām, kad politikas mērķi un instrumenti nav oficiāli noteikti Briselē. Attiecībā uz netiešo ietekmi var sagaidīt lielāku nevalstisko aktieru lomu, piemēram, politiskās partijas, domnīcas, kas ir vitāli katalizatori eiropēizācijai.²

Termins eiropēizācija tiek izmantots vairākos veidos, lai aprakstītu dažādas parādības un pārmaiņu procesus. Tam nav vienas precīzas nozīmes, tiek apgalvots, ka termins ir smagnējs, ka ir vērtīgi to izmantot kā koncepciju. Problēma ir radusies nevis par to, kas tad īsti ir eiropēizācija, bet par to, kā termins var būt lietderīgs, lai izprastu Eiropas valstu iekārtas dinamiku.³ T. Lavtons (*Lawton*) uzsver, ka, piemēram, eiropēizācija ir suverenitātes *de jure* nodošana ES līmenī, un atšķir šo jēdzienu no “*Europeification*”, kas ir *de facto* varas apmaiņa starp valstu valdībām un ES. Tādējādi eiropēizācija un “*Europeification*” tiek identificēti ar

---

¹ P. Graziano., P. Vink, *Europeanization*, New research Agendas, St.Matins Press, 2007. lpp., 36

² Turpat. lpp.10.

³ Johan P. Olsen. *Many Faces of Europeanization*. 2002. lpp. 929.

http://ams.hi.is/sites/ams.hi.is/files/olsen_2002_the_many_faces_of_europeanization.pdf Skatīts 2015.01.IV

ES kompetenču rašanos un varas apvienošanu.⁴ T. Borzele (*T. Borzel*) tā vietā vērš uzmanību tam, kas notiek, kad vara tiek nodota Briselei. Tā definē eiropeizāciju kā procesu, kur iekšpolitikas loma kļūst arvien vairāk iekļauta Eiropas politikas veidošanā. Šo jēdzienu nepieciešams konkretizēt – ja kāds vēlētos, lai to skaidrotu ar vienu faktu, tad tas nav iespējams, jo ir daudz “Eiropas”, kas ietekmē iekšpolitiku un ES politikas jomas, kas tagad ir kļuvusi par Eiropas politikas loģiku. Turklāt, atsaucoties uz pieaugošo lomu Eiropas politikas veidošanā, rada jautājumu – kā, palielinoties ES mēroga politiku skaitam, var atšķirt eiropeizētu politiku no tām, kas joprojām ir iekšpolitika?⁵ Marija Grīna-Kovelsa (*Maria Green Cowels*), Džeimss Kaporasi (*James A. Caporasi*), Tomass Riss-Kapens (*Thomas Risse-Kappen*): “Mēs definējam eiropeizāciju kā Eiropas līmenī radušos un attīstītu, atšķirīgu pārvaldes struktūru, proti, politisko, tiesisko un sociālo institūciju, kas ir saistīta ar politisko problēmu risināšanu, oficiālu mijiedarbību starp dalībniekiem un politisko tīklu, kas specializējas autoritatīvu noteikumu veidošanā”.⁶ Ļoti svarīgi ir uzsvērt Eiropas līmeņa “noteikumu izveidi” un Eiropas līmeņa ieteikumus plašai eiropeizācijai, ietverot ES politikas un to ietekmi uz valstu sistēmām. Eiropeizācijas precīzai nozīmei būtu jābūt citādi, vairāk selektīvākai nekā jēdzienam ES politikas veidošanai un Eiropas integrācijai. Tiek norādīts, ka eiropeizācijai ir cieša saistība ar Eiropas dimensiju nacionālu valstu politikā un tās dažādās politikās. Roberts Ladrecs (*Robert Ladrech*) liek uzsvāru uz eiropeizāciju kā procesu. Viņš apgalvo, ka eiropeizācija ir “pieaugošs process politikas virziena un formas pārorientācijā līdz pakāpei, kad Eiropas Komisijas politikas un ekonomikas dinamika kļūst par daļu no organizatoriskās loģikas nacionālajā politikā un politikas veidošanā”. Ar “organizatorisko loģiku” viņš saprot adaptīvus procesus, kas mainās vai maina organizāciju vidi. Viņš arī uzsver pielāgošanās, mācību un politikas izmaiņu lomu. Uzsvārs uz organizācijām ir pietiekami plašs, lai pielāgotu gan tīklošanās procesus, kam ir liela nozīme, gan eiropeizācijas gadījumus, kur nepastāv tīklošanās. Trūkums ir tas, ka pārāk liels uzsvārs tiek likts uz organizācijām, kas politikas veidotājiem bieži vien liek aizmirst pat indivīda lomu. Turklāt eiropeizācija ir tikai nacionālajā politikā un politikas veidošanā. Pēc R. Ladreca (*Robert Ladrech*) definīcijas, jāsecina, ka jēdziens eiropeizācija attiecas uz: “Procesu konstruēšanu, izplatīšanu un institucionalizāciju formālos un neformālos noteikumos, procedūrās, politiskās paradigmās, veids, kādā tiek darītas lietas, kopīgi uzskati un normas, kas pirmām kārtām tiek

---

⁴ Lawton, T. (1999) ‘Governing the skies: Conditions for the Europeanisation of airline policy’, *Journal of Public Policy*, 19(1): 91-112. lpp. Skatīts 2015.01.IV.

⁵ C. M. Radelli Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *Europe Integrationonline Papers*. 2000, vol. 4. 3. lpp.

⁶ Turpat. 4. lpp.

definētas un konsolidētas ES lēmumu pieņemšanā un pēc tam iekļautas vietējā diskursā, identitātē, politiskās struktūrās un valsts politikā.” Šī definīcija uzsver, cik svarīga ir politikas loģikas maiņa.⁷

Eiropēizācijas domēni iezīmē pirmo būtisko atšķirību starp makronacionālo un publisko politiku. Nacionālā politika ir ne tikai politiskās sistēmas produkts, jo īpaši ES, tāpēc tā ir jānošķir no tās. Nacionālajai politikai ir dinamiska ietekme uz politiskajām struktūrām.

Pievēršoties taksonomijai, var palīdzēt “izpakot” (*unpack*) jēdzienu eiropēizācija. Eiropēizācijai var pievērsties atšķirīgi. Skaidrojot “izpakošanu”, uzsvars ir uz pētniecības un izpratnes organizēšanu, nevis paskaidrojumu. Nacionālās un politiskās struktūras iekļauj institūcijas, valsts pārvaldi, starpvaldību attiecības, juridiskās struktūras. ES tehnokrātija iezīmē ES politiskās sistēmas, it īpaši Ekonomikas un monetāro savienību, nevis paplašina izpildvaru un tehnokrātu lomu politikas procesos. Publiskā administrācija tiek skatīta gan no tiešās, gan netiešās eiropēizācijas ietekmes uz valsts pārvaldi. Tiešā ietekme ir tā, kas ir saistīta ar Eiropas Kopienas tiesu un jurisprudenci, piemēram, nosacījumi attiecībā uz samaksu par pakalpojumiem. Netiešā ietekme – valsts birokrāti var pieprasīt izmaiņas valsts pārvaldes struktūrā saskaņā ar Eiropas standartiem. Brisele var nodrošināt transformācijas platformu – gan ES administratīvo struktūru, gan valstu labāko praksi. Nosakot eiropēizācijas ietekmi uz starpvalstu attiecībām, tiek uzskatīts, ka ietekme ir maza. Eiropēizācija tiek pielīdzināta sistēmiskai transformācijai valsts un pārvaldības sistēmās. Juridiskās struktūras ietekmē Eiropas Kopienas tiesas juridiktūru, nacionālā un pārnacionālā līmeņa politikas procesus un rezultātus. Eiropa var ietekmēt ne tikai nacionālās struktūras, tā ietekmē arī vērtības, normas un diskursu izplatību valstīs. Kognitīvās un normatīvās struktūras analīze ir saistīta ar interesi par socioloģiskā institucionālisma un politiskās leģitimitātes veidošanos. Sabiedriskā politika balstās uz aktieriem, instrumentiem, resursiem, sabiedriskās politikas kognitīvo struktūru, paradigmām, naratīviem un politisko diskursu (leģitimitāti). Ekonomiskā un monetārā savienība pievērš uzmanību leģitimitātes problēmām. Tas savukārt veicina īpašu politisko diskursu, kura mērķis ir nodrošināt leģitimitāti šiem procesiem. Sabiedriskās politikas eiropēizācija var notikt dažādos veidos. Būtībā tā spēj ietekmēt visus sabiedriskās politikas elementus.⁸

Lai izprastu eiropēizāciju, ir nepieciešama izpratne par tās struktūru un katra procesa dinamiku. Analītiskos nolūkos eiropēizācijas procesi var tikt skatīti atsevišķi, bet praksē tie

---

⁷ Ladrech, R. (1994) 'Europeanization of domestic politics and institutions: The case of France', *Journal of Common Market Studies*, 32(1), March: 69-88. lpp. Skatīts 2015.01.IV.

⁸ C. M. Radelli Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *Europe Integrationonline Papers*. 2000, vol. 4. 12–13 lpp.

tomēr būs sajaukti un veidos sarežģītu procesu “maisījumu”. Kamēr viens mehānisms izskaidro parādību vai situāciju labāk nekā citi, nav iemesla gaidīt viens pret vienu attiecības starp šo parādību un mehānismu.⁹

Eiropēizācija attiecas uz ES integrācijas procesu un ES institūciju ietekmi uz valsts politiku un politikas veidošanu. Šis process tiek skatīts, kā vienvirziena kustība no pārnacionālā uz valsts līmeni vai divvirzienu kustība, kas mijiedarbojas starp diviem līmeņiem, kad dalībvalstis asimilē ES ietekmi un kā tās aizsargā savas intereses ES līmenī.¹⁰ Viens no eiropēizācijas pētniekiem Kevins Fezerstouns (*Kevin Featherstone*) atzīmē, ka eiropēizācijas procesā ir jāizvērtē ekonomikas, kultūras, vēstures, sabiedrības, politikas jomu ietekmi. Eiropēizācijas process izmaina un ietekmē šīs jomas, kas savukārt maina institūcijas, aktierus.¹¹ Eiropēizācija ir kompleksa pieeja, ko nedrīkst jaukt ar Eiropas integrācijas procesu. Klaudio Radelli (*Claudio Radelli*) uzsver cik sarežģīti ir nodalīt eiropēizāciju, kas savukārt skaidro tās nenoteikto raksturu. Eiropēizācija ir Eiropas sistēmas sastāvdaļa, koncepts ar kura palīdzību tiek sasniegti Eiropas sistēmas mērķi.¹²

Eiropēizāciju definē, kā Eiropas līmeņa pārvaldes struktūru radīšanu un attīstību. Būtiski ir izprast vai un kā notiekošais Eiropas integrācijas process rada izmaiņas valstī, tās institūcijās un to politiskajā kultūrā. Eiropēizācijas ietekme uz formālām struktūrām, piemēram, valstu tiesību sistēmām un vasts, kā reģionālā pārvaldes struktūra. ES ietekme uz neformālajām valsts struktūrām, tādām kā biznesa – valdības attiecībām, publisko diskursu, nācijas identitāti un kolektīvo izpratni par pilsonības normām. Autori uzsver, ka eiropēizācijai ir nozīme, jo gandrīz katrā gadījumā eiropēizācijai ir svars, kas ir novedusi pie dalībvalstu atšķirīgām un identificējamām izmaiņām iekšzemes institucionālās struktūrās.¹³

Viena no atzītākajām eiropēizācijas pētniecēm Tanja Borzele (*Tanja Borzel*) izvirza divu dimensiju pieeju Eiropēizācijai, uzsverot, ka tas ir divvirzienu process, kurš ietver Eiropas institūciju ietekmi uz politiskajām struktūrām - “*bottom-up*” jeb “no apakšas uz augšu”, kā arī dalībvalstu iekšējo struktūru ietekmi un Eiropas politiku pielāgošana tām -

---

⁹ Johan P. Olsen. Many Faces of Europeanization. 2002.,

http://ams.hi.is/sites/ams.hi.is/files/olsen_2002_the_many_faces_of_europeanization.pdf. 926 lpp. Skatīts 2015.22.III.

¹⁰ T. Faist., A. Ette., Europeanization of National Policies and Politics of Immigration: Between autonomy and the european union. 2006. 57. lpp.

¹¹ Featherstone K., Radaelli C.M. The Politics if Euroeanization. Oxford Univercity Press, 2003. 3. lpp.

¹² C. M. Radelli Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. Europe Integrationonline Papers. 2000. vol. 4. 6–7. lpp.

¹³ J. Carpraso., M. Green Cowles., T. Risse. Transforming Europe. Cornell University Press. 2001. 1. lpp.

“top-down” jeb “no augšas uz apakšu”. Katrai dalībvalstij atšķiras gan politikas vēlmes un viņu rīcības spējas, attiecīgi arī tiek adaptētas dažādas stratēģijas reaģējot uz eiroleizāciju.¹⁴

Šajā nodaļā eiroleizācijas teorētiskais skaidrojums iezīmējas divās dimensijās, kas pamatā balstās uz Tanjas Borzeles (*Tanja Borzel*) skaidrojumu diviem procesiem “no apakšas uz augšu” un “no augšas uz apakšu”. Darba autore uzskata, ka piedāvātās teorijas var klasificēt divās lielās kategorijās un uz šā pamata veikt padziļinātu analīzi, ietekmes izvērtējumu eiroleizācijas procesiem. Nākamajā nodaļā tiks apskatītas eiroleizācijas kategorijas, kas jau detalizētāk ļauj izprast tās procesu un ietekmi uz valstīm.

1.2. Eiroleizāciju raksturojošās kategorijas

Pēdējā desmitgadē eiroleizācijas loma ES pētījumos ir stipri pieaugusi. Eiroleizācija pati par sevi nav teorija. Eiroleizācija ir parādība, kura tiek izskaidrota ar dažādām teorētiskām pieejām. Lai izprastu attiecības starp teoriju un eiroleizāciju, ir nepieciešams veikt divas darbības. Pirmkārt, ir jāsaprot, kādi procesi tiek saprasti ar eiroleizāciju. Otrkārt, kādas cēloņsakarības mēģina izskaidrot ar teoriju. Ne tikai jākoncentrējas uz to, kas ir eiroleizācija, bet ir jādefinē, kas nav eiroleizācija. Lai novērstu koncepta stiepšanu, kā norāda Radelli (*Radaelli*), eiroleizāciju nevajadzētu jaukt ar konverģenci vai politisko integrāciju. Radelli (*Radaelli*) uzsver, ka konverģence var būt sekas Eiropas integrācijai, tomēr to nedrīkst lietot kā eiroleizācijas sinonīmu, jo atšķirība ir ne tikai sekās, bet arī procesā.¹⁵

Pēc definīciju apskates svarīgi ir kategorizēt eiroleizāciju. Norvēģu politikas zinātnieks Johans Olsens ir centies izskaidrot eiroleizācijas kategorijas. Pirmais solis, lai saprastu eiroleizāciju: ir jāatdala dažādas mainīgās termina parādības, izšķirot piecas izmantošanas iespējas.

Ārējo robežu izmaiņas – tas ietver teritoriālo sasniedzamību, pārvaldības sistēmu un to, cik lielā mērā Eiropas kontinents kļūst par vienotu politisku telpu. Piemēram, Eiroleizācijas loma Eiropas Savienības (ES) paplašināšanās laikā.

Pārvaldības institūciju attīstība un izveide Eiropas līmenī (“bottom-up” virziens) – vienotas, centralizētas pārvaldes izveide ar kolektīvas darbības kapacitāti, nodrošinot zināmu koordināciju un saskaņotību. Uz visaptverošiem principiem veidotas formālas un juridiskas

---

¹⁴ Borzel T. Pace – Setting, Foot – Dragging, and Fence-Sitting: Member state Response to Europeanization. JCMS, 2002. vol. 40, 194. lpp.

¹⁵ Europeanization., New research agendas., P. Graziano., P. Vink., 2007., 12. lpp.

pārvaldes, normatīvu sistēmas, kuru pamatā ir struktūra un darbības, kā atvieglot un ierobežot spēju veikt un ieviest saistošus lēmumus, noteikt sankcijas par neatbilstību. Daži zinātnieki saskata eiropeizāciju kā Eiropas līmeņa institucionalizāciju un atsevišķu pārvaldes sistēmu ar kopīgiem institūtiem un tiesībām īstenot, piemērot Eiropas mēroga saistošās politikas. Zinātnieks Tomass Riss (*Thomas Risse*) definē eiropeizāciju: “Rodas un attīstās Eiropas līmeņa pārvaldes struktūras, tās ir politiskas, tiesiskas un sociālas institūcijas, kuras saistītas ar problēmu risināšanu un formāli mijiedarbojas starp aktieriem, politisko tīklu. Izaicinājums institucionālā struktūrā ir izveidot tādas organizāciju pārvaldības formas, kas padara visus dalībniekus ar šīm formām labākus nekā, ja viņi darītu bez šīm normām ar pašu spēkiem.” Salīdzināt dinamiku institucionālās sfērās un politikas nozarēs ir īpaši nepieciešams, jo institūciju izveide paredz izmaiņas tādos kritērijos kā spējā rīkoties, identitātē un normatīvos. Tāpat, kā citām politiskajām sistēmām ES veic pasākumus, lai paplašinātu institūciju izveidi, attīstot piederības sajūtu, radītu emocionālu identifikācijas sistēmu pilsoņu vidū.¹⁶

Dalība centrālā valsts pārvaldības sistēmā – eiropeizācija iekļauj pilnvaru un atbildības sadali starp dažādiem pārvaldības līmeņiem. Visām daudzlīmeņu pārvaldības sistēmām ir nepieciešams izstrādāt līdzsvaru starp vienotību un daudzveidību, centrālu koordināciju un vietējo autonomiju. Eiropeizācija nozīmē pielāgot valsts un reģionālas pārvaldes sistēmu, lai Eiropa būtu politiskais un normatīvais centrs.

Eiropas politikas un vērtību eksportēšana ārpus Eiropas robežām – eiropeizācija eksportē politisko organizāciju un pārvaldības formas, kuras ir dažādas Eiropai un ārpus Eiropas teritorijas, koncentrējas uz attiecībām ar Eiropas iestādēm ārpus Eiropas un uz to, kā Eiropa atrod vietu pasaules kārtībā. Eiropeizācija ir zīmīga ar to, ka importa/eksporta bilance uz ārpus Eiropas valstīm ir pozitīva, proti šīs valstis importē vairāk no Eiropas, nekā Eiropa no tām, kas iezīmē lielāku Eiropas ietekmi starptautiskā vidē.

Politiskā apvienošanās – lielā mērā Eiropa kļūst par vienotāku un spēcīgāku politisku vienību gan ar teritoriālu telpu, politisko centru veidošanu, iekšzemes pielāgošanu, gan to, kā Eiropas attīstība, pārvaldības sistēma tiek ietekmēta ārpus Eiropas kontinenta.

Sarežģītākais ir tas, ka ne vienmēr ir saskatāma pozitīva korelācija starp šiem pieciem eiropeizācijas veidiem. Vienkāršojot Olsena (*J. Olsen*) tipoloģiju, galvenā atšķirība ir starp divām izpratnēm par eiropeizāciju: no vienas puses ir Eiropas transformācija ar jurisdikciju,

---

¹⁶ J. Olsen., Many Faces of Europeanization.,

http://ams.hi.is/sites/ams.hi.is/files/olsen_2002_the_many_faces_of_europeanization.pdf 931. lpp Skatīts 2015.22.III.

politiku, institucionālo kārtību, likumu un normu palīdzību, no otras puses ir Eiropas spēju palielināšana.¹⁷

Kevins Fezerstouns nošķir četras galvenās kategorijas, kas attiecas uz eiropēizācijas procesiem: vēsturisks process, kultūras izplatīšana, institucionāla adaptācija, rīcībpolitika (ES loma valsts politikas veidošanā) un tās procesu adaptācija. Rīcībpolitikas adaptācija akcentē ES lomu valstu nacionālās politikas veidošanā, šeit var minēt ES ārpolitiku, kur ES tiek uztverta kā ārpolitikas veidotāja un starptautiskās sistēmas aktieris. Būtiska eiropēizācijas šķautne ir ES ietekme uz iekšpolitiskiem aktieriem.¹⁸

K.Radelli uzsver cik būtiski ir kategorizēt eiropēizācijas procesus un “*izpakot*” (*unpack*) Eiropēizāciju. Sākumā ir būtiski nodalīt valsts iekšpolitiskās struktūras no publiskās politikas:

Valsts iekšpolitiskās struktūras ietver – politiskās struktūras (institūcijas, publiskā pārvalde, juridiskās struktūras), valsts pārvaldes struktūras (politiskās partijas, opozīcija), kognitīvās un normatīvās struktūras (Eiropas diskurss, normas un vērtības, politiskā leģimitāte, identitāte, valsts tradīcijas, izpratne par pārvaldību).¹⁹

Publiskā politika - K.Radadelli uzsver, ka eiropēizācija attiecas uz – procesiem, konstrukcijām, difūziju un institucionalizācijas formālos un neformālos noteikumus, procedūras, politikas paradigmas, kopīgus uzskatus un normas, kas pirmkārt ir definēti un konsolidēti ES, un pēc tam valsts iekšpolitiskā diskursā, kā arī politiskās struktūras un valsts politika. Līdz ko ir Eiropēizācijas koncepts un mainīgās dimensijas ir noskaidrotas, nākošais solis ir iespējamie Eiropēizācijas mehānismi.²⁰

Darba autore secina, ka process, kurš tiek skaidrots ar eiropēizāciju, ir stingri jānošķir no integrācijas procesiem. Lai šos procesus nošķirtu, ir jākategorizē eiropēizācija. Johana Olsena piedāvātajās kategorijās iezīmējas pozitīva korelācija, kas būtiski ļauj izskaidrot procesus, saglabājot teorētisko ietvaru, ko piedāvā Tanja Borzele (*Tanja Borzel*) ar skaidrojumu diviem procesiem “no apakšas uz augšu” un “no augšas uz apakšu”. Nākamajā nodaļā darba autore apskatīs eiropēizācijas mehānismus un to iedalījumu pēc instrumentiem, kurus izmanto ES, lai sasniegtu savus mērķus.

---

¹⁷ Tur pat. 924 lpp.

¹⁸ K. Featherstone., C. Radealli. *The Politics of Europeanization*. Oxford University Press, 2003., 8. lpp.

¹⁹ C. M. Radelli *Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change*. *Europe Integrationonline Papers*. 2000, vol. 4. 8-11. lpp.

²⁰ Tur pat. 14. lpp.

1.3. Eiropēizācijas īstenošanas mehānismi

Pēc tam, kad ir noskaidrota eiropēizācijas koncepcija pārmaiņu dimensijai, nākamais solis attiecināms uz eiropēizācijas mehānismiem un instrumentiem. Šajā darba nodaļā tiks identificēti teorētiskie ietvari galvenajiem un mainīgajiem eiropēizācijas procesiem.

Eiropēizācija ietver dažāsus procesus, kas zināmā līmenī ietekmē institucionālās politikas transformāciju. Hetera Grabe (*Heather Grabbe*) transformācijas procesus sauc par "mehānismiem", jo tie lielā mērā tiek izmantoti kā ES instrumenti. Autore šos mehānismus iedala piecās kategorijās, kas eiropēizē valstis – institucionālās un likumdošanas varas ietvari, tehniskās un cita veida palīdzība, novērtēšana un uzraudzība, konsultācijas un sadraudzības projekti, kontrole, kas ir piekļuve tālākajām sarunām pievienošanās posmā.²¹

Savukārt Kristofers Knills (*Christopher Knill*) un Dirks Lēmkūls (*Dirk Lehmkuhl*) analizē atšķirības starp trim eiropēizācijas mehānismiem, proti, institucionalizācija, mainās iekšpolitikas struktūras parādotes citām alternatīvam, iekšpolitisko uzskatu veidošana. Katrs no šiem mehānismiem prasa atsevišķu pieeju, laiku, lai izskaidrotu tā ietekmi uz valsts iekšpolitiku. Autori apgalvo, ka šie specifiskie eiropēizācijas mehānismi ir svarīgs faktors, kas jāņem vērā analizējot dažādu ES politiku ietekmi. Daudzas ES politikas ir jāskatās, kā vairāku eiropēizācijas mehānismu miksu, kas ir savstarpēji saistīts viens ar otru.²²

Vivjēnas Šmite (*Vivien A. Schmidt*) savā darbā analizē ekonomiskās politikas pielāgošanu, kā Eiropēizācijas mehānismu. Autore uzsver, ka Eiropēizācija īsteno dažādus spiedienus uz dalībvalstīm valstīm, pielāgojot tām atsevišķus mehānismus. Viens no mehānismiem prasa dalībvalstīm ievērot specifisku noteikumu kopumu, šis pielāgošanas mehānisms potenciāli ietver augstu piespiešanu, kā piemēram Māstrihtas kritēriju ievērošana. Ja noteikumi ir mazāk specifiski, tad tiek atstāts valstīm rīcības brīvība tiesību normu adaptācijai. Šis adaptācijas līmenis tiek saistīts ar zemu piespiešanas pakāpi, būtībā ES lēmumam ir rekomendējošs raksturs, kas dalībvalstīm ļauj izvēlēties vai šos noteikumus ievērot, vai nē. Visbeidzot ES nosaka, ka nav noteikumu kuri būtu jāievēro. Tādos gadījumos

---

²¹ H. Grabbe. *Europeanization Goes East: Powe and Uncertainty in the EU Accession Process.*, 6-8. lpp.

http://www.ceses.cuni.cz/CESES-141-version1-3_1_Grabbe_2002_Europeanisation_goes_east.pdf Skatīts 2015.25.III.

²² C. Knill., D. Lehmkuhl., *The national impact of European Union regulatory policy: Tree Europeanization mechanisms.* *European Journal of Political Research.* 2001., vol. 41., 258. lpp.

atceļ tirdzniecības šķēršļus, savstarpēju produktu atzīšanu utt. Šim pielāgošanās mehānismam principā nav institucionālās piespiešanas.²³

Tanja Borzele un Tomass Riss savā pētījumā uzsver – kaut arī fokusējas uz dažādām cēloņsakarību mehānismiem, lielākaī daīai pētījumu rezultāti liecina par to, ka Eiropēizācija noved pie iekīšzemes pārmaiņām. Jo zemāka saderība starp Eiropas un valsts iekīšpolitikas procesiem politiku un institūcijām, jo augstāks adaptācijas spiediens. Eiropas politikas rāmji kas rezonē ar iekīšpolitikas idejām un diskursiem visticamāk izraisīs kolektīvās mācīšanās procesu, kas varētu mainīt aktieru intereses un identitāti.²⁴

Savukārt Frenks Šimmelfenings (*Frank Schimmelfennig*) un Ulrihs Sedelmeiers (*Ulrich Sedelmeier*) koncentrējās uz trim modeīiem. “Ārējais veicināšanas modelis” - dinamika uz kura balstās ES nosacījumi un veido tās apjomu. No tā izriet, ka ES palielina gan atlīdzību un sankcijas valstīm, kas adaptē ES tiesisko regulējumu tādā veidā stimulējot intensīvāku adaptācijas procesu. “Sociālās mācīšanās modelis” – veicina piemērotību atīšķirībā no ārējās veicināšanas modeīa. Ar to identificē valstis ar ES leīgitimitāti, kā galveno nosacījumu noteikumu pieņemšanai. “Mācīšanās modelis” – atīšķiras no diviem citiem modeīiem, jo koncentrējas uz ES noteikumu pieņemšana.²⁵

Mehānismu difūziju teorētiskajā literatūrā var pieskaitīt pie trim sociālās darbības loīgikām, kas balstās uz atīšķirīgiem pieņēmumiem par dalībniekiem un viņu attiecībām ar sociālajām struktūrām un iestādēm: **instrumentālā racionalitāte** un **racionāla izvēle**, **normatīvā racionalitāte** un **loīgiska piemērotība**, **komunikatīvā racionalitāte** un **apgalvojumu loīgika**.

Šie trīs teorijas pieņēmumi parāda dažādus veidus, kad un kā aktieri cenīšas veicināt idejas un nolemj tās attiecīgi pieņemt. Pamatojoties uz šīm trim sociālās darbības loīgikām, T. Borzele (*T. Borzel*) un T. Riss (*T. Risse*) definē piecus dažādus mehānismus, kas apkopoti pirmajā tabulā.

---

²³ V. Schmid., *Europeanization and the Mechanics of Economic Policy Adjustmet*. Europe Integration online Papers. 2001. vol. 5., 13. lpp.

²⁴ T. Borzel., T. Risse., *When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change*. Europe Integration online Papers 200. vol. 4., 15. lpp.

²⁵ F.Schimmelfennig., U.Sedelmeier. *The Europeanization of Central Eastern Europe*. Cornell University Press. 2005., 9. lpp.

Difūzijas mehānismi

Sociālie mehānismi un pamata sociālās rīcības teorija	Ideju veicinātājs (sūtītājs)	Ideju saņēmējs
Piespiešana (juridiskas un fiziskas piemērošana)	Juridiska vai fiziska spēka piespiedu iestāde	Paklausība, pieņemšana
Lietderības aprēķina manipulācija (instrumentālā racionalitāte)	Pozitīvi un negatīvi stimuli	Atlīdzība (labuma gūšana) Sods (izvairīšanās no izmaksām); adaptīva mācīšanās
Socializācija (normatīvā racionalizācija)	Veicināt idejas ar autoritatīvu modeli (normatīvais spiediens)	Identitātes izmaiņas, lai gūtu sabiedrības atbalstu
Pārlicināšana (komunikatīvā racionalitāte)	Ideju popularizēšana ar likumu vai iemesla došanu (<i>reason-giving</i>)	Pamatota vienprātība (pieņem ideju par likumīgu un patiesu), kompleksa zināšanu apguve, identitātes maiņa
Emulācija (netieša ietekme) a) mācība (instrumentālā racionalitāte) b) imitēšana (normatīvā racionalitāte)	Konkurences un salīdzinājuma veicināšana – šis mehānisms nav nepieciešams, lai aktīvi veicinātu kādu ideju	a) Performance (adaptē kvalitatīvus un efektīvus politikas risinājumus) b) imitācija (kļūt pat līdzīgiem)

Pirmais mehānisms, kas bieži netiek pieminēts literatūrā, ir piespiešana. Aktieriem nav iespējas izvēlēties, bet jāpieņem ideja, jo tie ir piespiesti. Strikti runājot, ietekmēšanai ir nozīme attiecībā uz iekšējo ideju izplatīšanu (*eiropēizācija*), daļai no dalībvalstīm ir pienākums ievērot ES tiesību aktus. ES dalībvalstis ir subjekts Eiropas Kopienas tiesas tiesu prakses idejām vai Eiropas direktīvām, kas ir integrētas valsts tiesību aktos. No vēsturiskās perspektīvas piespiešanai ir lielāka nozīme. Dažādos vēstures laika posmos pati Eiropa ir bijusi pakļauta difūzijas mēģinājumiem.²⁶

Otrs mehānisms attiecas uz ideju izplatīšanu, manipulējot ar aprēķiniem, nodrošinot gan negatīvu, gan pozitīvu stimulu. Aktieri veicina noteiktas idejas, lai gūtu individuālus labumus, piemēram, piekļuve jauniem tirgiem, vai arī lai izvairītos no izmaksām, kas rodas, piemēram, stabilizējot politisko situāciju kaimiņvalstīs, – tas var radīt negatīvas sekas, piemēram, pilsoņu karu. Līdzīgā veidā ideju veicinātāji var mudināt citus aktierus adaptēt viņu idejas, manipulējot ar tiem. Tiek nodrošināta atlīdzība par finanšu un tehnisko palīdzību vai izmaksu segšana, sankciju vai tiesību piešķiršana aktieriem, kuri virza idejas adaptēšanai.

²⁶ T. Borzel., T. Risse. The Transformative Power of Europe: The European Union and The Diffusion of Ideas. KFG Working Papers Series. Freie Universität Berlin., 2009., 9. lpp.

Cēloņus izraisošas idejas var radīt arī adaptāciju un mācīšanos, ja aktieri saņem jaunu informāciju, kas atjaunina viņu pārliecību par to, kā vislabāk sasniegt noteiktus politiskus mērķus.²⁷

Trešais un ceturtais mehānisms balstās uz loģiskas, sociālās rīcības teorijas un sociālā konstruktīvisma. Socializācija darbojas caur normatīvo racionalitāti un loģisko atbilstību, kas atšķiras no stratēģiskās un instrumentālās rīcības, kur aktieri cenšas “izdarīt visu pareizi”, nevis maksimāli palielināt vai optimizēt dotos instrumentus. Aktieri mācās adaptēt jaunas normas un noteikumus, lai kļūtu par starptautiskas sabiedrības locekļiem ar labu reputāciju. Šādas socializācijas rezultātā bieži vien tiek radīts sarežģīts mācību process, kura laikā aktieri mēdz pārskatīt savas intereses un identitāti.²⁸

Socializācijas un pārliecināšanas procesi ietver iekšējo un ārējo dimensiju attiecībās ar ES. Mūsdienās daudz tiek rakstīts par eiropeizācijas identitāti un vērtībām, kā arī valsts sfērās par ideju, kas mēs esam un kā mēs iesaistāmies sabiedriskajā sfērā. Kaut arī šī literatūra ir ļoti attīstīta aprakstošos secinājumos par eiropeizācijas attīstību un izplatīšanu, identitāti un vērtībām, tomēr ir ļoti maz sistemātisku zināšanu par tās cēloņiem, ietekmi uz Eiropas politiku, jo īpaši, kad Eiropas idejas tiek apstrīdētas un saskaras ar lielu pretestību.²⁹

Nākamajā apakšnodaļā tiks apskatīta eiropeizācijas ārējā dimensija. Ir būtiski nodalīt eiropeizācijas dimensijas, jo ir dažādas pieejas dažādiem mērķiem. Eiropeizācija tiek analizēta no paplašināšanās, gan no dalībvalstu, gan no ES ārējās dimensijas, proti, EKP perspektīvas. Darba autore uzskata: lai ES sasniegtu EKP mērķus, tiek izmantoti eiropeizācijas instrumenti. Ir būtiski noteikt, kurus eiropeizācijas mehānismus izmantot, lai tiktu eiropeizēti ES kaimiņi.

1.4. Eiropeizācijas ārējā dimensija

Teorētiskie un empīriskie pētījumi par Eiropas kaimiņattiecību politiku vēl nav iesakņojušies eiropeizācijas teorētiskajā literatūrā. Eiropeizāciju var iedalīt trīs dimensijās:

- **dalībvalstu eiropeizācija** – iezīmē ES ietekmi uz esošajām ES dalībvalstīm;

---

²⁷ T. Borzel., T. Risse. The Transformative Power of Europe: The European Union and The Diffusion of Ideas. KFG Working Papers Series. Freie Universität Berlin., 2009., 10. lpp.

²⁸ Tur pat. 11. lpp.

²⁹ Tur pat. 12. lpp.

- **paplašināšanās eiropeizācija** – attiecas uz kandidātvalstu pievienošanu ar skaidru ES dalības perspektīvu;
- **kaimiņu eiropeizācija** – ietekmē ES kaimiņvalstis, kurām nav tūlītēju vai vispārēju pievienošanās perspektīvu.

Attiecībā uz eiropeizācijas paplašināšanos, ES noteikumu pieņemšana pārejas valstīm nozīmēja masveida starptautisku normu pārņemšanu. Tomēr EKP stimuli ir pārāk ierobežoti, lai atbalstītu vietējās institucionālās reformas. To parāda tas, ka joprojām trūkst gadījumu izpētes par EKP ietekmi uz kaimiņattiecību eiropeizāciju.³⁰

Eiropeizācija bez nosacījuma paredz ilgtermiņa integrāciju, Eiropas normu un vērtību iekļaušanu. Sadarbojoties ar kaimiņiem, kas nav kandidātvalstis, ES ir jātiecas ne tik daudz ietekmēt, kā koncentrēties uz “saiknes” attīstīšanu un veidošanu ar valstīm vai organizācijām, piemēram, ASV, ES un citām rietumu vadītām multilaterālām institūcijām. Tādējādi kaimiņattiecību eiropeizācija attiecas uz daudzām eiropeizācijas funkcijām. Tiek skaidrotas nacionālo struktūru pārmaiņas, izmantojot adaptēšanās spiedienu, kas rodas, kad ir neatbilstība starp Eiropas un valsts iekšpolitikas procesiem un institūcijām. Citiem vārdiem sakot: tikai tad, ja ES politika, institūcijas un/vai procesi būtiski atšķiras no tiem, kas ir atzīti nacionālā līmenī, un ir kāda vajadzība dalībvalstīm vai kandidātvalstīm to mainīt.³¹ Tomēr EKP valstis parāda milzīgu neatbilstību, šī pieeja galvenokārt šķiet noderīga ES regulēšanai. Alternatīvu pieeju piedāvā Radelli, kas interpretē eiropeizāciju vairāk kā patstāvīgu, interaktīvu un divvirzienu procesu, nevis kā vienvirziena reakciju uz Briseles aktivitātēm.

1.2. tabulā ir apkopotas trīs eiropeizācijas formas. Kā redzams tabulā, kaimiņattiecību eiropeizācija ir pretrunīga. Tā atgādina asimetrisku un no augšas uz leju (“*top-down*”) orientētu eiropeizācijas paplašināšanos. Kaimiņattiecību eiropeizācijai ir šis tas kopīgs ar dalībvalstu eiropeizāciju. Tāpat kā dalībvalstu eiropeizācijai, arī šeit būtu jānosaka zināšanu apguve un, pats galvenais, – divvirzienu pieeja.

---

³⁰ A. Garwrich., I. Melnykovska., R. Schweickert. Neighborhood Europeanization through ENP. KFG Working Paper Series Nr.3. 2009., 5. lpp.

³¹ T. Borzel., T. Risse. Europeanization: The Domestic Impact of EU Politics. Handbook of European Union Politics., London., 2007., 490., lpp.

Trīs eiropeizācijas posmi – paralēles un atšķirības

	Dalībvalstu eiropeizācija	Paplašināšanās eiropeizācija	Kaimiņattiecību eiropeizācija
Eiropēizācijas nosacījumi	Eiropēizācijas ražotājs un patērētājs	Eiropēizācijas izmantotājs	Vājš eiropeizācijas izmantotājs
Eiropēizācija tiek izmantota vai veidota	Divvirzienu kustība: no augšas uz leju un no apakšas uz augšu	Vienvirzienu kustība: asimetriska no augšas uz leju	Vienvirzienu kustība: asimetriska no augšas uz leju
Eiropēizācijas mehānismi	Plaša tiešā un netiešā ietekme	Galvenokārt tieša ietekme	Galvenokārt tieša ietekme
Nosacījumi	Augsti (Eiropas kopienas tiesas sankcijas)	Ļoti augsta dalībvalstu kontrole	Ļoti zema dalībvalstu kontrole
Stimuli	Piemēram, izvairīšanās no ES tiesas sodiem	ES dalībvalsts statuss	Ciešāka sadarbība ar ES un ilūzija par dalībvalsts statusu
Rezultāts	Dziļi iesakņojušās nepārtrauktas politiskas pārmaiņas	Straujas politiskas pārmaiņas ar plašu ietekmi	Salīdzinoši virspusējas nepārtrauktas politiskas pārmaiņas

Nemot vērā, ka nav konsekventas politikas stratēģijas, EKP jau kopš paša sākuma ir saskārusies ar lielu kritiku. Zinātnieki Sandra Laveneksa (*Sandra Lavenex*) un Frenks Šimmelfenings (*Frank Schimmelfennig*) uzskata, ka EKP ir politika, kuras galvenie jēdzieni un kārtība, ir divpusējas sarunas, vispārēja koncepcija, kas balstās uz noteiktiem instrumentiem. Piemēram, rīcības plāni, pastiprināta uzraudzība regulāriem ziņojumiem un sadraudzība ar valsts pārvaldes iestādēm. Turklāt tas tiek balstīts uz stratēģiskiem aprēķiniem. Pēc paplašināšanās uz austrumiem ES aptvēra jaunos riskus un Eiropas kontinenta sadalošo līniju un kas aiz tās norisinās.³²

Galvenā EKP problēma ir tās prasīgais raksturs bez pievilcīgas un skaidras motivācijas. Tās nosacījumi darbojas ļoti zemā līmenī, trūkst pievienošanās sarunu, kas otrai pusei dod variācijas iespējas pārrunu procesā. Neatkarīgi no tā EKP tiek klasificēta kā koncentrēts politiku mikss: no vienas puses, attiecīgās priekšrocības valstīs, bet, no otras puses, protams, ES drošības un ekonomiskās intereses.

ES pozitīvu ietekmi var sasniegt, izmantojot dažādus kanālus: iedzīvotāju demokrātisku attieksmi, elites politiskos stimulus, vietējās varas līdzsvara maiņu par labu demokrātiskām politiķu grupām, lai veicinātu demokrātisku pārvaldību un valsts reformas.

³² S. Lavenex., F. Schimmelfennig. Relations with the Wider Europe. Journal of Common Market Studies. Vol.44., 143. lpp.

Tātad demokrātija tiek veicināta, apvienojot politiskos noteikumus ar nozīmīgiem politiskiem un ekonomiskiem stimuliem, iniciatīvām.³³

Lai noteiktu EKP efektivitāti kaimiņvalstīs, ir jāizstrādā koncepcija kvalitatīvai analīzei. Pirmkārt, autori piedāvā parādīt EKP trīs dimensijas, otrkārt, ir jānosaka atkarīgie un neatkarīgie mainīgie.

Kā minēts iepriekš, EKP politikas ievēro paplašināšanās plānu, kas atšķir demokrātijas veicināšanu un nozaru sadarbību. Atšķirībā no visaptverošā priekšstata par nozaru sadarbību paplašināšanas laikā, EKP koncentrējas uz konkrētām jomām, kuras figurē ES prioritāšu sarakstā, kas tiek iestrādātas specifiskos rīcības plānos (*Action Plan*) konkrētajām valstīm. Autori uzskata, ka EKP politikas jomām ir trīs dimensijas, kurām ir būtiska nozīme eiropeizācijā: demokrātijas veicināšanā, tieslietās, iekšlietās, ES stratēģiskajās interesēs – ekonomikas sadarbībā, jo īpaši tirdzniecībā.

Demokrātijas veicināšana: ES uzskata, ka EKP ir demokratizācijas instruments. Tajā pašā laikā ES demokratizācijas stratēģija ir saņēmusi daudz kritikas par tās slikto koordināciju, jo pieeja “viens izmērs der visiem” neder un viss tiek balstīts uz ES skatījumu. Pēc zinātnieces T. Borzeles, viens no eiropeizācijas divvirzienu procesa no augšas uz leju (*top-down*) instrumentiem ir politiskais dialogs un oficiālie paziņojumi. Mērķis ir uzlabot saikni starp regulāriem samitiem, komiteju tikšanās un sarunām. Institucionālais dialogs ir paredzēts, lai īstenotu maigo varu (*soft power*) uz valsts eliti un ārpolitisko orientāciju. Tieši tāpat oficiālie paziņojumi var tikt interpretēti kā “vainošanas un kaunināšanas” stratēģija. Šai stratēģijai ir dažādas dimensijas: ES paziņojumi par prezidenta un parlamenta vēlēšanām EKP valstīs, būtiski ir komentāri par tiesiskumu (jo īpaši korupciju), un leģitimitātes aizņemšanos no citiem – tie tiek arī saukti par kontroles pārbaudījumiem, kuri tiek uzlikti par pienākumu starptautiskām organizācijām, piemēram, EDSO (Eiropas Drošības un sadarbības organizācija) un Eiropas Padome.³⁴ Otrs eiropeizācijas process no apakšas uz augšu (*bottom-up*) stratēģija, kas balstās uz nevalstisko aktieru un to iestāžu atbalstu. Šis atbalsts nepieder pie augsta līmeņa politikām, tādām kā pilsoniskā sabiedrība, izglītības sistēma un plašsaziņas līdzekļi. Plašsaziņas līdzekļi ir būtiska demokrātijas atbalsta daļa kaimiņvalstīs.³⁵

Ekonomiskā sadarbība: pamatā ES piedāvā EKP valstīm ekonomisko sadarbību apmaiņā pret politiskām reformām.³⁶ Tomēr EKP ekonomiskā dimensija joprojām ir diezgan

---

³³ A.Garwrich., I.Melnykovska., R. Schweickert. Neighborhood Europeanization through ENP. KFG Working Paper Series Nr.3. 2009., 8. lpp.

³⁴ Tur pat. 10. lpp.

³⁵ Tur pat. 11. lpp.

³⁶ V. Volkhart. The European Neighbourhood Policy: An Economic Perspective, Challenges for the EU-Policy

neskaidra. Kaimiņvalstu rīcības plāni dod tikai vispārējas vadlīnijas, netiek noteiktas robežas/limiti iespējamai plāna sasniegšanai, būtībā ir noteikts virziens bez galamērķa. Ir milzīgas debates par ekonomiskās integrācijas modeļiem starp EKP locekļiem un ES. Sadarbības modeļu apjoms svārstās starp divpusējo padziļināto brīvās tirdzniecības līgumu, daudzpusējo vienkāršo brīvās tirdzniecības līgumu un kopējo brīvo tirgu. Pārsvarā ekonomiskā integrācija ir divpusējs instruments, kam ir pamatā preču apmaiņa un īpašas sadarbības shēmas, kas ir atkarīgs gan no ES, gan no EKP valstu interesēm.³⁷

Tieslietas un iekšlietas: atšķirībā no paplašināšanās procesa, kurā tieslietas un iekšlietas tika atklātas vēlāk, EKP rīcības plānā šis elements ir no paša sākuma, kas liecina par pieaugošo drošības aspektu nozīmi. Galvenās prasības šīm jomām ir sadarbība iekšlietas, migrācijas un robežu politikā, organizētas noziedzībās un narkotiku tirdzniecības apkarošanā, tiesu iestāžu, policijas apmācībā un sadarbībā. Politikas regulācijām tieslietas un iekšlietas ir vairākas specifiskas īpašības. Pirmkārt, jautājumi, kas ir svarīgi ES iekšējās drošības interesēm (piemēram, organizētā noziedzība, nelegālā migrācija, patvērumu politika, ES Šengenas zonas aizsardzība). Otrkārt, tieslietas un iekšlietas gan īstermiņa drošības stratēģija, gan ilgtermiņa iniciatīva. Treškārt, šī ļoti jutīga suverenitātes politikas joma. Tāpēc daudz prasību attiecībā uz politikas izmaiņām ietekmē valsts funkcijas, piemēram, robežu politika un policijas sadarbība. Visbeidzot prasības tieslietu un iekšlietu jomās ir cieši saistītas ar to, vai tiek pieņemtas demokrātiskas vērtības tādās jomās, kur ES nevar piedāvāt konkrētu atlīdzību, piemēram, tiesu varai.³⁸

Darba autore secina, ka kaimiņu eiropeizācijas pamatā ir ES drošības un ekonomiskās intereses. Izdalot noteiktus mehānismus konkrētās politikās, radot pietiekami pievilcīgus apstākļus EKP partnervalstīm, ir iespējams sasniegt ES ārējās dimensijas mērķus. Izvēloties instrumentus, ar kādiem eiropeizēt kaimiņvalstis, būtiski ir skatīt šo procesu kā divvirzienu, nevis reakciju uz ES iegribām. Ir nepieciešama EKP un katras partnervalsts analīze, lai piemērotu attiecīgu rīcībpolitiku, mehānismus utt. Nevar būt vienas un tās pašas prioritātes divām dažādām valstīm. Otrajā nodaļā tiks apskatīta Eiropas kaimiņu politikas būtība, tās nepieciešamība, pamatmērķis, instrumenti un rezultāti. Kā viens no šā darba būtiskiem EKP mehānismiem tiks apskatīta Austrumu partnerība, uz kā pamata tiks veidota empīriskā daļa par Azerbaidžānas, Armēnijas un Gruzijas eiropeizāciju.

Towards the New Neighbours, Opladen, 2007., 117. lpp.

³⁷ A. Garwrich., I. Melnykovska., R. Schweickert. Neighborhood Europeanization through ENP. KFG Working Paper Series Nr.3. 2009., 11. lpp.

³⁸ W. Knelangen. A Neighbourhood of Freedom, Security and Justice?, European Neighbourhood Policy. Challenges for the EU-Policy Towards the New Neighbours. Opladen. 2007., 78–101 lpp.

2. EIROPAS KAIMIŅU POLITIKAS BŪTĪBA UN NEPIECIEŠAMĪBA

Interese par Eiropas kaimiņu politiku pieaug starp politikas veidotājiem, pētniekiem un ieinteresētām sabiedrības pusēm. Darba autore minēs dažas akadēmisko aprindu pārstāvju atziņas, uzsverot to viedokli par šīs politikas nozīmi reģionā un tās īstenošanas problēmām.

ES ārējo politiku definē divi no trim pīlāriem: Eiropas Kopiena kā viens pīlārs un otrs pīlārs – kopējā ārējā drošības politika (KĀDP). Lielākajai daļai Eiropas Kopienas ārējās attiecības nozīmē ekonomiskās attiecības ar trešajām valstīm (ES nerezidentiem), lielākoties īstenotas caur EK kopējās tirdzniecības politiku. Ārpolitika tiek koordinēta citā ietvarā – agrāk zināmā Eiropas politiskā sadarbība, tagad – kopējā ārējā un drošības politika. Kopš ES dibināšanas 1993. gadā ārējā politika ir kļuvusi konstanta, lai gan divas politikas veidošanas sistēmas pastāv.

Pēdējos gados pārsteidzošā kārtā ES ārējās attiecības ir attīstījušās. Eiropas Kopiena 1960. gadā veidoja attiecības ar trešajām valstīm, proti, Eiropas kolonijas, kuru savstarpējās intereses bija vienota nostāja starptautiskās tirdzniecības sarunās. Mūsdienās divi no ES ārpolitikas spēcīgākajiem instrumentiem ietilpst pirmā pīlāra kompetencē, balstoties uz šo pīlāru, slēdz starptautiskus nolīgumus, kā arī nodrošina finanšu un ekonomiskās palīdzības sniegšanu. Pastāv ļoti liels pieprasījums pēc sadarbības ar lielāko tirdzniecības bloku pasaulē. Turklāt Eiropas Kopiena ir viena no pasaules lielākajiem palīdzības donoriem. Šie instrumenti dod iespēju ietekmēt starptautiskās attiecības.

Būtībā ES var piedāvāt trīs pamatlīgumus trešajām valstīm: **tirdzniecības**, kā piemēru var minēt Baltijas valstis 1994. gadā, **sadarbības līgumus**, kas tika slēgti ar bijušajām Padomju Savienības republikām, tādām kā Armēnija, Azerbaidžāna, Gruzija u. c., un **asociācijas līgumus**, kas nosaka institucionalizētākas attiecības ar trešajām valstīm vai valstu grupām.³⁹

Viens no ES kopējās ārējās drošības politikas instrumentiem ir “kaimiņu politika”. ES kaimiņu politika ir attīstījusies lēnā evolūcijas ceļā. Šo politiku būtiski ietekmējuši ES lēmumi par dalībvalstu skaita palielināšanu. EKP ir loģiska Savienības ārpolitikas un ārējo attiecību sastāvdaļa, tā nodrošina ES lielāku ietekmi pasaulē.

2002. gadā Eiropas Komisijas prezidents Romāno Prodi aicināja Savienību uzņemties līdzās spēlētājas lomu globālajā politikā. Prezidents piebilda, ka vispirms būtu jāattīsta substantīva politika kaimiņvalstu kontekstā: “Nav pieciešams izstrādāt jaunu un visaptverošu

---

³⁹ Cini M. European Union Politics. Oxford: Oxford University Press, 2009., 232. lpp.

reģionālu pieeju, kas veicina miera, stabilitātes un drošības saglabāšanu visā kontinentā. Ar laiku jāveicina labākas globālās pārvaldes izveidošanās.”⁴⁰

EKP tika izstrādāta 2004. gadā ar mērķi izvairīties no jaunu robežlīniju rašanās starp paplašināto ES un tās kaimiņiem, tā vietā stiprinot labklājību, stabilitāti un drošību visiem. EKP ir balstīta uz tādām vērtībām kā demokrātija un cilvēktiesību ievērošana. EKP iekļauj 16 ES tuvākās kaimiņvalstis – Alžīriju, Armēniju, Azerbaidžānu, Baltkrieviju, Ēģipti, Gruziju, Izraēlu, Jordāniju, Libānu, Lībiju, Moldovu, Maroku, Palestīnu, Sīriju, Tunisiju un Ukrainu. EKP galvenokārt ir divpusēja politika starp katru partnervalsti. Tā tiek papildināta ar reģionālo un daudzpusējo sadarbību tādās iniciatīvās kā Austrumu partnerība (kas tika uzsākta 2009. gada maijā Prāgā), Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu partnerība (uzsākta 2008. gadā Parīzē) un Melnās jūras sadarbības iniciatīva (uzsākta 2008. gada februārī). EKP ietvaros ES piedāvā mūsu kaimiņiem privileģētākas attiecības, daudzas ļoti konkrētas iespējas izmantot savu nozaru politiku. Tiek aptverts ļoti plašs jautājumu loks, sākot ar nodarbinātības un sociālo politiku, tirdzniecības un konkurences politiku, lauksaimniecību un lauku attīstību, klimata pārmaiņām un vidi. Tie iekļauj energodrošības apgādes, transporta, pētniecības, inovāciju, kā arī veselības, izglītības un kultūras jomas.⁴¹ EKP ir ES ārpolitikas instruments. ES mērķis ir paplašināt labklājību, stabilitāti, drošību ārpus ES robežām. Jautājums ir – kā izmantot maigo varu, lai veiktu reformas, ar kurām būtu iespējams sasniegt šos mērķus.

2010.–2011. gadam ES pārskatīja EKP, un stingrāk uzmanība tika vērsta uz dziļākas un ilgtspējīgākās demokrātijas veicināšanu kopā ar integrējošu ekonomisko attīstību. Dziļa un ilgtspējīga attīstība ietver brīvas un godīgas vēlēšanas, vārda brīvību, pulcēšanās un biedrošanās brīvību, tiesu varas neatkarību, cīņu pret korupciju un demokrātisku kontroli pār bruņotajiem spēkiem. ES arī uzsver pilsoniskās sabiedrības nozīmi, iegūstot dziļu un ilgtspējīgu demokrātiju. ES nāca klajā ar “lielāks atbalsts lielākām reformām” (“*more of more*”) principu, ar kuru saskaņā ES veido partnerattiecības ar tiem kaimiņiem, kas spēj veiksmīgāk sasniegt lielāku progresu demokrātiskām reformām. EKP ir nošķirta no paplašināšanās procesa, lai gan tas netraucē Eiropas kaimiņus attiecībās ar ES, tās var attīstīties nākotnē saskaņā ar Līguma noteikumiem.⁴²

Partnervalstis vienojas ar ES par EKP rīcības plānu, tādā veidā parādot savu apņemšanos ievērot demokrātiju, cilvēktiesības, tiesiskumu, labu pārvaldību, tirgus ekonomikas principus un ilgtspējīgu attīstību. ES stimulē šo mērķu sasniegšanu ar finansiālu atbalstu, ekonomikas integrāciju, piekļuvi ES tirgiem, atvieglotu ceļošanu uz ES, jo īpaši

---

⁴¹ European Union External Action http://eeas.europa.eu/enp/index_en.htm skatīts 2015.01.IV.

⁴² European Union External Action http://eeas.europa.eu/enp/index_en.htm skatīts 2015.01.IV.

studentiem, tehnisko un politisko atbalstu. EKP ir kopīga iniciatīva, un tās īstenošanai ir nepieciešama abu pušu, gan kaimiņvalstu, gan ES sadarbība. Daudz jau ir sasniegts līdz šim, tomēr vēl daudz ir jāizdara, lai abu pušu mērķi tiktu realizēti. Lai sasniegtu šos mērķus, katrai valstij ir savs rīcības plāns (*action plan*), Austrumu partnerības valstīm (*association agendas for Eastern partnership countries*) – asociācijas darba kārtība, kur ir izklāstīta partnervalsts darba kārtība politisko, ekonomisko reformu veikšanai īstermiņā (3 gadi) un ilgtermiņā (5 gadi). Vēl šajos plānos tiek atspoguļotas valsts vajadzības, spējas, ES intereses, kā arī īstenošana un uzraudzība. Rīcības plāni balstās uz spēkā esošajiem tiesību nolīgumiem ar ES – partnerības un sadarbības nolīgumu, asociācijas nolīgumu. Mērķu īstenošana tiek uzraudzīta, izmantojot komitejas, kuras savukārt ir izveidotas, balstoties uz šiem nolīgumiem. Reizi gadā Eiropas ārējās darbības dienests un Eiropas Komisija publicē EKP progresa ziņojumu, izvērtējot to, cik daudz sasniegts rīcības plānu realizēšanā un asociācijas programmas mērķu sasniegšanā. Pamatā esošie EKP mērķi attiecas uz visiem partneriem, ES attiecības ar katru no partneriem ir unikālas, un EKP instrumenti ir pielāgoti, lai kalpotu šīm attiecībām. EKP nodrošina ES ar instrumentu kopumu, kas ļauj tos pielāgot un diferencēt politikas saskaņā ar dažādām tendencēm, ambīcijām un pušu vajadzībām.⁴³

ES paplašināšanas politika ir bijusi ļoti veiksmīga, un tai ir bijusi ļoti būtiska ietekme Eiropā. Ar paplašināšanos ir veikts ārkārtīgi liels ieguldījums miera un labklājības veicināšanā, pateicoties stratēģiski izmantotiem instrumentiem.⁴⁴ Sākumā uzsvars tika likts uz jaunu vidi, kurā veicināt reformas, balstoties uz cilvēktiesībām, demokrātiju un tiesiskumu. EKP lielā mērā tika izstrādāta Eiropas Komisijas ģenerāldirektorātā, kur tā tika pārcelta uz ES ārējām attiecībām. Tik tiešām, caur paplašināšanās procesu Komisijai nācās uztvert sevi kā nopietnu ārpolitikas aktieri, kas bieži sasauca ar paplašināšanos 2004. gadā kā veiksmīgāko procesu ES ārpolitikā. Tiek arī diskutēts par Padomes un Komisijas relatīvo ietekmi uz ārpolitiku. Komisija administrē paplašināšanos, kā arī ir izstrādājusi EKP un to īsteno. Līdzība starp EKP un paplašināšanās politiku ir, jo daudzas amatpersonas, kas strādāja pie paplašināšanās, pārņēma darbu arī pie EKP. Šobrīd EKP ietilpst ES ārējo attiecību dimensijā. Ne tikai administrācija norāda uz līdzībām starp paplašināšanos un EKP, bet arī galvenajos dokumentos un politikās. Tādējādi sākumā daži EKP valstu rīcības plāni (*action plans*) tika veidoti, balstoties uz asociāciju nolīgumiem, kas tika izmantoti ES paplašināšanās laikā. Tajos bija atrodamas atsauces uz Kopenhāgenas kritērijiem, kas tika izstrādāti 1993. gadā, –

---

⁴³European Union External Action http://eeas.europa.eu/enp/index_en.htm Skatīts 2015.01.IV.

⁴⁴ Benita Ferrero-Waldner., The European Neighbourhood Policy: The EU's Newest Foreign Policy Instrument., European Foreign Affairs Review 11. 2006., 139–142. lpp.

politiskie standarti dalībai ES.⁴⁵ 2004. gadā tika izdoti septiņi rīcības plāni pirmajām septiņām valstīm – Ukrainai, Tunisijai, Marokai, Moldovai, Jordānijai, Izraēlai un Palestīniešu pašpārvaldei. 2005. gadā Padome apstiprināja nodomu izstrādāt rīcības plānu Ēģiptei, Libānai, Armēnijai, Azerbaidžānai un Gruzijai. Katrs 3–5 gadu plāns paredz vairākas visaptverošas darbības prioritātes. Aptuveni 80 procenti rīcības plānu fokusējās uz jautājumiem, kas iekļauj politiskas reformas, kuras ir līdzīgas tām, kas tiek izmantotas valstu pievienošanās gadījumos. Tie ir vērsti uz iestāžu stabilitāti un efektivitāti, kas savukārt garantē demokrātiju un tiesiskumu un sagaida noteiktu rīcību nacionālajās vēlēšanās. Reformas koncentrējas uz plašsaziņas līdzekļu un vārda brīvību.⁴⁶

Arī citi EKP mehānismi ir pielāgoti no paplašināšanās. Tiek paredzēts divu veidu monitorings, kopīgais novērtējums, un vienpusējs ES ziņojums, tā sauktais “regulārais valsts ziņojums” (*regular country report*). Pirmais ziņojums tiek veidots divus gadus pēc rīcības plānu īstenošanas, otrs ziņojums – trešajā gadā. Šīs politikas ambīcijām ir jābalstās uz kopīgām vērtībām. Valstis, kurām cenšas veidot vairāk kopīgas vērtības, iegūst finansiālu atbalstu, kā arī ātrāku piekļuvi ES iekšējam tirgum. Tiek aptverts, ka tā ir pakāpeniska pieeja, bet stratēģiskajos dokumentos ir minēta saikne starp vērtībām un ambīcijām.⁴⁷

Protams, EKP nosacījumu kodols ir stimulu esamība. Tas rada ES izaicinājumu, jo EKP ir atspēriens kļūšanai par dalībvalsti. Bez dalības perspektīvas EKP valstis, iespējams, nebūs tik motivētas, lai veiktu iekšējās reformas. Lai gan ieguvumi var būt ievērojami, ir jautājums – vai valdības piekritīs pakļauties sistēmai, kurā viņiem ir maz leģitimitātes tiesību? Attaisnojot EKP dzīvotspēju, šai politikai tiek pielāgota paplašināšanās pieredze, turklāt Komisija ir rūpīgi uzskaitījusi ieguvumus no EKP. Ierosinātie rīcības plāni piedāvā daudz atvieglojumu, piemēram, perspektīvu, kas nodrošina ievērojamu sabiedrības integrācijas pakāpi, tostarp ES iekšējo tirgu un iespēju piedalīties ES politikās un programmās. EKP piedāvā arī politiskās sadarbības intensificēšanu, jauninājumu ieviešanu, kas nodrošina ekonomikas atvēršanu, tirdzniecības šķēršļu samazināšanu, finansiālā atbalsta palielināšanu, kā arī dalību kopienas programmās, kur tiek veicinātas un stiprinātas kultūras, izglītības, vides, tehniskās un zinātniskās saites. Būtisks atbalsts ir tiesību aktu tuvināšanā, lai izpildītu ES normas un standartus, kā arī padziļinātas ekonomiskas un tirdzniecības attiecības.

Izvēlētajām valstīm Komisija sniedz papildu priekšrocības, piemēram, ciešu administratīvo sadarbību, dialogu par vīzu režīma atvieglošanu, piemēram, Moldovas

---

⁴⁵ Judith Kelley., *New Wine in Old Wineskins: Promoting Political Reforms through the New European Neighbourhood Policy.*, JCMS Volume 44. Number 1. 2006., 31. lpp.

⁴⁶ Tur pat. 33. lpp.

⁴⁷ Tur pat. 36. lpp.

gadījumā ES stingri apņēmās atrisināt Piedņestras konfliktu. Lielākā daļa atgādina paplašināšanās procesu, tomēr plānos tiek minēta iespēja noslēgt jaunu, uzlabotu līgumu.⁴⁸

ES saviem austrumu un dienvidu kaimiņiem piedāvā daudzas priekšrocības, kas iepriekš tika saistītas ar dalībvalsts statusa iegūšanu. EKP ir balstīta uz tāda paša veida pozitīviem nosacījumiem, kas ir paplašināšanās procesā. Rīcības ES partneriem nosaka ceļu uz ciešāku attiecību veidošanu. Diferencēšana ir galvenais katras valsts rīcības plāns, kas definē konkrētas vajadzības un spējas. Papildus valstu progresam lielākie sasniegumi tiek apbalvoti ar dažādiem ieguvumiem. ES partneri, uzņemoties saistības, apņēmās stiprināt tiesiskumu, demokrātiju un cilvēktiesību ievērošanu, veicināt uz tirgu orientētas ekonomiskas reformas, sadarboties galvenajos ārpolitisko mērķu sasniegšanas jautājumos, piemēram, terorisma apkarošanā, masu iznīcināšanas ieroču neizplatīšanā. Jautājums, kas bieži tiek uzdots, – vai šīs politikas stimulē ir pietiekams, lai veicinātu kaimiņu zemē reformas, vai tā vienkārši ir “veca politika jaunās drēbēs”? Benita F. Valdner (*Benita F. Waldner*) uzskata, ka, pirmkārt, stimulam jābūt jēgpilnām reformām jābūt no iekšienes. Ja šīs gribas nav, tad neviena ārējā palīdzība un spiediens neveidos ilgtspējīgas reformas. Tas ir iemesls, kāpēc ES uzskata, ka tā neuzliek reformas, bet gan veicina tās. Otrkārt, ES piedāvājums izmantot EKP nav labākais paplašināšanās variants, bet gan ļoti vēlams solis pārmaiņām, piedāvājot būtiskus ieguvumus iesaistītām pusēm.⁴⁹

EKP risina dažus no ES aktuālajiem jautājumiem, piemēram, energoapgāde, migrācija, drošība un stabilitāte. Kopš EKP pirmsākumiem enerģētika ir svarīgs komponents. 2006. gada notikumi starp Krieviju, Moldovu un Ukrainu bija trauksmes zvans, atgādinot mums, ka energoapgādes drošībai ir jābūt darba kārtības augšgalā. ES turpina ciešu sadarbību enerģētikas jautājumos ar partneriem Austrumeiropā, Dienvidkaukāzā un Vidusjūras reģionā. EKP veicina Eiropas enerģētikas tirgus integrāciju un palīdz radīt normatīvo vidi, kurā tiek veiktas privātās investīcijas infrastruktūrā.

Migrācija ir ļoti jutīgs ES sabiedriskās domas jautājums. Iedzīvotāji satraucas par nodarbinātību un pieaugošo konkurenci darba tirgū. Bet fundamentāla problēma ir tāda, ka Eiropai ir nepieciešama migrācija, jo iedzīvotāji noveco un to skaits samazinās. Ar EKP palīdzību cenšas labāk pārvaldīt migrāciju. Visās kaimiņvalstīs tiek atbalstīti projekti, lai stiprinātu iestāžu spējas, uzlabojot robežkontroli, imigrācijas jautājumus, cīņu pret nelegālo imigrāciju un cilvēku tirdzniecību, kā arī veicina tiesiskumu un cilvēktiesību ievērošanu.

EKP rīcības plāni tiek izmantoti, lai veicinātu ES kopienas drošību, proti, ar to

---

⁴⁸ Tur pat. 37. lpp.

⁴⁹ Benita Ferrero-Waldner., *The European Neighborhood Policy: The EU Newest Forgein Policy Instrument.*, *European Foreign Affairs Review* 11., Kluwer Law International. 2006., 140 lpp.

palīdzību cenšas atrisināt ieilgušos kaimiņu konfliktus, tādus kā, piemēram, Piedņestras un Kalnu Karabahas u.c. Svarīga EKP ir apņemšanās ir veicināt partnervalstu politiskās reformas. Veicinot ekonomiskās un sociālās reformas, vēlme par kaimiņvalstu stabilitāti ir papildu drošība ES.⁵⁰

2014. gada septembrī EK (Augstā pārstāve Ketrīna Ēštone (*Catherine Ashton*), komisārs Štefāns Fule (*Štefan Füle*)) pieņēma lēmumu par jaunām sadarbības prioritātēm, kas saistītas ar līdzekļu piešķiršanu 2014.–2017. gada periodam, kura kopējā summa pārsniedz EUR 5.5 miljardus. Jaunais EKP instruments laika posmam no 2014.–2020. gadam nodrošinās lielāko daļu finansējuma valstīm uz kurām attiecas EKP politika. Attiecībā uz austrumu kaimiņvalstīm lielākā daļa finansējuma tiek novirzīta uz AP pamatiniciatīvām, un līdzekļi tiek piešķirti arī reģionālajai sadarbībai, enerģētikas, nozaru atbalstam un daudzpusējai sadarbībai.⁵¹

EKP tiek veidota kā vērienīgs ES politikas pīlārs, iespējams, ļoti labi finansēta ārpolitikas iniciatīva, lai gan mērķis ir nodrošināt kaimiņus ar skaidriem kritērijiem, lai veiktu reformas. Nākamajā nodaļā tiks analizēta EKP Austrumu partnerības dimensija.

---

⁵⁰ Tur pat. 142. lpp.

⁵¹ European Commission. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-977_en.htm Skatīts 2015.05.V.

3. AUSTRUMU PARTNERĪBAS NOZĪME

Eiropas Savienībai ir ļoti svarīgi tas, kas notiek ar Austrumeiropas un Dienvidkaukāza valstīm. Kopš Padomju Savienības sabrukuma reģionā pieredzētas daudzas krīzes, un tajā joprojām ir neatrisināti konflikti, piemēram, Kalnu Karabahā, Piedņestrā, Dievidosetijā un Abhāzijā. Kopš ES paplašināšanās 2004. gadā sešas valstis ir kļuvušas par ļoti tuviem austrumu kaimiņiem, un šo valstu drošība un stabilitāte aizvien vairāk ietekmē ES drošību. Ciešāka sadarbība ar ES Austrumeiropas partneriem – Armēniju, Azerbaidžānu, Gruziju, Baltkrieviju, Moldovas Republiku un Ukrainu – ir būtiska ES ārējās attiecībās. Skaidrs signāls ES bija 2008. gada Krievijas un Gruzijas konflikts, Krievijas un Ukrainas gāzes konflikts, līdz ar to EKP tiek paplašināta ar austrumu dimensiju – Austrumu partnerību. Austrumu partnerība ir uzsākta 2009. gadā, kas ir kopīga iniciatīva starp ES un Austrumeiropas partnervalstīm. Šī Austrumu partnerības dimensija veicina partnervalstu interesi virzīties uz ES, stiprinot politiskās, ekonomiskās un kultūras saiknes. To pamatā ir kopīga apņemšanās ievērot starptautiskos tiesību aktus, demokrātijas pamatvērtības, tiesiskumu, cilvēktiesību un pamatbrīvības ievērošanu, balstoties uz tirgus ekonomiku, ilgtspējīgu attīstību un labu pārvaldību. ES ir izvirzījusi konkrētus mērķus/idejas katrai partnervalstij, lai uzlabotu attiecības ar katru valsti individuāli. Jaunās paaudzes asociācijas līgumi tiek pārrunāti ar katru valsti atsevišķi. Ņemot vērā teorētiskos aspektus un Radelli pieeju, kas interpretē eiropeizāciju vairāk kā patstāvīgu, interaktīvu un divvirzienu procesu, nevis kā vienvirziena pieeju, šī individuālā pieeja ir fundamentāli svarīga, lai definētu un pielāgotu eiropeizācijas instrumentus visām partnervalstīm. Šie līgumi aizstās partnerības līgumus un sadarbības līgumus, kas noslēgti ar visām partnervalstīm (izņemot Baltkrieviju).

Ja mēs runājam par ES drošības un ekonomikas interesēm, tad Austrumu partnerība jau no pašiem aizsākumiem ir bijusi dažu ES dalībvalstu interese, kas ir loģiski, jo ne Spāniju, ne Itāliju neinteresē drošība pie Eiropas austrumu robežas. Austrumu partnerības iniciatīva oficiāli pirmo reizi tika iesniegta 2008. gadā Polijas un Zviedrijas ārlietu ministru Radoslava Sikorski (*Radoslaw Sikorski*) un Karla Bildta (*Carl Bildt*) iniciēta Briseles vispārējo lietu un ārējo attiecību padomē. Mēnesi vēlāk Padome pauda atbalstu šai kopīgajai iniciatīvai un aicināja Eiropas Komisiju sagatavot priekšlikumus par konkrētiem pasākumiem un soļiem tālākai divpusējai un daudzpusējai sadarbībai. Iepazīstinot ar iniciatīvu, Polijas ministrs Radoslavs Sikorski (*Radoslaw Sikorski*) teica: “Uz dienvidiem mums ir Eiropas kaimiņi. Uz austrumiem mums ir Eiropas kaimiņi. Viņiem visiem ir tiesības vienu dienu pieteikties dalībai ES.” Ministra paziņojums tiek uztverts kā skaidra vadlīnija atšķirt Austrumu partnerības

iniciatīvu no Vidusjūras savienības, ko ierosināja tā laika Francijas prezidents Nikolā Sarkozy. Polija un Zviedrija uzstāja, ka, ja ES gatavojas nostiprināt savu sadarbību ar dienvidu dimensiju, tad būs nepieciešamība līdzsvarot šīs darbības ar austrumu dimensiju.

Šī Polijas–Zviedrijas iniciatīva tika vērsta uz Armēniju, Azerbaidžānu, Gruziju, Moldovu un Ukrainu, un tās mērķis ir uzlabot ES divpusējās attiecības ar šīm valstīm, tādā veidā tas varētu virzīties ārpus esošās EKP politikas un radīt pastāvīgu formula daudzpusējām attiecībām ar reģionu. Jau uzsākot šo iniciatīvu, Polija un Zviedrija bija spiestas atzīt saviem Eiropas partneriem, ka visas šīs potenciālās AP valstis, ieskaitot Dienvidkaukāza valstis, atrodas Eiropā, kas teorētiski saskaņā ar principiem, kas ir izklāstīti 1958. gada Romas līgumā, var pieteikties dalībai ES un var tikt uzņemtas kā pilntiesīgas tās dalībnieces.⁵²

Polijas un Zviedrijas projektam bija īpašs atbalsts no Čehijas puses, kas 2009. gadā vadīja ES prezidentūru. Austrumu partnerība kļuva par vienu no prioritātēm Čehijas prezidentūrā. Visas šīs valstis – Armēnija, Azerbaidžāna, Gruzija, Moldova, Ukraina un Baltkrievija – kopumā pauda savu ieinteresētību un atvērtību jaunajai iniciatīvai. Ukraina, kas uzmanīgi seko debatēm, uzskatīja, ka iniciatīvai būtu jāparedz skaidras perspektīvas dalībai ES tiem kaimiņiem, kas var pierādīt ES savu nopietnību un ambīcijas ar konkrētām darbībām un sasniegumiem. Azerbaidžānas ārlietu ministrs Elmars Mamadarovs (*Elmar Mammadyarov*) izteica vēlmi sadarboties ar ES konkrētās programmās divpusējā līmenī. Baltkrievija uztver iniciatīvu kā vēl vienu soli, lai veicinātu pragmatisku sadarbību ar valstīm, kas ir ES tuvākās kaimiņvalstis. Tomēr Austrumu partnerība tiek arī kritizēta. Daži uzskata, ka šāda dimensija nav nepieciešama, jo ir jau EKP, līdz ar to ir bezjēdzīgi radīt kaut ko jaunu. Kā arī uzskata, ka AP dublē jau esošos mehānismus, piemēram, tirdzniecības nolīgumus, studentu apmaiņas programmas utt. Ārkārtīgi liela kritika tika novērota, kad ES politiskā elite runāja par iespējamu sadarbības stiprināšanu ar autoritāro režīmu Baltkrievijā, kas ir vienīgā postpadomju valsts, kurai nav nekādu līgumisku attiecību ar ES.⁵³ Darba autore uzskata, ka AP ir fundamentāli svarīga ES ekonomisko un drošības mērķu sasniegšanā. Ņemot vērā to, ka EKP balstās uz Kopenhāgenas kritērijiem, bet nesola pārskatāmā nākotnē partnervalstīm pievienoties, ES ir nepieciešama tāda iniciatīva kā AP, lai partnervalstīm būtu skaidrs sadarbības modelis un to ieguvumi. AP noteikto mērķu sasniegšanai tiek izmantoti eiropeizācijas mehānismi un instrumenti.

Jau 2008. gada beigās Eiropas Komisija pēc apspriešanās ar ES austrumu partneriem oficiāli iepazīstināja ar Austrumu partnerības iniciatīvu. 2009. gadā AP oficiāli tika uzsākta.

---

⁵² Marcin Łapczyński. The European Unions's Easterns Partnership: Chances and Perspective. 2009., 147. lpp.
http://www.cria-online.org/7_3.html Skatīts 2015.12.IV.

⁵³ Tur pat. 147. Lpp.

Prezentācijā Briselē ārējo attiecību un Eiropas kaimiņattiecību komisāre Benita Ferrero-Waldner (*Benita Ferrero-Waldner*) norādīja: “Ir pienācis laiks atvērt jaunu lapaspusi attiecībās ar mūsu austrumu kaimiņiem, balstoties uz pēdējo gadu laikā izstrādātu, vērienīgu un vienlaikus līdzsvarotu piedāvājumu. Drošību un stabilitāti ES ietekmē notiekošais Austrumeiropā un Dienvidkaukāzā. Mūsu politikai attiecībā uz šīm valstīm jābūt spēcīgai, aktīvai un nepārprotamai.” Savukārt komisijas priekšsēdētājs Žozē Manuels Baroso piebilda, ka: “Vienīgi ar stipru politisko gribu un apņemšanos Austrumu partnerība sasniegs savus mērķus gan politiskās sadarbības līmenī, gan ekonomiskajā integrācijā. Mums ir nepieciešams investēt abpusējā stabilitātē un labklājībā. Tas ātri atmaksāsies ar nozīmīgu politisko un ekonomisko ieguvumu, radīs lielāku stabilitāti un drošību gan ES, gan mūsu austrumu partneriem.”⁵⁴

No šī ES ārpolitikas virziena izriet divas paralēles: divpusējās un daudzpusējās attiecības. Divpusējās dimensijas mērķis ir veicināt ciešākas divpusējās attiecības starp ES un katru austrumu kaimiņvalsti. Daudzpusējā dimensija ir forums dialogiem un viedokļu apmaiņai, izmantojot tematiskās platformas un iniciatīvas. Partnerība ar pilsonisko sabiedrību un citām ieinteresētām pusēm ir AP prioritāte.⁵⁵

Divpusējo attiecību līmenī Eiropas Komisija ierosināja piecas jomas sadarbībai. **Jaunas līgumiskās attiecības** – individuāli un īpaši pielāgoti asociācijas līgumi, kas tiek apspriesti ar partneriem, kuri vēlas tālejošas saistības ar ES. Šie līgumi viedos ciešāku saikni ar ES standartiem un “*acquis communautaire*”, kā arī padziļinātāku sadarbību kopējās ārējās un drošības politikā, kā arī Eiropas drošības un aizsardzības politikā. **Pakāpenisku integrāciju ES ekonomikā** – mērķis ir izveidot dziļu un visaptverošu brīvās tirdzniecības zonu tikai tad, kad partnervalstis pievienosies Pasaules Tirdzniecības organizācijai (PTO) un aptvers visu tirdzniecību, tostarp arī enerģētikas jomu. Šobrīd PTO ir uzņemtas četras (Armēnija, Gruzija, Ukraina, Moldova), bet nav pievienojušās divas (Azerbaidžāna, Baltkrievija) no sešām AP valstīm.⁵⁶ **Mobilitāti un drošību** – partnervalstīm tiek piedāvāts pielāgoties “mobilitātes un drošības” paktam, kas aptver cīņu pret nelegālo migrāciju, robežpunktu pārvaldes struktūru vadību, cīņu pret korupciju un organizēto noziedzību, kā arī vīzu politiku, kas nodrošina vīzu režīma liberalizāciju. **Energoapgādes drošību** – “savstarpējās enerģētikas atkarības” iekļaušana asociācijas līgumā, sarunu beigšana par Ukrainas un Moldovas dalību Enerģētikas kopienā, pilnīgs atbalsts Ukrainas enerģētikas tirgus integrācijai ES tirgū, uzlabot politisko saikni ar Azerbaidžānu, kas ir vienīgā valsts AP,

---

⁵⁴ Tur pat.

⁵⁵ European Union External Action. http://eeas.europa.eu/eastern/index_en.htm Skatīts 2015.10.IV.

⁵⁶ World Trade Organization http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm Skatīts 2015.10.IV.

kas iegūst gāzi un naftu. **Ekonomiskās un sociālās attīstības atbalsts**: uzsākt testa reģionālas programmas ar papildu finansējumu, atbalstot tiešas starptautiskas programmas reģionos, un paplašināt pašreizējo EKP finansēto pārrobežu sadarbību ar austrumu partneriem.⁵⁷

Jaunā sistēma daudzpusējai sadarbībai ir paredzēta, lai atbalstītu partnervalstu divpusējās attiecības ar ES, kļūstot par informācijas un pieredzes apmaiņas forumu. Tas atvieglo kopējās nostājas veidošanu un kopēju pasākumu realizāciju. Strukturālais regulējums ir noteikts četros līmeņos:

- 1) AP valstu vadītāju sanāksmes ik pēc 2 gadiem;
- 2) ikgadējās ārlietu ministru sanāksmes ES vispārējo lietu un ārējo attiecību padomē, kuras mērķis ir pārskatīt sasniegto progresu un sniegt politiskas norādes;
- 3) četras tematiskās platformas, kas atbilst galvenajām sadarbības jomām – demokrātija, laba pārvaldība un stabilitāte, ekonomiskā integrācija un ES politiku konverģence, energoapgādes drošība; šīs tematiskās platformas ir pārstāvētas augstu amatpersonu līmenī;
- 4) paneli, kas atbalsta dabu tematiskajās platformās.⁵⁸

Darba autore secina, ka, skatoties caur teorētisko prizmu, AP sadarbība balstās uz divpusējo un daudzpusējo sadarbību. To skaidrot var caur Tanjas Borzeles (*Tanja Borzel*) divvirzienu procesu: divpusējā sadarbība ir “no apakšas uz augšu” vērsta, daudzpusējā sadarbība ir vērsta “no augšas uz apakšu”.

Georgijs Bovts (*Georgy Bovt*), publicists un zinātnieks, uzskaita fundamentālas AP problēmas, ko ES nav ņēmusi vērā, radot šo austrumu dimensiju. Pirmām kārtām viņš min, ka vairākums cilvēku Eiropā pēc nosaukuma pat neatpazīst šīs visas bijušās Padomju Savienības bloka valstis. Baltkrievija ir vairāk kā neparasta dalībniece ar tās autoritatīvo prezidentu Aleksandru Lukašenko un viņa attiecībām ar ES, kas ir daļa no spēles ar Maskavu. Visas šīs valstis ir fundamentāli atšķirīgas. Kamēr Gruzija veido rietumniecisku demokrātiju, Azerbaidžānas prezidents Alijevs jaunākais skatās uz Turcijas pēdējā gadsimta piemēru, lai pakāpeniski modernizētu civilo musulmaņu valsti. Pa to laiku Ukraina un Moldova sapņo par kļūšanu daļai no Eiropas, savukārt Armēnijai joprojām ir ciešākā sadarbība ar Krieviju. Georgijs Bovts (*Georgy Bovt*) uzskata, ka būs sešu dažādu ātrumu evolūcijas no katras valsts gatavības turpmākai integrācijai ES un asociācijas biedra līmenim. AP nevar uzskatīt par sagatavošanās soli pilntiesīgai dalībai ES. Drīzāk tā ir EKP ekonomikas sadarbības

---

⁵⁷ Marcin Łapczyński. The European Unions's Easterns Partnership: Chances and Perspective. 2009., 147. lpp.
http://www.cria-online.org/7_3.html Skatīts 2015.12.IV.

⁵⁸ Tur pat. 151. lpp.

programma.⁵⁹ Darba autore vēlas norādīt, ka AP pamatmērķis nav partnervalsts gatavošana pilntiesīgai dalībai ES, bet dziļākai integrācijai, un ekonomika ir viens no pamatelementiem.

Nākotnes problēmas ar Krieviju ES ir nenovēršamas. Pārāk daudz AP valstu ir ļoti saspringtas attiecības ar Krieviju. Pastāv riski ES centieniem ieviest tieši tās pašas idejas, kuras Kremlis centās implementēt pirms kāda laika, bet izgāzās. Pirmām kārtām bija brīvās tirdzniecības zonas koncepts, un tad ekonomiskā sadarbība tika ieteikta kā mugurkauls gan Muitas savienībā, gan Eirāzijas Ekonomiskās sadarbības organizācijā. Daudzi Krievijas politiķi uzskata, ka partnerība uz rietumu paplašināšanās rēķina ir tradicionālajā Krievijas interešu sfērā. Viena no svarīgākajām jomām ir enerģijas drošība. Benita Ferrero-Valdnere (*Benita Ferrero-Waldner*) apgalvo: “Kad Krievija nogrieza gāzes padevi Ukrainai, no tā cieta ES māsasaimniecības. ES uzskata, ka tiek tieši ietekmēta dzīves kvalitāte ne tikai ar enerģijas piegādi, bet arī ar politisko un komerciālo lauku mūsu austrumu partneriem. Ir vēl vairāki piemēri, kas demonstrē ES interesi – visu ES dalībvalstu intereses, kas ir cieši saistītas ar norisēm pie valstu austrumu robežām.” Šis ir viens no būtiskajiem iemesliem un Eiropas motivācijām uzsākt šādu programmu. Naftas un gāzes vadi, kas piegādā enerģijas resursus Eiropai, iet cauri visam šīm valstīm, izņemot Armēniju. Arī Armēnijai būtu iespēja kļūt par dalībnieci šajā stratēģiskajā spēlē, ja vien tiks atrasts risinājums konfliktam ar Azerbaidžānu Kalnu Karabahas jautājumā. Partnerība apvieno dažus ļoti praktiskus pasākumus – enerģijas piegādes un robežkontroles institucionālās pieejas uzlabošanu. Pamatarguments ir tas, ka nevar būt brīvās tirdzniecības vai citas ekonomiskas integrācijas, bez vērtību stiprināšanas, savstarpēji vienotām institūcijām un sistēmām. Gāzes piegādes problēmas nevar atrisināt bez pārskatāmas pārvaldības galvenajos valsts sektoros, piemēram, tiesiskuma ievērošana.⁶⁰ Šeit arī iezīmējās kaimiņu eiropeizācijas dimensijas – ES stratēģiskās drošības intereses, nepārtraukta, droša energoresursu piegāde primāri ES dalībvalstīm, kā arī AP valstīm.

Kaut arī AP jau runā par noteiktiem politiskiem jautājumiem ES kaimiņvalstīs daudz detalizētāk, nekā to dara EKP, tomēr ES nav īsti koncentrējusies uz konfliktu atrisināšanu Dienvidkaukāzā, Abhāzijā, Dienvidosetijā, Piedņestrā un Kalnu Karabahā. Ļoti daudz kas ir atkarīgs no tā, kāda ir Eiropas ietekme reģionā. šīs smaguma sviras trūkuma dēļ ES spēj veikt tikai mediatora funkciju starp konfliktējošām pusēm – Gruziju un Dienvidosetiju, Abhāziju un attiecīgi Krieviju. Tas diezgan neveiksmīgi tika demonstrēts Ženēvas miera sarunās 2009.

---

⁵⁹ Europe's Eastern Partnership: Between Europe and Russia., Georgy Bovt., The World Today, Vol. 65., Nr.5. 2009., <http://www.jstor.org/stable/41549163> 19–20 lpp. Skatīts 2015.12.IV.

⁶⁰ Europe's Eastern Partnership: Between Europe and Russia., Georgy Bovt., The World Today, Vol. 65., Nr.5. 2009. 19-20 lpp <http://www.jstor.org/stable/41549163> skatīts 2015.12.IV.

gadā. Turpretī Kalnu Karabahas konflikts, kuru kopš 1990. gada vada EDSO Minskas grupa, ko netieši ES atbalsta, varētu būt vieglāk risināma. 2008. gadā Krievijas valdībai izdevās panākt kopīgu vienošanos par deklarāciju starp Armēniju un Azerbaidžānu, lai turpinātu darbu pie politiskā konflikta atrisinājuma. Šī noteikti bija zīme ES par iesaisti starptautisko konfliktu risināšanā. Esošais konflikts Dienvidkaukāzā apdraud ne tikai reģionu, bet arī ES politiku. Veiksmīga Kalnu Karabahas konflikta atrisinājuma gadījumā ir sagaidāms, ka tas izraisīs turpmāku demokratizāciju Azerbaidžānā un Armēnijā.⁶¹ Šo konfliktu darba autore apskatīs šā darba nākamajā nodaļā, kur konkrēti tiks analizēts Dienvidkaukāza reģions, kā arī katra Dienvidkaukāza valsts atsevišķi.

Pēc gadskārtējas reģionālās atskaites par Austrumu partnerības ieviešanu 2014. gadā ES Komisija uzsver, ka ir panākts ievērojams progress, īstenojot partnerību. 2014. gadā. Tika parakstīti asociācijas līgumi ar Gruziju, Moldovu un Ukrainu. Gruzijas un Moldovas līguma ieviešana jau ietver padziļinātā un vispusīgā brīvā tirdzniecības zonas (DCFTA), savukārt Ukrainas līguma īstenošana ir atlikta līdz 2015. gada beigām. Asociācijas līgums un padziļinātais un visaptverošai brīvās tirdzniecības zonas līgums ietver ambiciozus politisko, ekonomisko un sociālo reformu programmas, kas tuvina AP valstis ES. Ņemot vērā Ukrainas politisko krīzi ES izveidoja bezprecedenta atbalstu, lai palīdzētu Ukrainai stabilizēt ekonomiku, palīdzētu pārejas posmā ar politiskām, tiesiskām un ekonomiskām reformām. ES piedāvā vairākas atbalsta programmas Moldovai un Gruzijai, lai palīdzētu šīm valstīm tikt galā ar uzdevumiem ko uzlika lēmums par Asociācijas līguma parakstīšanu.⁶²

Pagājušā gadā ES institūcijas, ES dalībvalstis, AP valstis un citas iesaistītās puses turpināja strādāt, lai palielinātu AP atpazīstamību, un veicināja iedzīvotāju, uzņēmumu un sabiedrības kopumā informētību par iniciatīvas priekšrocībām. AP valstis ir īstenojošas saskaņotās reformas gatavojoties 2015. gada austrumu partnerības samitam, kas norisināsies Rīgā, kura laika tiks pārskatīts valstu saistību īstenošanu un to progresu.⁶³ Gatavojoties 2015. gada AP samitam ES ir pilnībā uzsvē savu apņēmību atbalstīt AP. Tā stiprinās diferencētās attiecības ar katru no sešām partnervalstīm. Īpašas pūles tiks veltītas, lai sekmētu sadarbību valstu veidošanā, mobilitātē un cilvēku savstarpējo kontaktu veidošanā (*people-to-people*), tirgus un starpsavienojumu veidošanā. Eiropadome gaida, kad pēc iespējas ātrāk dalībvalstis

---

⁶¹ Sebastian Schaffer., Dominic Tolksdorf. The Eastern Partnership – “ENP plus” for Europe Eastern neighbors., Center for Aoolied Policy Research., Ludwig0Maximilians0Univestat Munich., No.4. 2009. 1-4 lpp.

⁶² Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2014., Regional report : Eastern Partnership., http://eeas.europa.eu/enp/documents/progress-reports/index_en.htm Skatīts 2015.10.IV.

⁶³ Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2014., Regional report : Eastern Partnership., http://eeas.europa.eu/enp/documents/progress-reports/index_en.htm Skatīts 2015.10.IV.

Gruzija, Moldovas Republika un Ukraina ratificēs AA un DCFTA.⁶⁴ Salome Samadašvilli (*Salome Samadashvilli*) savā 2014. gada publikācijā uzsver: "Ņemot vērā ģeopolitisko realitāti ir skaidrs, ka, lai sasniegtu vēlamo iznākumu AP ir nepieciešams jauns sākums. Lai sasniegtu mērķus ir jākoncentrējas uz dažādām metodēm un politiskām tehnoloģijām katram dalībniekam atsevišķi." AP ir daudz sasniegumi, ir gan parakstīti līgumi, gan vīzu jautājumu risināšanās. Bet ir arī daudz atpakaļ kritienu, - Armēnija mainīja savu ārpolitikas kursu pievienojoties Krievijas vadītajai Eirāzijas muitas savienībai. Demokrātiskās reformās nav virzījušās uz priekšu ne Azerbaidžānā, ne Baltkrievijā. AP bieži trūkst vajadzīgās fleksibilitātes līmenis, lai reaģētu uz katras AP dalībvalsts individuālajām problēmām. Jāuzsver, ka 2014 gada trīs valstu līgumu parakstīšana ir liels sasniegums, vēl lielāku to padara fakts, ka tas ir noticis neskatoties uz Krievijas ekonomisko un politisko spiedienu.⁶⁵ Atbalstot diferencētu pieeju Grezegorz Gromadzki (*Grzegorz Gromadzki*) norāda, ka ES ir jāpārdomā politika, kas tiek vērta uz AP valstīm un Krievijas, veidojot jaunas pieejas, kas atbilstu jaunajai ģeopolitiskai realitātei. Vairāk nekā jebkad agrā ES ir jākoncentrē sava uzmanība attiecībām ar tām AP valstīm, kas vēlas ciešāk sadarboties, integrēties ES gan politiski, gan ekonomiski. Gruzija būtu jāuztver vairāk nekā partneris, un pieeja "vairāk par vairāk" (*more for more*) būtu jāstiprina. Šāda pieeja varētu nosūtīt skaidru signālu visām, iesaistītajām pusēm. Sešas partnervalstis ar kopīgu padomju pagātņi, plaši izplatītām korupcijas problēmām, nepārskatāmu saikni starp politiku un uzņēmējdarbību un neefektīvu birokrātiju, bet tomēr tā nav vienveidīga valstu grupa. Būtiskas visu valstu atšķirības bija redzamas 2009. gadā, kad AP tika uzsākta, un joprojām tās ir redzamas 2015. gada sākumā. Robežšķirtnes izriet no iekšzemes situācijām šajās valstīs. Autors izšķir divas apakšgrupas: 1) valstis ar autokrātiskām valdībām (Azerbaidžāna, Baltkrievija), 2) valstis, kurām demokrātija ir svarīga demokrātisku vēlēšanu norisē (Ukraina, Moldovas Republika un Gruzija). Armēnija slēpjas kaut kur pa vidu, bet tuvāk otrajai grupai. Divpusējām attiecībām ir jāklūst par prioritāti tagad. Divpusējai pieejai ir krietni lielāki panākumi salīdzinot ar daudzpusējo.

---

⁶⁴ European Council Conclusion on external relations., Concil of the European Union., <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/03/conclusions-russia-ukraine-european-council-march-2015/> Skatīts 2015.06.V.

⁶⁵ Salome Samadashvilli., Building a Lifeline for Freedom: Eastern Partnership 2.0., Wilfried Martens Center For European Studies 2014., http://issuu.com/centreforeuropeanstudies/docs/eastern_partnership_for_website/61?e=6369080/9626257 Skatīts 2015.06.V.

Pastiprinot skaidrību divpusējo attiecību pieejai veicinās daudzpusējo attiecību pielāgošanu reģionālajai sadarbībai.⁶⁶

AP kā EKP dimensija ir izpelnījies dalītas jūtas. Nevar nepieņemt Georgija Bovta (*Georgy Bovt*) un citu ekspertu teiktajam par fundamentāli atšķirīgām partnervalstīm, arī tam, ka katrai no šīm valstīm ir nepieciešama atsevišķa diferencēta pieeja. ES ir kritiski jāvērtē katra dalībvalsts, politiskai pieejai jābūt diferencētai. Šā maģistra darba ietvaros tiks skatītas Dienvidkaukāza valstis un to eiropēizācija. Lai izprastu katru valsti atsevišķi, nākamajā nodaļā tiks analizēts Dienvidkaukāza reģions, kas ir krustpunkts ļoti daudzu reģionālo lielvaru interesēm. Nodaļas apakšnodaļās tiks analizētas ES savienības intereses Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā, tāpat arī šo valstu intereses ES.

---

⁶⁶ Gezegorz Gromadzki., *The Eastern Partnership After Five Years: Time for deep Rethinking.*, European Parliament., Directorate-General For External Policies of the Union., [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536438/EXPO_STU\(2015\)536438_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536438/EXPO_STU(2015)536438_EN.pdf) Skatīts 2015.06.V.

4. EIROPEIZĀCIJAS TENDENCES DIENVIDKAUKĀZA VALSTĪS

Ne tikai mūsdienas, bet jau gadsimtiem Dienvidkaukāzs ir bijis reģions, kur krustojas ģeopolitiskas intereses. Tas atrodas pie Austrumeiropas un dienvidrietumu Āzijas robežas, ko mēdz dēvēt arī par Aizkaukāzu. Dienvidkaukāza teritorija aptver Kaukāza kalnu dienvidu daļu. Dienvidkaukāzs ietver Armēniju, Azerbaidžānu un Gruziju, valstis, kuras ir EKP un kopš 2009. gada arī AP partnervalstis.

Eiropēizācijas pieeja iekšzemes pārmaiņām arvien tiek kritizēta par šauru “no augšas uz leju” (*top-down*) konceptu, kas lielā mērā ir vienvirziena ceļš, ar kuru apstrādā mērķa valstis kā pasīvas ES prasību saņēmējas.⁶⁷ Mērķa valdības nav pasīvas ES pārmaiņu prasību izpildītājas. Jo augstāka ir samaksa par pielāgošanos un pārmaiņām, jo, visticamāk, vairāk tās pretosies, proti, ja vietējie spēlētāji pretosies iekšējām pārmaiņām. Augsts “grūšanas un vilkšanas koncepts” (*push and pull*) padara eiropēizāciju ticamu. Retos gadījumos, kad tiek savienota zema grūšana ar augstu vilkšanu, eiropēizācijas izredzes vēl joprojām ir labas. Apvienojums ar ārējo grūšanu un iekšzemes vilkšanu padara Dienvidkaukāzu par mazāku eiropēizācijas gadījumu.⁶⁸

Lai veicinātu vērienīgās reformas, Eiropas Komisija lielā mērā balstījās uz “no augšas uz leju” (*top-down*) metodi un instrumentiem, kurus izmantoja pievienošanās politikā attiecībā uz Centrāleiropu un Austrumeiropu. Kad tiek runāts par praktisku rīcības plānu piemērošanu Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā, ir skaidri redzams, ka ES ir vērsta uz efektivitātes uzlabošanu valsts iestādēs, sniedzot sabiedriskā labuma pakalpojumus, nevis veicina demokrātiju. Dienvidkaukāza valstis ir vienas ko korumpētākajām valstīm pasaulē, lai gan koruptīvo darbību joma un formas atšķiras katrā valstī.⁶⁹

Bet, neskatoties uz to, ir daži iemesli, kāpēc, pēc akadēmiķu domām, Dienvidkaukāzam ir īpaša nozīme Eiropas Savienībā. ES pieaugošā interese par energoapgādes diversifikāciju, pirmām kārtām jau dabasgāzes, spiež veidot ciešāku sadarbību ar Dienvidkaukāzu. Nākamajā desmitgadē reģions piedzīvos lielas izmaiņas, ko veicinās ievērojama naftas un gāzes ražošana un transportēšana. Azerbaidžānā paredzami ieņēmumi

---

⁶⁷ Tanja A. Borzel., Yasemin Pamuk., Pathologies of Europeanization Fighting Corruption in the Southern Caucasus. Freie Universität Berlin. 2009. http://www.euce.org/eusa/2011/papers/12k_boerzel.pdf skatīts 2015.12.IV.

⁶⁸ Tur pat.

⁶⁹ Tur pat.

no Kaspijas jūras reģiona var sasniegt līdz 180 miljardiem dolāru gadā. Plānota naftas un gāzes piegādes infrastruktūras attīstība no Kaspijas reģiona uz Eiropas tirgiem, tādējādi veicinot enerģijas piegādes dažādošanu Eiropā, kura ir ļoti atkarīga no Krievijas gāzes piegādēm. Izdevīgais ģeogrāfiskais izvietojums un austrumu–rietumu transporta maršrutu krustceles, padara Dienvidkaukāzu pievilcīgu tirdzniecībai, militāro bāzu izveidei utt. Azerbaidžānai un Gruzijai ir izeja uz divām jūrām – Kaspijas jūru un Melno jūru, kas nodrošina ērtu Vidusāzijas naftas un gāzes resursu tranzītu no Kazahstānas, Turkmenistānas uz Eiropu. No otras puses, Dienvidkaukāza valstis iepriekš ir bijušas vājas un nestabilas, bet šobrīd spēj nodrošināt drošību, sadarbojoties ar saviem Eiropas un Amerikas partneriem kopīgās programmās cīņā pret terorismu, cilvēku tirdzniecību, kā arī miera uzturēšanā.⁷⁰ Šis viss attaisno ES lielāku iesaisti reģionā. ES racionālā loģika ir caur EKP instrumentiem attīstīt labklājību, draudzīgu vidi un draugu loku, ar ko ES viedo miermīlīgas attiecības un sadarbojas. EKP stratēģijā teikts, ka ES ir ļoti ieinteresēta Dienvidkaukāza stabilitātē un attīstībā. ES un Dienvidkaukāza saikne kļūst arvien vairāk stratēģisks jautājums abām pusēm, tajā pašā laikā sadarbības pārtraukšana rada zināmu nestabilitātes ģenēzi perspektīvā Dienvidkaukāzā. Saikne tiek noteikta, balstoties uz draudiem un iespējām, kam vēl joprojām ir nepieciešama analīze. ES politikai attiecībā uz reģionu nācās saskarties ar dažādām eksogēnām un endogēnām problēmām. Endogēnās problēmas, ko ES neatrisinās, ir etniskie konflikti, iekšējās demokrātijas deficīts, reģionālā segmentācija un hegemonizācija, un tas ir fakts, ka vairākas ģeopolitiskās īpatnības gūst virsroku pār kopīgu reģionālo identitāti. Turklāt ES bija jāīstojas ģeopolitiskā vidē, kur jūt ietekmi no ārējām politiskām varām, tādām kā Krievija, ASV, Turcija un Irāna, kas konkurē savā starpā par energoresursiem un ideoloģisko, hegemoniju reģionā, kas paradoksālā kārtā ietekmē sociālās un ekonomiskās attīstības modeļus ES.⁷¹

Leila Alijeva (*Leila Alieva*) apgalvo, ka galvenokārt definētas tiek patiesas intereses, tomēr bieži vien tiek izvirzītas dažādas izpratnes par reģiona ierobežojumiem, kas noved pie zema attiecību novērtējuma starp ES un Dienvidkaukāzu. Kaukāzam ir kopīgās robežas ar ietekmīgām reģionālām lielvarām, piemēram, Krieviju, Irānu, kas ir starptautiskās uzmanības centrā. Ne mazāk svarīga ir Turcija, kas ir *NATO* dalībvalsts un kandidātvalsts, lai pievienotos ES. Vēsturiski Dienvidkaukāzs ir tilts starp kultūrām, civilizācijām un veicinājis modernizāciju tālāk uz austrumiem un dienvidiem. Azerbaidžāna ir musulmaņu valsts, kas ir rādījusi unikālu piemēru modernizācijai, ko izraisīja rūpniecība un kapitālisms 19.–20. gs.

---

⁷⁰ ALIEVA, Leila, “EU and the South Caucasus”, CAP Discussion paper, Berlin, Bertelsmann Stiftung, December 2006., http://www.cap.lmu.de/download/2006/2006_Alieva.pdf skatīts 2015.12.IV.

⁷¹ Tur pat.

Vēlāka transformācija veicināja politisko plurālismu, liberālisma attīstību, radot 1918. gadā pirmās demokrātiskās republikas musulmaņu pasaulē, kas paplašinoties sasniedza arī Irānu, Osmaņu impēriju un Vidusāziju. Pirms padomju laika izveidotās institūcijas izrādījās tik spēcīgas, lai izdzīvotu totalitārismu, savukārt mūsdienās liberālās tradīcijas turpina izdzīvot postpadomju autokrātiskā formā kā politiskās opozīcijas, plašsaziņas līdzekļi un pilsoniskā sabiedrība. Tas norāda uz milzīgu reformu potenciālu Dienvidkaukāza sabiedrībām, kas, ja tiek izstrādātas, var būt ievērojama ietekme uz ģeogrāfiskiem apgabaliem.⁷²

Saistībā ar ES integrācijas procesu ES attiecības ar Kaukāzu sniedzas tālāk par izvirzītajiem mērķiem EKP stratēģiskajos dokumentos, jo tiek paplašināts jautājums par drošību un labklājību. Tas ir saistīts ar ne mazāk nozīmīgo integrācijas jautājumu, integrācijas procesu realizēšanu ar labāko reformu potenciālu Kaukāza valstīm. Politiku substances izveido režīmu mijiedarbību starp ES un Dienvidkaukāza valstīm, lai tās veicinātu reformu realizāciju potenciālu, attiecīgi – lai tās valstis varētu sasniegt stabilitāti, drošību un labklājību.⁷³ Darba autore uzskata, ka substance šajā gadījumā ir AP dimensija, kas ar noteiktiem instrumentiem veicina valstu eiropeizāciju.

Savukārt Tanja A. Borzele (*Tanja A. Borzel*) un Jasemins Pamuks (*Yasemin Pamuk*) apgalvo – pētījumi par EKP liecina, ka ES spējas veidot sev vēlamo politiku ārpus robežām ir ierobežotas. ES ir izdevies mainīt oficiālās institūcijas, kas tomēr ir palīdzējis stabilizēt, nevis mainīt esošos režīmus Dienvidkaukāzā.⁷⁴

Dienvidkaukāzs ir specifisks, ņemot vērā ģeopolitisko realitāti. Visām trim valstīm – Azerbaidžānai, Armēnijai un Gruzijai – ir tiekšanās pēc Eiropas identitātes, kas tiek pausta no politiskās elites un pilsoniskās sabiedrības puses. Tūlītēji integrācijas šabloni pēc Padomju Savienības sabrukuma tika veidoti, balstoties uz drošības apsvērumiem, konfliktiem, Krievijas spiediena un konkurences starp reģionālajām varām, kas savukārt rada drošības problēmas. Lai gan Gruzija ir vislielākā Eiropas un Eiroatlantiskās integrācijas virzītāja, būtisku lomu spēlē Azerbaidžānas reģionālā politika, kas ES un ASV par Kaspijas jūras krastiem neļauj aizmirst. Integrācija Eiropas un Eiroatlantiskajās struktūrās tika pasludināta par ārpolitikas prioritāti kopš pirmā demokrātiski vēlēta prezidenta Azerbaidžānā 1992. gadā. Svarīgi ir tas, ka tas ne tikai tika atspoguļots deklarācijās, bet arī tika sasniegts un guva panākumus, protams, neskatoties uz nosacījumiem, kas neveicina prarietumniecisku orientāciju un ir

---

⁷² Tur pat.

⁷³ Tur pat.

⁷⁴ Tanja A. Borzel., Yasemin Pamuk., Pathologies of Europeanization Fighting Corruption in the Southern Caucasus. Freie Universtat Berlin. 2009., http://www.euce.org/eusa/2011/papers/12k_boerzel.pdf skatīts 2015.12.IV.

pretrunā ar reālistu loģiku starptautiskajā uzvedībā. Saskaroties ar nozīmīgiem drošības izaicinājumiem, Azerbaidžānas valdībai tomēr izdevās būt pirmajiem starp visām piecpadsmit bijušajām padomju republikām, kas izveda padomju militāros resursus no savas teritorijas, sperot nozīmīgu soli neatkarības konsolidācijas virzienā, un radīt apstākļus sadarbībai ar Eiropas un Eiroatlantiskajām struktūrām. Atšķirībā no Azerbaidžānas Gruzijai bija maz, ko no saviem resursiem piedāvāt Eiropai un ASV, vienīgi tranzīta ceļus savā zemē. Attīstot liberālākus likumus nekā pārejās republikās, aktīvi padziļinot integrāciju, Gruzijas līderi atrada vislabākos aktīvus, ko izmantot savās attiecībās ar rietumiem, analītiķi to sauc par “pirmpirkuma pieeju” (*pre-emptive approach*). Šai pieejai nav konkrētu materiālo resursu, tomēr tā izrādījās pietiekami efektīva, un, sasniedzot savu maksimumu ciešākam dialogam ar NATO un ciešākai sadarbībai ar ASV, Gruzija saņēma multimiljonu dolāru atbalstu no ES pēc “rožu revolūcijas”, kas pierāda to, ka šie centieni vainagojās ar rezultātiem. Savukārt Armēnija šajā reģionā palika Krievijas ietekmē, atļaujot tajā uzturēties pietiekami lielam krievu karaspēkam. Armēnijas tradicionālā Krievijas orientācija pamazām pāriet uz rietumiem konkurences ceļā ar pārejām republikām un augošās neuzticības pret Maskavu. Šīs relatīvi draudzīgās attiecības ar Krieviju ir izskaidrojamas ar iekšējiem Armēnijas faktoriem, ar pastiprinātu Azerbaidžānas pozīciju, kas arvien vairāk kļūst par ļoti ietekmīgu aktieri reģionā, kā ražotājvalsts, gan kā tranzīta valsts. Šādā veidā iezīmējas Dienvidkaukāza valstu ģeopolitiskā realitāte. Attiecības ar Eiropu vislabāk raksturo pretrunu starp identitāti un ģeogrāfiju, kad Dienvidkaukāza valstis skatās uz Eiropu un izsaka vēlmes par ciešāku integrāciju, bet rietumi acīmredzami nav gatavi tuvināties, kā tas bija Centrālās, Austrumeiropas un Baltijas valstu gadījumā. Katrā no valstīm ir zināmas problēmas ar dažādiem reģionālajiem aktieriem. Armēnijā karš ar Azerbaidžānu un nav attiecību ar Turciju, kas pievienojās Azerbaidžānas embargo pret Armēniju. Gruzijai ir saspīlētas ārpolitiskās attiecības ar Krieviju.⁷⁵

Demokrātijas izpratne Dienvidkaukāzā ir tālu no demokrātijas izpratnes Eiropā. Valsts institūciju pārmaiņu problēmu analizējis Franciss Fukujama (*Francis Fukuyama*), viņš secina, ka caurskatāma vēlēšanu sistēma un varas institūcijas nevar viegli nostiprināties sabiedrībā, kurā ir atšķirīga izpratne par demokrātisku leģitimitāti un kurai ir tendence slīdēt uz “vēlētu autoritārismu”, kas, protams, ir aktuāli visas trijās Dienvidkaukāza valstīs. Šāda veida neatbilstoša izpratne starp rietumu (Eiropas) un Dienvidkaukāza demokrātiju ir daļēji

---

⁷⁵ ALIEVA, Leila, “EU and the South Caucasus”, CAP Discussion paper, Berlin, Bertelsmann Stiftung, December 2006., http://www.cap.lmu.de/download/2006/2006_Alieva.pdf skatīts 2015.12.IV.

pamatota, un Fareeds Zakharia (*Fareed Zakharia*) mēģina pierādīt, ka demokrātijas attīstība ne vienmēr rezultējas brīvībā.⁷⁶

ES ir dažas ļoti noteiktas intereses šajā reģionā, jo īpaši attiecībā uz enerģiju un tās drošību. Reģionālās problēmas ietver ekstrēmismu, separātismu un terorismu, kā arī teritoriālos strīdus, reģionālo bruņošanās sacensību, vides problēmas un pieaugošo starptautisko noziedzību. Dienvidkaukāzā ir praktiski izolētas konflikta zonas, piemēram, Kalnu Karabaha, Abhāzija un Dienvidosetija. Šajās teritorijās nav oficiālas starptautiskas klātbūtnes, kas tur ļauj veidoties starptautiskai noziedzībai. Turklāt neatrisinātie konflikti ir risks atjaunoties karadarbībai, kas nozīmē jaunas migrācijas plūsmas, tādējādi radot draudus visā Dienvidkaukāzā. Šajā kontekstā jebkura veida reģiona destabilizācija var nopietni ietekmēt drošību ES kaimiņu teritorijās.⁷⁷

Būtiska ES problēma ir tā, ka ir tendence salikt visas trīs valstis vienā grozā, lai gan katra no Dienvidkaukāza valstīm ir unikāla. Dienvidkaukāzs ir tilts un tranzīta zona ne tikai materiāliem labumiem, bet tas nosaka arī politisko un kultūru ietekmi. Tam var būt nozīmīga loma sapratnes veicināšanā starp austrumiem un rietumiem. Dienvidkaukāzs ir pierādījis spējas absorbēt ārējās ietekmes, radot unikālas modernizācijas formas un veicināt eiropeizāciju, kam ir būtiska nozīme austrumu dimensijas turpinājumā. Nākamajās trijās apakšnodaļās darba autore analizēs ES politiku katrā no Dienvidkaukāza valstīm un attiecīgi šo valstu politiku ES. Kā arī tiks veikts secinājums par eiropeizāciju Dienvidkaukāzā.

---

⁷⁶ Temuri Yakobashvili., Kakha Gogolashvili. The South Caucasus: Back and Forward to Europe. Strategy paper “Looking Towards the Est”, 2006. http://www.cap.lmu.de/download/2006/2006_South_Caucasus.pdf skatīts 2015.13.IV.

⁷⁷ Elkhan Nuriyev. “EU Policy in the South Caucasus A view from Azerbaijan”, Center For European Policy Studies. July 2007., 11. lpp.

4.1. Azerbaidžānas eiropeizācija

Integrācija Eiropas un Eiroatlantiskajās struktūrās tika pasludināta par ārpolitikas prioritātēm kopš pirmā demokrātiski vēlēta prezidenta Azerbaidžānā 1992. gadā. Svarīgi ir tas, ka tas ne tikai tika atspoguļots deklarācijās, bet arī tika sasniegts un guva panākumus, protams, neskatoties uz nosacījumiem, kas neveicina prorietumniecisku orientāciju un ir pretrunā ar reālistu loģiku starptautiskajā uzvedībā. Saskaņoties ar nozīmīgiem drošības izaicinājumiem, Azerbaidžānas valdībai tomēr izdevās būt pirmajiem starp visām piecpadsmit bijušajām padomju republikām, kas izveda padomju militāros resursus no savas teritorijas, sperot nozīmīgu soli neatkarības konsolidācijas virzienā, un radīja apstākļus sadarbībai ar Eiropas un Eiroatlantiskajām struktūrām. Tiek uzskatīts, ka Azerbaidžāna ir ES veiksmes atslēga, jo tā ir vismazāk pakļauta Krievijas spiedienam gan ekonomiskajam, gan politiskajam. Valsts ir bagāta ar gāzes un naftas resursiem, un ar tiešo piekļuvi Eiropas tirgiem.

4.1.1. ES politika Azerbaidžānā

Azerbaidžānas ģeogrāfiskā atrašanās vieta Eirāzijas krustcelēs veicina ES interesi piedāvāt Azerbaidžānai plašu sadarbības iespēju spektru pakāpeniskai integrācijai Eiropas tirgū. Azerbaidžānas partnerība ar ES ir starp tās ārpolitikas prioritātēm.

ES un Azerbaidžānas divpusējās attiecības aizsākās 1999. gadā ar noslēgto Partnerības un sadarbības līgumu (*Partnership and Cooperation Agreement*), nosakot tiesisku regulējumu starp ES un Azerbaidžānas politiskajām attiecībām. Faktiski Partnerības un sadarbības līgums (PSL) piedāvā Azerbaidžānai visaptverošu sadarbību dažādās jomās, kas ietver politisko dialogu, tirdzniecības, investīciju un ekonomiskās attiecības, kā arī likumdošanas un kultūras mijiedarbību. Regulārs politisks dialogs augstāko ierēdņu līmenī ir kopš 1998. gada, kad Eiropas Komisija norīkoja īpašo sūtņi Azerbaidžānā. Savukārt Baku izveidoja pastāvīgu misiju ES 2000. gadā. Gadu iepriekš – 1999. gadā –, lai palīdzētu īstenot Partnerības un sadarbības līgumu, prezidents Heidars Alijevs (*Heydar Aliyev*) izveidoja valsts komisiju partnerībai un sadarbībai ar ES. 2005. gadā prezidents Ilhams Alijevs (*Ilham Aliyev*) izdeva jaunu dekrētu, lai atkārtoti izveidotu valsts komisiju Eiropas integrācijas jautājumos.⁷⁸

Nodrošinot tiesisku regulējumu tādās jomās kā politiskais dialogs, tirdzniecība, investīcijas, ekonomika, likumdošana un kultūra. Saskaņā ar šo līgumu tika izveidotas

---

⁷⁸ Tur pat. 14. lpp.

kopīgas institūcijas, tādas kā sadarbības padome, sadarbības komiteja, juridiskā apakškomiteja tirdzniecības un ekonomijas jautājumos, enerģētikas, transporta un vides apakškomiteja, tiesiskuma, brīvības, drošības, cilvēktiesību un demokrātijas apakškomisija. Nodarbinātības, sociālo lietu, sabiedrības veselības, mācību, izglītības un jaunatnes, kultūras, informācijas, sabiedrības un audiovizuālās jomas politikas, zinātnes un tehnoloģiju jomā izveidoja apakškomisiju, kas tiek dēvēta par “cilvēks cilvēkam” (*people to people*), kā arī radīja parlamentārās sadarbības komiteju.⁷⁹

2013. gadā tika noslēgti trīs līgumi, kas atvieglo cilvēkiem ceļot starp Azerbaidžānu un ES, kā arī tie palīdz pārvaldīt legālo un nelegālo migrāciju. Ar Dienvidkaukāza valstu iekļaušanu EKP 2004. gadā ES nolēma paplašināt savu sadarbību ar Azerbaidžānu, kas sniedzās pār 1999. gadā noslēgtajā līgumā noteiktajam. EKP rīcības plāns Azerbaidžānā tika pieņemts 2006. gadā. Arī 2006. gadā ES un Azerbaidžāna parakstīja Eiropai tik svarīgo saprašanās memorandu enerģētikas jomā. Tas bija izšķirīgs solis ES un Azerbaidžānas enerģētikas attiecību stiprināšanā, vienlaikus palīdzot valstij reformēt enerģētikas nozari. 2010. gadā ES un Azerbaidžāna uzsāka sarunas par asociācijas nolīgumu.⁸⁰

ES izstrādātie rīcības plāni partneriem iezīmē noteiktas jomas, kā arī mehānismus, ar kuru palīdzību partnervalsts un ES veido divpusējās attiecības. Lai gan rīcības plānā nav atrodamas izredzes dalībai ES dalībvalsts statusā, tas tomēr piedāvā abpusēju labumu daudzos jautājumos. Kopīgas intereses ir devušas impulsu plaša mēroga sadarbībai. Kā politisks dokuments tas noteikti nosaka savstarpējas, konkrētas saistības, no kurām dažas turpmāk palīdzēs veicināt Azerbaidžānas sabiedrības attīstību. Rīcības plāns rada pamatu turpmākai demokrātisku reformu īstenošanai, jo īpaši, kas saistītas ar cilvēktiesībām un tiesiskumu, kā arī ekonomiku un enerģētikas sektoru. Neskatoties uz dažiem vispārinājumiem, šis politiskais dokuments var būt kā ceļvedis, lai sasniegtu plašas un efektīvas izmaiņas valstī. Skaidrs ir arī tas, ka ļoti sarežģīts uzdevums ir rīcības plāna īstenošana, kur Azerbaidžānai būs nepieciešams ieguldīt lielas pūles, lai sasniegtu Eiropas politiskos un ekonomiskos standartus.⁸¹ Rīcības plāns piedāvā iespējas ne tikai izstrādāt abpusēji izdevīgas attiecības ekonomiskās integrācijas jautājumos, bet arī padziļināt politisko sadarbību. EKP politikai ES ir noteikti vērienīgi mērķi. ES, tās dalībvalstis un Azerbaidžāna, pamatojoties uz savstarpējām saistībām, kopējām vērtībām, tostarp attiecībā uz suverenitātes atbalstu teritoriālai integritātei

⁷⁹ European Union External Actions. http://eeas.europa.eu/azerbaijan/index_en.htm skatīts 2015.13.IV.

⁸⁰ European Union External Actions. http://eeas.europa.eu/azerbaijan/index_en.htm skatīts 2015.13.IV.

⁸¹ Elkhan Nuriyev. “EU Policy in the South Caucasus A view from Azerbaijan”, Center For European Policy Studies. July 2007., 14. lpp.

un starptautisko robežu neaizskaramībai, īsteno uz Eiropas normām un principiem balstītu efektīvu īstenošanas politiku, ekonomiskās un institucionālās reformas. Ja kāda no pusēm pārkāpj šīs normas un principus, tas nekavējoties rezultējas rīcības plāna apturēšanā. Azerbaidžāna tiek aicināta pastiprināti iesaistīties politikas, drošības, ekonomiskās un kultūras attiecībās ar ES, veicinot reģionālo un pārrobežu sadarbību, kopīgi uzņemoties atbildību konfliktu novēršanā un risināšanā. Attiecību līmenis būs atkarīgs no tā, cik liela būs Azerbaidžānas apņemšanās ievērot kopējas vērtības, kā arī spēja īstenot kopīgi pieņemtās prioritātes. Attiecību temps ir pilnībā atkarīgs no Azerbaidžānas centieniem un sasniegumiem saistību pildīšanā. ES sagatavotais rīcības plāns ir politisks dokuments, kurā izklāstīti stratēģiskie mērķi sadarbībai starp Azerbaidžānu un ES. Tā īstenošana palīdzēs pildīt noteikumus Partnerības un sadarbības nolīgumā, veicinās un atbalstīs Azerbaidžānas mērķu sasniegšanu turpmākai integrācijai Eiropas struktūrās.⁸²

Rīcības plānā tiek noteiktas desmit prioritātes. Kā pirmā un fundamentāli svarīgākā prioritāte Azerbaidžānai ir Kalnu Karabahas konflikta miermīlīgs atrisinājums. Stiprināt demokrātiju valstī, tostarp taisnīgu, caurskatāmu vēlēšanu procesu saskaņā ar starptautiskajām prasībām. Stiprināt cilvēktiesību aizsardzības, pamatbrīvības un tiesiskuma ievērošanu saskaņā ar Azerbaidžānas starptautiskajām saistībām (Eiropas Padome, ESDO, ANO). Uzlabot uzņēmējdarbības un investīciju vidi, jo īpaši, lai stiprinātu cīņu pret korupciju. Uzlabot muitas darbību. Atbalstīt līdzsvarotu un ilgtspējīgu ekonomisko attīstību, īpašu uzmanību pievēršot ekonomisko aktivitāšu diversifikācijai, lauku reģionu attīstībai, nabadzības samazināšanu un sociālo/teritoriālo kohēziju, veicināt ilgtspējīgu attīstību, tostarp vides aizsardzību. Turpmāka ekonomikas tiesību aktu un administrācijas konverģence. ES un Azerbaidžānas enerģētikas divpusējās sadarbības stiprināšana reģionālās enerģētikas un transporta jautājumos, lai sasniegtu 2004. gada Baku ministru konferences mērķus. Sadarbības pilnveidošana tiesiskuma, brīvības un drošības, tostarp arī robežu pārvaldības jomā. Stiprināt reģionālo sadarbību.⁸³

Tālākā sadarbība lielā mērā balstās uz integrācijas perspektīvas, iekļaujot priekšrocības, ko sniedz ES iekšējais tirgus un Azerbaidžānas iespēja piedalīties svarīgākajās ES politikās un programmās. Uzlabojot sadarbības apjomu un intensitāti, veicinot turpmāku attīstību caur politiskā dialoga mehānismu un konsultācijām par drošības jautājumiem, kas skar abu pušu intereses. ES atbalsts sekmēt miermīlīgu Kalnu Karabahas konflikta risināšanu,

---

⁸² EU/Azerbaijan Action plan http://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/documents/eu_azerbaijan/eu-azerbaijan_action_plan.pdf 2015.13.IV.

⁸³ EU/Azerbaijan Action plan http://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/documents/eu_azerbaijan/eu-azerbaijan_action_plan.pdf 2015.13.IV.

palielinot diplomātiskos centienus caur EUĪP (*Eiropas Savienības īpašiem pārstāvjiem*), turpinot atbalstīt miermīlīgu atrisinājumu Kalnu Karabahas konfliktam, stiprināt politisko atbalstu EDSO Minskas grupas (*Minskas grupa ir zināma, kā Minskas process EDSO ietvaros, kas mēģina rast mierīgu risinājumu Kalnu Karabahas konflikta atrisināšanā*⁸⁴) konfliktu risināšanas centieniem, pamatojoties uz attiecīgajām ANO Drošības padomes rezolūcijām un EDSO pieņemtiem dokumentiem un lēmumiem. Veidot dialogu saskaņā ar iepriekšējo vienošanos (*aquis*) par pārvietošanos starp ES un Azerbaidžānu. Ņemot vērā rīcības plānu un vispārējās ES un Azerbaidžānas attiecības mērķu sasniegšanai, notiek pārrunas par jaunām līgumiskām attiecībām. Ar EKP instrumentu ierobežojumiem ES politika atspoguļo brīvprātīgu integrācijas pakāpi. Kaut arī nosacījumi balstās ne uz pozitīvu stimulu – sekmīga rīcības plānu īstenošana rada attiecību uzlabošanos ar ES, savukārt sankcijas no Eiropas Padomes nedaudz vājina ES spēju ietekmēt reformu procesu valstī. Ar Azerbaidžānu ES ir papildu vienošanās par sadarbību enerģētikas jomā, kas ir ar mērķi nodrošināt nepārtrauktību ES enerģētikas projektos, ja reformu procesa ietvaros rīcības plāna implementācija samazinās.⁸⁵

Raugoties pāri formāliem dokumentiem, ja mēs skatāmies uz ES mērķiem Azerbaidžānā, tad ES amatpersonas izceļ trīs savstarpēji saistītas problēmas, kas ļauj izdarīt secinājums par ES politikas prioritātēm. Pirmām kārtām ES birokrāti uzskata, ka ES mērķis ir paplašināt un padziļināt attiecības ar Azerbaidžānu esošās politiskās sistēmas ietvaros, valdība ir vissvarīgākais sadarbības partneris. Sarunas par asociācijas nolīgumu, kas tika uzsāktas 2010. gadā, tiek uzskatītas par nozīmīgu pavērsieni ES un Azerbaidžānas attiecībās un izvirzīja darba uzdevumus turpmākajiem gadiem, bet diemžēl progress ir apstājies, jo Azerbaidžāna nav PTO (*Pasaules Tirdzniecības Organizācija*) biedrs (lai gan sarunas ir uzsāktas 1997. gadā), līdz ar to nav iespējams uzsākt sarunas par DCFTA līgumu. Tiek uzskatīts, ka tiesiskums un pāreja uz tirgus ekonomiku ir svarīgākais elements šajā nolīgumā. Protams, sadarbība enerģētikas jomā ir jāmin kā viens no fundamentāliem stūrakmeņiem ES un Azerbaidžānas attiecībās. Lai gan jāatzīst, ka EKP un Austrumu partnerībai nav jākoncentrējas tikai uz enerģētikas jautājumiem. Attīstot sadarbību enerģētikā, ir nepieciešamas labas attiecības ar valdību, šajā gadījumā – ar prezidentu Ilhamu Alijevu, kas noteiks EKP politikas implementācijas jomas. Primāras būs tās reformas, kurās valdība ir visvairāk ieinteresēta. Tiek uzskatīts, ka ES politika attiecībā uz Azerbaidžānu cilvēktiesību un demokrātijas jomā ir aizkavējusies salīdzinājumā ar kaimiņiem Armēniju un Gruziju.

⁸⁴ Organisation for Security and Cooperation in Europe <http://www.osce.org/mg> skatīts 2015.13.IV.

⁸⁵ EU/Azerbaijan Action plan http://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/documents/eu_azerbaijan/eu-azerbaijan_action_plan.pdf 2015.13.IV.

Dialogā starp ES un Azerbaidžānu par cilvēktiesībām 2008. gadā tika panākta vienošanās, kur tā tika nelabprāt akceptēta ES politiskajā vadībā, bet Azerbaidžāna bija ieinteresēta apspriest migrācijas jautājumus.⁸⁶

Kā jau darba autore minēja, būtiskākās ES intereses mijas ar ekonomiskām interesēm. Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka uzsver, ka Azerbaidžāna ir viena no pasaules visstraujāk augošajām ekonomikām, pateicoties naftas nozarei, konkrēti Baku–Tbilisi–Džeihanas (*Baku–Tbilisi–Ceyhan*) cauruļvadam.⁸⁷ Lielākie Eiropas uzņēmēji ir investējuši Azerbaidžānas enerģētikas nozarē, tai skaitā vairāki naftas giganti, piemēram, “*British Petroleum*”, “*Total Fina Elf*” un “*Statoil*” ir parakstījuši partnerattiecību līgumus ar Azerbaidžānu. Šie lielākie Eiropas uzņēmēji pieder pie ES dalībvalstīm. Energoresursu infrastruktūras – cauruļvadu attīstība – ir palīdzējusi nostiprināt sapratni par Azerbaidžānu kā uzticamu enerģijas partneri un stiprina tās ekonomisko sadarbību ar rietumu demokrātijām. Energoapgādes drošībai ir arvien lielāka nozīme ES dienaskārtībā, kā jau iepriekš tas tika minēts, un šī dienaskārtība virza un virzīs ES un Azerbaidžānas attiecības turpmākos gados. 2006. gadā abas puses parakstīja saprašanās memorandu par stratēģiskām jomām starp ES un Azerbaidžānu.

Ņemot vērā Azerbaidžānas stratēģisko lomu ES enerģētikas piegādēs 2013. gadā tika ierosināts apspriest stratēģisko modernizācijas partnerību (*Strategic Modernisation Partnership – SMP*), lai izvairītos no strupceļa gāzes un naftas eksporta jautājumos uz ES. Kaut arī SMP teksta projekts nav publiskots, no ES tā tiek uztverta kā pagaidu vienošanos un paralēlu procesu Asociācijas līgumam (AA). No SMP sagaidāmas praktiskus pasākumus reformām attiecībā uz politisko, ekonomisko un demokrātisko, reģionālo drošību un sadarbību enerģētikas jomā.⁸⁸

Lai gan tirdzniecības sadarbība galvenokārt balstās uz naftu un gāzi, kopš neatkarības atgūšanas Azerbaidžāna ir kļuvusi par ES lielāko tirdzniecības partneri Dienvidkaukāzā. Salīdzinājumā ar NVS valstīm Azerbaidžānas kopējā tirdzniecība kopš neatkarības ir

---

⁸⁶ Katrin Bottger., Mariella Falkenhain. “The EU’s policy towards Azerbaijan: what role for civil society?”.

SPES Policy Papers. 2011., [http://www.iep-](http://www.iep-berlin.de/fileadmin/website/09_Publikationen/SPES_Policy_Papers/SPES_Policy_Paper_2011_The_EUs_policy_towards_Azerbaijan_BOETTGER_FALKENHAIN.pdf)

[berlin.de/fileadmin/website/09_Publikationen/SPES_Policy_Papers/SPES_Policy_Paper_2011_The_EUs_policy_towards_Azerbaijan_BOETTGER_FALKENHAIN.pdf](http://www.iep-berlin.de/fileadmin/website/09_Publikationen/SPES_Policy_Papers/SPES_Policy_Paper_2011_The_EUs_policy_towards_Azerbaijan_BOETTGER_FALKENHAIN.pdf) skatīts 2015.13.IV.

⁸⁷ European Bank for Reconstruction and Development <http://www.ebrd.com/where-we-are/azerbaijan/overview.html> skatīts 2015.24.IV.

⁸⁸ Gezegorz Gromadzki., The Eastern Partnership After Five Years: Time for deep Rethinking., European Parliament., Directorate-General For External Policies of the Union.,

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536438/EXPO_STU\(2015\)536438_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536438/EXPO_STU(2015)536438_EN.pdf) Skatīts 2015.06.V.

nepārtraukti augusi. Transporta koridora attīstība Eiropā, Kaukāzā un Āzijā veicina ekonomisko diversifikāciju un turpmāku ekonomisko izaugsmi.⁸⁹

Tajā pašā laikā ES vēlas redzēt uzticamu, ilgstošu apņemšanos veikt reformas plašākā sociālajā un politiskajā jomā, kur demokrātijas konsolidēšana un cilvēktiesību ievērošana ir svarīgākais. Principā Azerbaidžānai ir izdevies nedaudz adaptēt starptautiskos demokrātijas, atvērtas sabiedrības un labas pārvaldības standartus. Valsts nav bijusi tik veiksmīga rietumu demokrātijas, civilo tiesību un tiesiskuma īstenošanā. Neskatoties uz nelielo progresu dažādās jomās, jau vairākas vēlēšanas pēc kārtas nav noritējušas pēc vairākiem EDSO un Eiropas Padomes demokrātijas standartiem. Tiesiskums ir arī pašnoteikšanās brīvai tirdzniecībai un atklātai uzņēmējdarbības videi, kas ir būtiski, lai veicinātu sadarbību starp iestādēm un pilsoniskās sabiedrības aktīvistiem.

Korupcijas klātesamībai ir negatīva ietekme uz efektivitāti gan attiecībā uz dažādām palīdzības programmām, gan uz investīciju piesaistes iespējām. Galvenais faktors, kas kropļo taisnīgu bagātības sadalījumu, palielina sociālo sašķeltību un cieņas trūkumu pret varas iestādēm. Prezidents Alijevs (*Aliyev*) ir vairākkārt apņēmis izskaust korupciju. Tika uzsākta "tīrīšanas kampaņa" no vecākajiem ierēdņiem un ministriem, lai gan manāmu uzlabojumu nav, jo sabiedrība vēl joprojām apgalvo, ka korupcijas "taustekļi" sasniedz visaugstākos posteņus. Neatkarīgi no tā, vai tas tā ir vai nav, vispārēji tiek atzīts, ka pašreizējais korupcijas indekss, kas 2014. gadā ierindoja Azerbaidžānu 126. vietā no 177⁹⁰, tiek uzskatīts par lielāko demokrātijas apdraudējums valstī.

Ar energoresursiem bagātā zeme Azerbaidžāna pēdējos 10 gados ir augusi ne tikai ekonomiski, auguši ir arī tās varas resursi, kas ļauj tai paplašināt savu ietekmi Dienvidkaukāzā. Reģiona konkurējošās varas ir Krievija, Irāna, Turcija, ASV un ES, kuru loma un ietekme ir pilnīgi atšķirīga. Tā kā Irāna un Turcija ir reģionālie dalībnieki, Krievija ir globāla vara, kas redz ASV kā lielāko sāncensi Kaukāzā. Savukārt ES ir vairāk vai mazāk neitrāla nostāja. ES dalībvalstīm ir savas ģeopolitiskas intereses šajā postpadomju teritorijā. Neapšaubāmi, paplašinot sadarbību enerģētikas jomā starp ES un Azerbaidžānu, kā arī augoša stratēģiskā partnerība par ģeopolitiskām problēmām, varētu stiprināt ES iespējamo klātbūtni Kaukāzā vispār, bet jo īpaši Azerbaidžānā. Tas mudina domāt par jūtīgu jautājumu – vai ES

---

⁸⁹ Elkhan Nuriyev. "EU Policy in the South Caucasus A view from Azerbaijan", Center For European Policy Studies. July 2007., 15. lpp.

⁹⁰ Transparency International. The Global coalition against corruption.
<http://www.transparency.org/country#AZE> Skatīts 2015.26.IV.

var atļauties uzņemt stratēģiska partnera lomu reģionā, kuru Krievija joprojām uztver kā ietekmes sfēru.⁹¹

ES un Azerbaidžānas politiskais dialogs 2014. gadā (ieskaitot, tad esošā Komisijas priekšsēdētāja Barrozu un vietnieka Šefčeviča) tika uzlabots, ņemot vērā Azerbaidžānas apņemšanos aktīvāk iesaistīties dienvidu gāzes koridora projekta attīstībai, intensīvā dialoga par reģionālajiem jautājumiem, tostarp Ukrainu, drošību, tais skaitā starptautisko terorismu. Taču EU un Azerbaidžānas politisko dialogu aizēnoja demokrātijas un cilvēktiesību jomas pasliktināšanās un pilsoniskās sabiedrības telpas samazināšanās. Azerbaidžāna turpina piedalīties daudzpusējos AP pasākumos, pārsvarā, kas saistās ar energoapgādes drošību un tirdzniecību.⁹²

Pēc ES integrācijas indeksa 2014. gada vērtējuma tiek izvirzīti *TOP* izaicinājumi Azerbaidžānai. Pirmkārt, patstāvīgs starptautisks atbalsts cilvēktiesību aizstāvībai, politisko ieslodzīto atbrīvošana, mīkstināt stingri kontrolēto pilsoniskās sabiedrības telpu, ES stratēģiska demokrātijas veicināšana Azerbaidžānā neatkarīgi no tās ietekmes uz enerģijas piegādēm. Otrkārt, likt lielāku uzsvāru uz reģionālo drošību, lai mazinātu spriedzi konflikta zonās. Treškārt, augsta līmeņa ES iesaiste izmantojot visus pieejamos līdzekļus valdības ietekmēšanai, lai veicinātu demokrātijas standartiem brīvu tirdzniecību, tiesu varas neatkarību, pilsoniskās sabiedrības un sabiedriskās domas stiprināšanu, kā arī visus šos centienus uzraudzīt.⁹³

Nākamajā apakšnodaļā tika analizēta Azerbaidžānas politika un prioritātes ES. Pēc darba autores domām, ES interesēs galvenokārt dominē ciešāka sadarbība enerģētikas jomā, un tikai pēc tam tiek runāts par demokrātiju, tieslietām un iekšlietām. Šīs mērķtiecīgās pūles ir rezultējušās multimiljonu dolāru projektos. Skatoties caur eiropeizācijas prizmu, redzams, ka maksimāli tiek nodrošināta ekonomiskās sadarbības dimensija, kas ir “no augšas uz apakšu” integrācijas process. Būtībā ES panāk nelielu ietekmi Azerbaidžānā, balstoties uz ekonomiskām attiecībām.

---

⁹¹ Elkhan Nuriyev. “EU Policy in the South Caucasus A view from Azerbaijan”, Center For European Policy Studies. July 2007., 16. Lpp.

⁹² Implementation of the European Neighbourhood Policy in Azerbaijan Progress in 2014 and recommendation for action. http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/azerbaijan-enp-report-2015_en.pdf Skatīts 2015.26.IV.

⁹³ European Integration Index 2014 for Eastern Partnership Countries., Eastern Partnership Civil Society Forum. <http://www.eap-index.eu/azerbaijan2014> Skatīts 2015.6.V.

4.1.2. Azerbaidžānas politika attiecībā uz ES

Azerbaidžāna ir lielākā un visvairāk apdzīvotā valsts Dienvidkaukāzā. Prezidentam ir liela loma valsts politiskajā sistēmā. Viņš pārrauga valsts varas aprātu un nosaka galvenos valsts politikas virzienus. No 1993. gada centrālā figūra valsts politikā bija prezidents Heidars Alijevs (*Heydar Aliyev*), bet pirms savas nāves 2003. gadā viņam izdevās nodot stafeti savam dēlam Ilhamam Alijevam (*Ilham Aliyev*). Divdesmit gadus pie valsts varas ir viena ģimene, Ilhams Alijevs (*Ilham Aliyev*) un viņam lojālā politiskā elite dominē uz iekšējās politiskās skatuves, kontrolējot valdību, parlamentu un pašvaldības. Prezidents kontrolē arī ekonomiku un tās galvenās nozares, it īpaši stratēģiski svarīgo enerģētikas nozari. Politiskā pozīcija ir maza, sadrumstalota, un tai ir minimāla ietekme uz politiskās skatuves notikumiem. Valdošā elite šobrīd saskaras ar nesabalansētu ekonomisko izaugsmi, smagu sociālo nevienlīdzību, kā arī ar pieaugošo sociālo atbalstu islāma radikālajām kustībām.⁹⁴

Azerbaidžānas integrāciju Eiropas un Eiroatlantiskās struktūrās par ārpolitikas prioritāti pasludināja pirmais demokrātiski vēlētais prezidents Abulfazs Elchibejs (*Abulfaz Elchibey*) 1992. gadā. Svarīgākais – tas ne tikai tika atspoguļots deklarācijās, bet arī tika īstenots un guva panākumus. Saskaroties ar nozīmīgiem drošības izaicinājumiem, Azerbaidžānas valdībai izdevās pirmajai no visām piecpadsmit bijušajām padomju republikām izvest padomju militāro varu no savas teritorijas, tādējādi sperot nozīmīgu soli savas neatkarības konsolidācijā un radot reālus apstākļus sadarbībai ar Eiropu un Eiroatlantiskajām struktūrām. Šis bija valdības stratēģiskais solis integrācijai rietumos, turklāt drošības apsvērumi bija politiskās vadības prioritāšu atspoguļojums Azerbaidžānā. Neskatoties uz to, no līdzsvara viedokļa rietumu konsekventa iesaistīšanās valsts drošības jomā ir nepietiekama. Integrācija Eiropas un Eiroatlantiskajās struktūrās ir stratēģisks ārpolitikas virziens, ko Azerbaidžānas valdība ir ievērojusi visus šos gadus.⁹⁵

Politiskā un ārpolitiskā izvēle, piemēram, izturība pret Krievijas spiedienu, palielināja Azerbaidžānas valdības pašpietiekamību, kas kalpo par leģitimitātes avotu iekšpolitiskos procesos un lēmumos. Kas attiecas uz ģeopolitiku, konkurence starp reģionālajām lielvarām, tādām kā Krievija un Irāna, palielina Azerbaidžānas vērtību rietumu acīs, kas piešķir lielāku rīcības brīvību pretoties eiropeizācijai. Šī konkrētā Azerbaidžānas izpratne par prioritātēm

⁹⁴ Eastern Partnership Community <http://www.easternpartnership.org/partner-states/azerbaijan> skatīts 2015.13.IV.

⁹⁵ ALIEVA, Leila, "EU and the South Caucasus", CAP Discussion paper, Berlin, Bertelsmann Stiftung, December 2006., http://www.cap.lmu.de/download/2006/2006_Alieva.pdf Skatīts 2015.25.IV.

attiecībās ar ES un ASV ietekmē politiskus lēmumus vairākās situācijās, piemēram, cīņu pret sabiedrības protestiem. Atšķirībā no Gruzijas vai Ukrainas mēģinājumi uzsākt “samta” revolūciju tika novērsti ar brutālu spēku. Politiski tas stiprina pārliecību par valdību, ka tā vienmēr var panākt savu, izmantojot vardarbību. Valdošā Azerbaidžānas elite priekšroku dod “attīstībai”, nevis “revolūcijai”, tas ir likts noprast gandrīz visiem ārējiem aktieriem. Pat Džordžs Soross (*George Soros*) pēc tikšanās ar prezidentu Alijevu (*Aliyev*) 2005. gadā vietējā presē komentēja revolūcijas neiespējamību Azerbaidžānā.⁹⁶

Azerbaidžānas ārpolitikas prioritātes ir izveidot plurālistisku demokrātiju, balstoties uz tirgus ekonomiku un likumu, veidot neatkarīgu ārpolitiku ar mērķi atjaunot Azerbaidžānas teritoriālo integritāti un suverenitāti. Pārvarēt drošības riskus, kuru mērķis ir nodrošināt politisko neatkarību, suverenitāti un teritoriālo integritāti. Armēnijas un Azerbaidžānas konflikta par Kalnu Karabahu risināšana, balstoties uz Lisabonas principiem un ievērojot EDSO Minskas grupas risinājumus. Likvidēt armēņu militāro agresiju pret Azerbaidžānu. Veidot draudzīgas un savstarpēji izdevīgas attiecības ar kaimiņvalstīm. Nodrošināt stabilitāti reģionā, ierobežojot nelikumīgu ieroču un citu iekārtu pārvadāšanu reģionā. Integrācija Eiropas, Transatlantiskajās drošības un sadarbības struktūrās, ieskaitot *NATO*, Eiropas Savienību, Eiropas Padomi. Attīstīt un paātrināt dažādas ekonomiskās jomas, kuru priekšrocības ir Azerbaidžānas ģeogrāfiskās krustceles starp austrumiem un rietumiem. Uz tā pamata attīstīt Eirāzijas transporta koridoru ar Azerbaidžānas dalību tajā.⁹⁷

Azerbaidžānas mērķis ir saglabāt savu ārpolitiku diversificētu, izvairoties no viļņusējas pieejas gan divpusējās, gan daudzpusējās attiecībās, veicināt dalību reģionālajos un starptautiskajos forumos. Kā Džošuā Valkers (*Joshua Walker*) saka par Azerbaidžānu: “Valsts ar spēcīgu kultūru, kurā konkurē vecā impērija un moderna valsts, enerģija un ambīcijas gan burtiskā, gan pārnestā nozīmē.” Tas arī definē Azerbaidžānas interesi saglabāt līdzsvaru šādā konkurencē, tādējādi izvairoties tikt izmantotiem par lielvalstu satelītu, un īstenot neatkarīgu ārpolitiku. Nav daudz valstu, kas var vienlaikus un efektīvi uzturēt aktīvu dalību NVS un islāma sadarbības organizācijās, tajā pašā laikā ir lojāla noteiktā līmenī Eiroatlantiskai integrācijai. Daudzām valstīm šie integrācijas plāni var tikt uzskatīti par pretrunīgiem. Azerbaidžānai tā ir realitāte, un rezultāts ir ārpolitikas redzējums. Līdz ar šo pragmatismu Azerbaidžāna ir spējusi uzturēt sadarbību augstā līmenī ar saviem lielākajiem kaimiņiem, samazinot reģionālo apdraudējumu un veidojot stratēģisko partnerību, kas balstās

---

⁹⁶ Micheal Emerson and Richard Youngs. *Democracy's Plight in The European Neighbourhood*. Center for European Policy Studies. Brussels. 2009., 112. lpp.

⁹⁷ The Priorities of the Foreign Policy of the Republic of Azerbaijan.

http://www.azerbaijan.az/portal/WorldCommunity/ForeignPolicy/foreignPolicy_e.html Skatīts 2015.26.IV.

uz savstarpēju labumu. Atvērtā sadarbība ir tirdzniecības, enerģētikas un drošības jomās, ar tās reģionālajiem partneriem Azerbaidžāna ir spējusi pierādīt sevi kā atbildīgu partneri ar stabilu, mierīgu pieeju savās ārējās attiecībās. Tajā pašā laikā Azerbaidžāna ir gatava ieviest standartus, ko veicina rietumu integrācijas politika enerģētikā, drošībā, kultūrā un valsts pārvaldē. Azerbaidžānas interese sadarbībā ar ES struktūrām nav paredzēta, lai radītu spiedienu reģionā vai izdarītu spiedienu uz vietējiem spēlētājiem. Bez Krievijas un rietumiem Azerbaidžāna vēlas arī attīstīt saikni ar partneriem Latīņamerikā un Dienvidaustrumāzijā. Kā min Kamals Makils-Alijevs (*Kamal Amkili-Aliyev*), Azerbaidžānai vienmēr ir bijusi izvēle. Tās izvēli nosaka valsts intereses, izvēloties pragmatismu pār ideoloģiju. Tā vietā, lai adaptētu striktu ideoloģiju “ES integrācija” vai Krievijas varas ideoloģiju, vai pat islāma ideoloģiju, Azerbaidžāna cenšas apvienot un īstenot labāko praksi visām šīm pieejām, izmantojot unikālu kombināciju, kura atspoguļo nacionālās intereses.⁹⁸

Azerbaidžānas attiecības ar ES ir pastāvīgā attīstībā. Pēc ES paplašināšanās 2010. gadā ES sāka pārvērtēt savu uzmanību uz austrumu kaimiņiem Dienvidkaukāzu. Azerbaidžāna ir gan Eiropas logs uz Kaspijas reģionu, gan saistība ar musulmaņu pasauli un Tuvajiem Austrumiem. Azerbaidžāna velta pūles partnerības attīstībai ar ES visās jomās. Tomēr integrācija ES nav Azerbaidžānas mērķis. Kā tas ir gadījumā ar *NATO*, kur Azerbaidžāna ir ļoti ieinteresēta paaugstināt savus standartus, lai atspoguļotu kopīgās vērtības un politiku ar ES. Baku nav prasījusi un neprasa dalību ES, bet gan uzskata, ka jāveido arvien spēcīgāka stratēģiskā partnerība, nekā tā jau ir šobrīd. Azerbaidžāna atzinīgi vērtē ES bažas par reģionālo drošību, bet sagaida lielāku ES apņēmību attīstīt spēcīgāku divpusējo un reģionālo sadarbību.⁹⁹

Azerbaidžānas valsts komisijas sanāksmē par Eiropas integrāciju ekonomiskās attīstības ministrs un komisijas priekšsēdētājs Šahins Mustafajevs (*Shahin Mustafayev*) atzīmēja, ka ES ir lielākais Azerbaidžānas tirdzniecības partneris. 2014. gadā apgrozījums starp Azerbaidžānu un ES sasniedza rekordu – 57,2 % no valsts ārējās tirdzniecības apgrozījuma, kas ES padara par Azerbaidžānas lielāko tirdzniecības partneri. Azerbaidžānas lielākie partneri, sadalot pa valstīm, ir Itālija, Vācija, Indonēzija, Krievija un Izraēla. Pēdējo desmit gadu laikā kopējais investīciju apjoms no ES dalībvalstīm Azerbaidžānas ekonomikā, tostarp investīcijas naftas un gāzes nozarē, sasniedz 51 % un attiecīgi valsts kopējās ārvalstu investīcijās – 36,5 %. Azerbaidžāna ir parakstījusi līgumus par dubulto nodokļu uzlikšanas

---

⁹⁸ Kamal Makili Aliyev., *Azerbaijan's Foreign Policy: Between East and West.*, Instituto Affari Internazionali., IAI Working papers 13/05., January 2013., 1–14. lpp.

⁹⁹ Kamal Makili Aliyev., *Azerbaijan's Foreign Policy: Between East and West.*, Instituto Affari Internazionali., IAI Working papers 13/05., January 2013., 1-14. lpp.

novēršanu ar divdesmit ES dalībvalstīm un par divpusējo ekonomisko attiecību veicināšanu un aizsardzību ar septiņpadsmit valstīm. Tā ir izveidojusi arī starpvaldību komisijas ar trīspadsmit valstīm. Preču eksports veido 21,828 miljardus ASV dolāru, kas 2014. gadā ir nedaudz samazinājies salīdzinot 2013. gadu. Imports sasniedza 9,187 miljardus, kas 2014. ir nedaudz samazinājies salīdzinot 2013. gadu.¹⁰⁰ Azerbaidžāna ir vienīgā no Dienvidkaukāza valstīm, kurai ir ļoti labi ekonomiskie rādītāji, pozitīva bilance. Bet būtisks faktors ir tas, ka lielāko daļu šīs bilances veido naftas produkti. Azerbaidžānas ekonomikas ministra vietniece attīstības jautājumos Sevinca Hasanova (*Sevinc Hasanova*) skaidro: “ES un Azerbaidžānas preču apgrozījuma struktūrā naftas produktiem ir liela loma. Mūsu ekonomikas diversifikācijas stratēģija mums ļaus ienākt Eiropas tirgū ar jaunu klāstu nenaftas produktu.”¹⁰¹

Azerbaidžāna ir viena no galvenajiem ES partneriem, īstenojot lielu un ilgtermiņa stratēģisko transporta koridora projektu *TRACECA* (*koridors ir saistīts ar pakāpeniskām attīstības tendencēm tirdzniecībā un ekonomikā. Lielu satiksmes plūsmu, kas iet caur koridoru, veido no vienas puses Rietumeiropa, Centrāleiropa un no otras puses Centrālā un Dienvidaustrumāzija*¹⁰²). 2014. gadā ir plānots pabeigt Azerbaidžānas dzelzceļa tīkla savienošanu ar Turciju. Sadarbībā ar vadošām rietumu enerģētikas kompānijām Azerbaidžāna ir īstenojusi plaša mēroga naftas cauruļu projektus, piemēram, Baku–Tbilisi–Džeihanā jauda sasniedz 2 miljonu barelu dienā. Šobrīd tiek uzsākti vērienīgi stratēģiski gāzes vadu projekti *TTANAP* (*Trans Anatolian*) un *TAP* (*Trans Adriatic Project*), kuri nodrošinās Eiropas patērētājus ar Kaspijas gāzi. Tādējādi Azerbaidžāna diversificē energoresursu piegādes Eiropas patērētājiem.¹⁰³

Azerbaidžāna plāno kļūt par nozīmīgu ķīmisko produktu piegādātāju pasaules tirgos. Eiropas tirgū ir pieprasīts metanols – lai šo tirgu apgādātu, jaunu rūpnīcu celtniecība Baku tuvumā ir jau pabeigta. Azerbaidžānas naftas uzņēmumus *SOCAR* (*State Oil Company of Azerbaijan Republic*) ir iegādājies lielu turku ķīmijas uzņēmumu, paredzot investēt tajā vairākus miljardus dolāru, lai apmierinātu Turcijas tirgu un nodrošinātu visdažādāko produktu eksportu uz Eiropu. Tajā pašā laikā Azerbaidžāna ir sākusi darbu pie lielu uzņēmumu

---

¹⁰⁰ The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan.

http://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/indexen.php Skatīts 2015.04.V.

¹⁰¹ Trend News Agency. Azerbaijan. <http://en.trend.az/capital/business/2188631.html> Skatīts 2015.04.V.

¹⁰² Transport Corridor Europe Caucasus Asia. TRACECA. <http://www.traceca-org.org/en/traceca/> Skatīts 2015.26.IV.

¹⁰³ Rasim Musabayov. “While Considering European Integration a Priority Course, Azerbaijan will not Rush its Participation in the Eastern Partnership Programme”. Latvijas intereses ES., 2013., 104. lpp.

izveides, kas izmanto gāzi, lai iegūtu minerālmēslus, apmierinot ne tikai reģionālo tirgu ar tiem, bet arī Eiropas un pasaules tirgus.

Azerbaidžānas ārlietu ministrs Elmars Mamdjarovs (*Elmar Mammadyarov*) iezīmē, ka Baku ir ieinteresēta veidot un uzturēt dialogu ar Briseli, balstoties uz vienlīdzību un stratēģisku sadarbību. Pieņemtais lēmums par Trans-Adrijas (*Trans Adriatic*) ceļu ir ļoti svarīgs, nodrošinot Azerbaidžānas gāzes piegādes Eiropai. Ministrs uzskata par nepieciešamu aicināt ES pārstāvjus, lai nodrošinātu stingru saistību ievērošanu par atbalstu Azerbaidžānas teritoriālai integritātei un suverenitātei. Azerbaidžāna nemēģina likt Briselei uzņemties Karabahas konflikta šķīrējas lomu, bet saskaņā ar šo Azerbaidžāna sagaida no Eiropas Komisijas, ka tā rīkosies pilnīgi saskaņā ar starptautiskajiem tiesību aktiem un secinās, ka Kalnu Karabahas reģionu uz laiku ir okupējuši Armēnijas bruņotie spēki, kas ir skaidri un nepārprotami. Neskaidri definējumi un attiecības ES un Armēnijas starpā būtiski kaitē ES tēlam Azerbaidžānā, tādējādi samazinot valsts interesi sadarbībai Austrumu partnerības ietvaros.

Baku un Brisele ir izveidojušas attiecības daudzās jomās, galvenokārt enerģētikā, transportā un sakaru nozarēs, un šīs attiecības ir diezgan unikālas. Divpusējās tirdzniecības un ekonomiskās attiecības starp Azerbaidžānu un ES, tostarp investīciju apjoms, finanšu un naudas darījumi, ir daudz (vismaz desmit reizi) lielāks nekā atbilstošā līmeņa sadarbība ar Armēniju un Gruziju. Rasims Musabajovs (*Rasim Musabayov*) uzsver, ka, ņemot vērā šos rādītājus, būtu nevietā paātrināt sarunas, lai parakstītu *DCFTA (Padziļināts un visaptverošs brīvās tirdzniecības līgums)*. Tas ir īpaši svarīgi, jo pirms šā līguma parakstīšanas ir nepieciešama Azerbaidžānas pievienošanās PTO, kas savukārt paredz muitas tarifu samazināšanu un dažādu tehnisko šķēršļu novēršanu, lai nodrošinātu brīvu preču un pakalpojumu kustību. Jāatzīmē arī tas, ka 95 % Azerbaidžānas eksporta uz Eiropu veido nafta un naftas produkti, kā arī dabasgāze. Azerbaidžānas pievienošanās PTO un DCFTA (*Padziļināts un visaptverošs brīvās tirdzniecības līgums*) parakstīšana ar ES diez vai paātrinās valsts centienus palielināt ne-naftas produktu eksportu uz Eiropu. Tas liks Azerbaidžānai nodalīt vietējo tirgu ar aizsargbarjerām, piemēram, lauksaimniecībā, banku sektorā un apdrošināšanā.¹⁰⁴ Ukrainas krīze veicināja Azerbaidžānas valdību pārskatīt iespēju un nepieciešamību parakstīt Asociācijas līgumu (AA), kas attiecīgi ir veicinājis piesardzīgāku pieeju šim procesam. Prezidents Ohams Alijevs Pasaules Ekonomikas forumā Davosā skaidri pateica, ka Azerbaidžāna neplāno parakstīt asociācijas līgumu. Prezidents sacīja: "Es uzskatu, ka ES un Azerbaidžānas attiecību līmenis prasa augstāku sadarbības formu nekā asociācija.

---

¹⁰⁴ Tur pat. 108. lpp.

Un vārds “asociācija” nav gluži pieņemams mums. “Asociācijas biedrs” – Kāda veida partnere tā ir? Nav skaidras definīcijas šeit. Azerbaidžāna ir pašpietiekama valsts gan politikā, gan ekonomikā. Jebkuram integrācijas procesam jāsniedz papildus ieguvumus. Līdz šim mēs neredzam tos asociācijas projekta ietvaros”.¹⁰⁵ Baku apgalvo, ka tai ir ļoti aktīvas divpusējās attiecības gan ar ES un Muitas savienības biedriem. Tādēļ neplāno izskatīt jebkādu asociāciju ar ES vai Muitas savienību. Norvuz Mammadovs (*Novruz Mammadov*) – Azerbaidžānas Republikas Prezidenta administrācijas vadītāja vietnieks teica “Asociācijas nolīgumi paredz nosacījumus, kas ļauj valstīm censties pievienoties ES. Par cik Azerbaidžāna neizskata dalību ES, tad asociācijas līgums nav Baku prioritāte”. Tā vietā, lai slēgtu asociācijas līgumu Baku ir ierosinājusi partnerības formātu – SMP (*Strategic Modernisation Partnership*).¹⁰⁶ Prezidents Alijevs savā uzrunā valdībai teica, ka jau ir vienojies ar Briseli par SMP programmu un dalību tajā, šī vienošanās bija jau gatava 2014. gadā, bet parakstīta tā tiks šī gada AP samitā Rīgā.¹⁰⁷

Nākamajā apakšnodaļā darba autore salīdzinās ES un Azerbaidžānas politikas attīstības tendences, balstoties uz iepriekšējo analīzi un eksperta interviju.

4.1.3. Eiropizācijas tendenču salīdzinājums

Azerbaidžānas un ES partnerība aizsākās, noslēdzot sadarbības un partnerības līgumu 1999. gadā. Tajā pašā laikā ES ir izstrādājusi rīcības plānu, kas definē abu pušu attiecību “rāmi”, novelkot tās robežas un skaidri aprakstot ES intereses. ES un Azerbaidžānas attiecību analīzē iezīmējas “līdzatkarība”, ar ko darba autore skaidro abu pušu veiksmīgo sadarbību ekonomikas dimensijā, proti, energoresursu piegādēs. ES fundamentāla nepieciešamība pēc nepārtrauktas energoresursu piegādes, savukārt Azerbaidžānas nepieciešamība pēc laba, lojāla klienta (Azerbaidžānas ekonomika funkcionē uz gāzes un naftas produktiem). Drošības jautājums ES atkarība no iekšējā energoresursu tirgus nepietiekamības pamatā definē reālos mērķus Azerbaidžānā. Lai nodrošinātu nepārtrauktību sadarbībā enerģētikas jautājumos, ES ir izveidota papildu sadarbība ar Azerbaidžānu – tā saucamā stratēģiskā sadarbība enerģētikā. Šī sadarbība ir izveidota, jo pastāv risks, ja rīcības plāna implementācija samazinās vai palielinās, tad arī apstājas visa sadarbība EKP ietvaros, kas apdraud abu pušu enerģētikas projektu realizāciju. ES un Azerbaidžānas attiecības ekonomiskos, konkrēti – enerģētikas,

¹⁰⁵ Fineko Information & Analytic Agency., ABC.AZ. <http://abc.az/eng/news/78895.html> Skatīts 2015.06.V.

¹⁰⁶ Stefan Lehne., Carnegie Europe. <http://carnegieeurope.eu/publications/?fa=54420> Skatīts 2015.06.V.

¹⁰⁷ Turan News Agency. <http://www.contact.az/docs/2015/Analytics/041300112410en.htm#.VU0fbkIxHqQ> Skatīts 2015.06.V.

jautājumos virzās uz priekšu ļoti raiti, taču demokrātijas un cilvēktiesību stiprināšanas joma ir stipri aizkavējusies. ES drošība, kas galvenokārt attiecas uz energoapgādi, ir prioritāte dienaskārtībā, ņemot vērā nestabilo situāciju reģionā (Ukrainas un Krievijas konflikts, kas potenciāli var apdraudēt energoresursu piegādes ES). Arī eksperts Rustems Mahmudovs (*Rustem Mahmudov*), Azerbaidžānas parlamenta starptautisko attiecību departamenta vadītāja vietnieks, abu pušu attiecības vērtē, kā ļoti labas, uzsverot stratēģiski nozīmīgo ekonomisko sadarbību enerģētikas jomā. Šī sadarbība būtiski stiprina abu pušu attiecības un veicina eiropeizācijas ekonomiskās dimensijas attīstību. Azerbaidžāna vēlas redzēt stratēģisko partnerību ne tikai enerģētikā, bet arī cilvēktiesībās, tieslietās un iekšlietās. Neskatoties uz veiksmīgo ekonomisko sadarbību, ES vēlas redzēt Azerbaidžānā sociālās un politiskās reformas. Pēdējos gados ir nedaudz adaptēti ES labas pārvaldības standarti, kas pēc darba autores domām, ir daļēji skaidrojams ar globālo kompāniju ienākšanu Azerbaidžānā. Šo kompāniju korporatīvi sociālas atbildīgas uzņēmējdarbības prakse liek izvērtēt sadarbības partnerus un to uzņēmējdarbības praksi pēc starptautiski atzītiem standartiem, tādiem kā *OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development)* vai ANO Globālās pārvaldības principiem u. c. starptautisku praksi. Darba autore secina, ka astotā no desmit sadarbības prioritātēm tiek veiksmīgi īstenota, kā arī diezgan skaidri iezīmējās abu pušu savstarpējā izdevība enerģētikas jautājumos.

Uzņēmējdarbības, investīciju vides uzlabošana, mazinot korupciju, vēl joprojām ir aktuāla. Azerbaidžānā ir lielas ES uzņēmēju investīcijas, pārsvarā naftas un gāzes kompānijas, kuras uz publiskās partnerības pamata slēdz līgumus ar Azerbaidžānas valsti par stratēģisko projektu attīstību. Par joprojām esošu minimālu caurspīdīgumu liecina augstais korupcijas līmenis. Viens no svarīgiem faktoriem, kas būtiski iezīmē Azerbaidžānas politisko kultūru, ir vienas ģimenes vara, kurai ir lojāla elite, kontrolēti iekšpolitiskie procesi, kā arī stratēģiskās nozares, kas ir prezidenta pakļautībā.

Gan Azerbaidžānas ārpolitikas prioritāte, gan ES rīcības plāna prioritāte numur viens ir Kalnu Karabahas konflikta atrisinājuma veicināšana. Darba autore uzskata, ka ES nespēja atrisināt vienu no Azerbaidžānas ārpolitikas un ES rīcības plāna prioritātēm par Kalnu Karabahas jautājumu ietekmē eiropeizācijas procesu Azerbaidžānā. Azerbaidžāna uz šo jautājumu skatās kā teritoriālās integritātes un starptautisko tiesību pārkāpumu, kas savukārt ir būtiska demokrātijas un tiesību normu neievērošana. Arī ES nedefinētās attiecības ar Armēniju mazina Azerbaidžānas interesi sadarbībai AP ietvaros. Eksperts skaidro, ka Kalnu Karabahas jautājums ir viena no nacionālajām prioritātēm, un Azerbaidžāna uzskata, ka ES varētu būt būtiskāka loma šā konflikta risināšanā. Starptautiskā sabiedrība spēlē dubultspēli,

un tai būtu jāsāk runāt skaļāk par Azerbaidžānas okupētajām teritorijām. Šie faktori būtiski nosaka Azerbaidžānas un ES attiecību dinamiku.

Viena no Azerbaidžānas pēdējām ārpolitikas prioritātēm ir ciešāka integrācija Eiropas un rietumu struktūrās, tas arī demonstrē Azerbaidžānas nacionālo nostāju par tuvināšanos ES, kas atspoguļo šīs valsts eiropeizāciju vismaz ekonomiskā dimensijā noteikti. Lai gan Azerbaidžāna ir apliecinājusi savu spēju attīstīt mērķtiecīgu un daudzveidīgu sadarbības programmu. Azerbaidžānā tiek uzskatīts, ka jau notiek sadarbība demokrātijas, tieslietu un iekšlietu dimensijās, šīs valsts eksperts norāda, ka valstij un tautai ir ļoti svarīga eiropintegrācija, šis politiskais kurss tiek uzņemts jau kopš neatkarības atjaunošanas, kā arī tiek uzskatīts, ka Azerbaidžānas valdība rūpējas par demokrātiju un cilvēktiesībām valstī. Būtiski tiek strādāts pie publiskā sektora labākas prakses uzlabošanas. Tiek veiktas dažādas institucionālas reformas.

Nākamais solis ciešākai sadarbībai ir asociācijas līguma slēgšana. Azerbaidžānai šāds līgums nav izdevīgs ne tikai tāpēc, ka tas valstij nav ekonomiski izdevīgs, bet arī tāpēc, ka ES piedāvātais asociācijas līgums šobrīd neatspoguļo Azerbaidžānas intereses. Azerbaidžāna ir gatava ciešā sadarbībā strādāt ar ES, lai attīstītu divpusēju stratēģiski izdevīgu attiecību *rāmi*, noslēdzot Rīgas samitā SMP (Stratēģiskās modernizācijas partnerības līgumu), kas aptvers sadarbību dažādās ekonomikas jomās (ne tikai enerģētikas), kā arī tiesiskumu, nevis aprobežosies ar ierobežotām sadarbības jomām, kas balstās uz vienpusējām ES prioritātēm. ES ir būtiski saprast, ka visam jābūt kompleksai pieejai, un Azerbaidžānai ir jāredz, ka ES atspoguļo valsts intereses savos politiskajos dokumentos Azerbaidžāna sagaida no ES diversificētu pieeju. Programmām jābūt pielāgotām mūsu interesēm, skaidrojot to, ka nekad Azerbaidžāna nekad nepiedalīsies ES programmās kurās dalībniece būs Armēnija, līdz netiks atrisināts Kalnu Karabahas konflikts.

Ir skaidri redzams, ka Azerbaidžāna ir definējusi savas intereses ES, kas ir ekonomiskā sadarbība enerģētikas jomā, kā arī konkrēti definējusi, kas nav Azerbaidžānas interesēs. EKP Azerbaidžānā tiek īstenota piesardzīgā veidā, ņemot vērā Azerbaidžānas un ES stratēģiskās intereses. Šajā apgalvojumā apstiprinās eiropeizācijai nepieciešamais divvirzienu process. Diezgan skaidri iezīmējas jomas, kur ir veiksmīga sadarbība, jo tajās ir abu pušu griba. Darba autore secina, ka Azerbaidžānā ir tikai viena no trijām kaimiņu eiropeizācijas dimensijām – ekonomiskā sadarbība. Demokratizācijas veicināšana, tieslietas un iekšlietas nav novērotas, un, ņemot vērā gan ES, gan Azerbaidžānas veiksmīgo un līdzatkarīgo ekonomisko sadarbību, iespējams, tik ātri netiks attīstītas šīs dimensijas. Ņemot vērā iepriekš salīdzināto – Azerbaidžāna netiek eiropeizēta.

4.2. Armēnijas eiropēizācija

Armēnijas eiropēizācijas process aizsākās kopš neatkarības atgūšanas, kad rietumu pasaule sāka pievērst pastiprinātu uzmanību Dienvidkaukāza reģionam. Armēnijas un ES politiku dinamika tiks analizēta, balstoties uz trijām kaimiņvalstu eiropēizācijas dimensijām. Armēnijas situācija starptautiskajā arēnā ir neapskaužama – gan izolētība no reģionālām lielvarām (Azerbaidžānas, Turcijas), gan resursu neesamība, kas vainagojas sliktos ekonomiskos rādītājos, padarot šo valsti par marioneti lielā spēlētāja Krievijas rokās.

4.2.1. ES politika Armēnijā

ES un Armēnijas attiecības tika izveidotas ar pirmo līgumu 1996. gadā. ES un Armēnijas partnerības un sadarbības nolīgums stājās spēkā 1999. gadā. Nolīgums piedāvā lielu palīdzību Armēnijai pārejā uz demokrātiju un tirgus ekonomiku, principā tas ir vērst uz ES un Armēnijas sadarbības veicināšanu, ievērojot demokrātiskus principus, tiesiskumu un cilvēktiesības, tirgus ekonomikas reformas un tirdzniecības liberalizāciju, kā arī paplašinot un padziļinot tiesiskās, sociālās, ekonomiskās, zinātniskās un kultūras saites. Saskaņā ar noslēgto partnerības un sadarbības līgumu (PCA), tika izveidota ES un Armēnijas Sadarbības padome, kur ES pārstāv ES Padomes locekļi, bet Armēniju tās ārlietu ministrs. Sanāksme notiek katru gadu, tajā tiek apspriesti visi jautājumi, kas rodas saistībā ar vienošanos. Partnerības un sadarbības līgums tiek uzskatīts par juridisku pamatu ES un Armēnijas divpusējām attiecībām.¹⁰⁸

ES paplašināšanās 2004. gada 1. maijā ir radījusi vēsturiskas pārmaiņas Savienības politiskajā, ģeogrāfiskajā, ekonomiskajā ziņā, nostiprinot politisko un ekonomisko mijiedarbību starp ES un Armēniju. Armēnija tika iekļauta EKP 2004. gada jūlijā. ES ārējo attiecību komisāre Benita Ferrero-Waldner (*Benita Ferrero-Waldner*) komentēja: “EKP dod mums iespēju attiecībās ar Armēniju palielināt apgriezienus. Es ļoti ceru, ka Padome ies uz

---

¹⁰⁸ European Union External Action. http://eeas.europa.eu/armenia/index_en.htm Skatīts 2015.27.IV.

priekšu sarunās par rīcības plānu, lai mēs varētu izstrādāt kopīgu darba kārtību rīcībai nākamajiem gadiem. Mūsu attiecību progress tiks atspoguļots ar valsts centieniem un panākumiem.”¹⁰⁹ Šī sadarbība piedāvā ES un Armēnijai veidot arvien ciešākas attiecības, kas iekļauj būtiski padziļināt ekonomikas integrāciju un politisko sadarbību. ES un Armēnija ir apņēmušās uzlabot savas attiecības, lai veicinātu drošību un labklājību. ES ir noteikusi EKP vērienīgus mērķus, pamatojoties uz saistībām, kopīgām vērtībām un efektīvu politisko, ekonomisko un institucionālo reformu īstenošanu. Armēnija ir aicināta iesaistīties pastiprinātās politiskās, drošības, ekonomiskās un kultūras attiecībās ar ES, veicināt reģionālo, pārrobežu sadarbību un kopīgu atbildību konfliktu novēršanā un atrisināšanā. Attiecību vērienīgums būs atkarīgs no tā, cik liela ir Armēnijas apņemšanās ievērot kopējās vērtības, kā arī īstenot kopīgās prioritātes saskaņā ar starptautiskajām un Eiropas tiesību normām un principiem. Attiecību temps ir pilnībā atkarīgs no Armēnijas centieniem izpildīt šīs saistības. Armēnijas iekļaušana EKP un Austrumu partnerībā ir parādījusi ES vēlmi virzīt sadarbību ar ES ārpus noteikumiem, kurus paredz Partnerības un sadarbības līgums.¹¹⁰

2006. gada novembrī ES un Armēnija adaptēja EKP rīcības plānu, kas kalpo kā galvenais darba kārtību noteicošais instruments. ES un Armēnijas rīcības plāns ir politisks dokuments, kurā ir izklāstīti stratēģiskie Armēnijas un ES mērķi. ES sadarbības mērķi, politikas un prioritārās jomas ir atrodami Valsts stratēģijas dokumentā (*Country Strategy Paper – CSP*). CSP attiecas uz Eiropas Komisijas finanšu palīdzību Armēnijai saskaņā ar EKP un partnerības instrumentiem (*ENPI*). ES divpusējā palīdzība Armēnijai veido 158 miljonus eiro 2011.–2013. gadā (salīdzinājumā 98,4 miljoni EUR 2007.–2010. gadā). Pārvaldības un demokrātijas reformu progresa rezultātā Armēnija gūs papildu finansiālu labumu (2013. gadā 25 miljoni EUR). Saskaņā ar Austrumu partnerības integrācijas un sadarbības programmas “vairāk par vairāk” (*more for more*), tās izpildes gadījumā var tikt pārskatīta EKP. Armēnija gūst arī finansiālu labumu no vairākām tematiskām programmām, piemēram, Eiropas demokrātijas un cilvēktiesību instruments (*EIDHR*).¹¹¹

EKP rīcības plāns, no vienas puses, kalpo par pamatu, lai izvērtētu progresu šajā valstī, no otras puses, tas sniedz ieskatu par to, ko ES sagaida attiecībā uz politiskām reformām, kuru pamatā ir kopīgās vērtības. Armēnijas rīcības plāns balstās uz divpusēju, diferencētu pieeju un pamatu sadarbībai, kas ir apņemšanās kopīgām vērtībām un reģionālai sadarbībai. Rīcības plāna īstenošana būtiski tuvina Armēnijas tiesību aktus, normas un

---

¹⁰⁹ European Commission Press releases database. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-05-237_en.htm Skatīts 2015.27.V.

¹¹⁰ European Union External Action. http://eeas.europa.eu/armenia/index_en.htm Skatīts 2015.27.IV.

¹¹¹ European Union External Action. http://eeas.europa.eu/armenia/index_en.htm Skatīts 2015.27.IV.

standartus ES. ES rīcības plānā ir iekļāvusi vairākas politiskās prioritātes, nošķirot astoņas prioritārās jomas.¹¹²

Armēnijas rīcības plānā noteiktas astoņas prioritārās jomas, “Stiprināt demokrātijas struktūras, tiesiskumu, tostarp tiesu sistēmas reformas un cīņu pret krāpšanu un korupciju. Nostiprināt cilvēktiesību ievērošanu un pamatvērtības saskaņā ar Armēnijas starptautiskajām saistībām (Eiropas Padomes, EDSO, ANO). Turpmākās ekonomiskās attīstības rezultātā veicināt nabadzības samazināšanos un sociālo kohēziju, tādējādi sekmējot ilgtermiņa ilgtspējīgas attīstības mērķus, tostarp arī vides aizsardzību. Turpināt uzlabot investīciju vidi, stiprinot privātā sektora izaugsmi. Ekonomisko tiesību aktu un administratīvās prakses konverģence. Enerģētikas stratēģijas izstrāde, jo īpaši tāpēc, ka pēc iespējas ātrāk ir jāpārtrauc Medzamoras (*Medzamor*) atomelektrostacijas darbība. Veicināt miermīlīgu Kalnu Karabahas konflikta atrisinājumu. Uzlabot reģionālo sadarbību”.¹¹³

Kopš 2009. gada ir izveidota jauna programma sadarbībai ar sešām postpadomju valstīm Austrumu partnerības ietvaros, tai skaitā arī ar Armēniju. Programma nepiedāvā šīm valstīm kļūt par ES dalībvalstīm, bet tās mērķis ir veidot ciešākas saiknes ar ES un parakstīt asociācijas līgumus (darba kārtība sarunām par politisko dialogu, cilvēktiesībām, institucionālām reformām, ekonomiku, migrāciju). Vēl vairāk – ir plāns parakstīt Padziļināto visaptverošo brīvās tirdzniecības līgumu (*DCFTA*) un vīzu režīma atvieglošanas un atpakaļuzņemšanas līgumu Austrumu partnerības ietvaros. Sarunas par asociācijas nolīgumu, tostarp *DCFTA*, tika pabeigtas 2013. gada jūlijā.¹¹⁴ EKP Armēnijai pavēra jaunas partnerības perspektīvas. Turpināt padziļināt integrāciju, izmantojot ES iekšējā tirgus priekšrocības, kā arī iespējamu Armēnijas pakāpenisku dalību svarīgākajās ES politikās un programmās. Viens no prioritāriem jautājumiem ir Kalnu Karabahas konflikta risināšana, balstoties uz instrumentiem, kas ir ES rīcībā, kā arī ciešā sadarbībā ar *EDSO*. Padziļinātas tirdzniecības un ekonomiskās attiecības dod papildu iespēju ekonomiskās likumdošanas pielāgošanai, atverot abu sadarbības partneru ekonomikas vienam pret otru, pastāvīgi samazinot beztarifu barjeras tirdzniecībā, kas stimulētu investīcijas, eksportu un izaugsmi. ES sniedz atbalstu, tostarp tehnisko palīdzību, lai izpildītu ES normas un standartus, mērķtiecīgu palīdzību un atbalstu tiesību aktu tuvināšanu, izmantojot tādus mehānismus, kā *TAIEX* (*Technical Assistance*

---

¹¹² European Union External Action. http://eeas.europa.eu/armenia/index_en.htm Skatīts 2015.27.IV.

¹¹³ EU Armenian Action plan http://eeas.europa.eu/enp/documents/action-plans/index_en.htm Skatīts 2015.27.IV.

¹¹⁴ European Union External Action. http://eeas.europa.eu/armenia/index_en.htm Skatīts 2015.27.IV.

Information EXchange). Veidot dialogu saskaņā ar iepriekšējo vienošanos (*aquis*), kas saistīta ar cilvēku pārvietošanos, tostarp vīzu režīmu starp ES un Armēniju.¹¹⁵

Par lielu pārsteigumu, 2013. gada 13. septembrī Armēnijas prezidents Seržs Sakisians (*Serzh Sarkisian*) paziņoja par dramatisko ārpolitisko pagrieziena, vēlmi pievienoties Muitas savienībai ar Krieviju, Baltkrieviju, Kazahstānu. Armēnijas prezidents solīja Krievijas amatpersonām, ka Armēnija pievienosies Krievijas vadītajai Muitas savienībai, un puda atbalstu Maskavai integrēt bijušās Padomju Savienības telpu. Ar šo lēmumu faktiski beidzās plānotā asociācijas līguma un ar to saistītā dziļā un visaptverošā brīvās tirdzniecības līguma (*DCFTA*) parakstīšana Viļņas samita laikā 2013. gada novembrī.¹¹⁶ ES turpinās sadarbību ar Armēniju visās jomās, kurās ļaus saderība ar Muitas savienību. Skaidrs ir tas, ka pēc šāda lēmuma izriet pieci stratēģiski jautājumi ar tūlītējām sekām. Pēkšņa *DCFTA* neesamība starp ES un Armēniju, pazemināt Armēnijas Austrumu partnerības programmas locekļa statusu, kas būtiski ietekmē uzticību, parādot Armēnijas valdību kā nelojālu un nekompetentu rietumu partneriem. Šis ir un būs nopietns šķērslis Armēnijas stratēģiskajiem centieniem tuvināties ES, un visdrīzāk tas radīs ciešāku valsts atkarību ar Krieviju. Šis arī demonstrē Armēnijas galvenos trūkumus lēmumu pieņemšanas procesā – analīzes trūkums, ietekmes izvērtēšanas trūkums, skaidras plānošanas trūkums, ko šāda politikas maiņa prasa. Tiek grauts uzņemtais ekonomikas un politisko reformu kurss, tiek vājinātas un izolētas valdības reformas, kas palielina bailes no Krievijas jaunās klātbūtnes un spiediena Armēnijā.¹¹⁷

2015. gada janvārī Armēnija pievienojās Eirāzijas Ekonomikas savienībai (Krievija, Baltkrievija, Kazahstāna un Armēnija. Drīzumā pievienosies – Kirgiztāna).¹¹⁸ 2015. gada 9. maijā Kirgiztāna ir parakstīja dokumentus par pievienošanos savienībai mēneša laikā.¹¹⁹ Neskatoties uz 2013. gada lēmumu par AA un *DCFTA* Armēnijas un ES turpina dialogu politiskajā un tirdzniecības jomās, kuras netraucē Armēnijas jaunajām starptautiskajām saistībām. Nesen tika pabeigta kopīgā sadarbības formāta ietvars, nākotnes juridiskām saistībām ar ES un Armēniju. Tas ļaus pēc iespējas ātrāk abām valstīm uzsākt sarunas par jaunu ES un Armēnijas visaptverošu vienošanos.¹²⁰ ES integrācijas indeksa publicētie dati uzrāda, ka neskatoties uz ieņemto pozīciju Armēnijai ir reģistrēts neliels uzlabojums, uzrādot

---

¹¹⁵ European Union External Action. http://eeas.europa.eu/armenia/index_en.htm Skatīts 2015.27.IV.

¹¹⁶ Richard Giragosian. Strategic Setback: Armenia and The Customs Union., Regional Studies Center., 2013., <http://www.regional-studies.org/en/publications/analytical/296-281013> Skatīts 2015.01.V.

¹¹⁷ Tur pat. Skatīts 2015.01.V.

¹¹⁸ European Union External Action. http://eeas.europa.eu/armenia/index_en.htm Skatīts 2015.01.V.

¹¹⁹ European Council on Foreign Relations. http://www.ecfr.eu/article/commentary_kyrgyzstan_and_the_eurasian_economic_union_the_view_from_bis302_2 Skatīts 2015.10.V.

¹²⁰ European Union External Action. http://eeas.europa.eu/armenia/index_en.htm Skatīts 2015.01.V.

vienu no visaugstākiem rezultātiem starp visām sešām AP dalībvalstīm dalībā ES programmās un aģentūrās. No otras puses saikne ar Esenerģētikas un transpota nozari bija zemākā starp visām AP valstīm. 2014. gada periodā Armēnijā ir fiksēti nelieli uzlabojumi pastiprinot tiesu varas neatkarību. Kā arī neliels pieaugums padziļinātā un ilgtspējīgā demokrātijā. Savukārt saskaras ar jau esošām problēmām mediju brīvības, pulcēšanās un biedrošanās tiesībām. Tiek secināts arī tas, ka pēc atteikšanās no Asociācijas līguma parakstīšanas lielākā daļa no iestādēm, kas tika izveidotas sadarbībai ar ES kļuva par nefunkcionālām. Lielākie izaicinājumi šajā gadā ir – atjaunot sabiedrības informētību un politisko partiju iesaistīšanos ES un Armēnijas sadarbībā, prioritāri atvēlēt lielāku lomu pilsoniskās sabiedrības uzraudzībai ar ES budžeta atbalstu. Nostiprināt jau veiktās reformas. Nostiprināt Armēnijas perspektīvas enerģijas diversifikācijai.¹²¹

Armēnija nekad nav bijusi paraugvalsts EKP ietvaros tā ir saglabājusi saistības virspusējā līmenī, kas traucē efektīvi uzlabot dzīves kvalitāti Armēnijas pilsoņiem. Taču Armēnijas amatpersonas, šķiet, saprot iespējamās sekas Armēnijai nākotnē, jo iztrūkst reālas demokrātiskas reformas, kas ir priekšnosacījums ne tikai labai, bet arī veselīgai valstij. ES ir būtiski turpināt sadarbību ar Armēniju nesodot to par dalību Eirāzijas muitas savienībā. Šādā veidā turpinot diversificēt savu politiku Dienvidkaukāzā.

4.2.2. Armēnijas politika attiecībā uz ES

Armēnija ir sauszemes robežvalsts, kas atrodas Dienvidkaukāzā un robežojas ar Gruziju, Azerbaidžānu, Irānu un Turciju. Valstī iedzīvotāju skaits ir 3,2 miljoni, 96 % no tiem ir etniskie armēņi. Armēnija ir vienīgā Dienvidkaukāza valsts, kurai nav pieejas jūrai, kā arī nav dabas resursu – tas padara to ļoti atkarīgu no ārējiem faktoriem. Armēnija ir postpadomju valsts, tās neatkarība tika pasludināta 1990. gada 23. augustā.¹²²

Pēc Armēnijas neatkarības atgūšanas konflikts par Kalnu Karabahas reģionu pārvērtās karā starp Armēniju un Azerbaidžānu, kurš beidzās 1994. gadā, kad Krievija vadīja pamiera sarunas starp abām pusēm. Noslēdzot pamiera vienošanos, Kalnu Karabahas teritorija tika atstāta kā *de facto* neatkarīga valsts, kura atbalstu saņems no Armēnijas. 1992. gadā EDSO

---

¹²¹ European Integration Index 2014 for Eastern Partnership Countries., Eastern Partnership Civil Society Forum. <http://www.eap-index.eu/armenia2014> Skatīts 2015.01.V.

¹²² Armēnijas Republikas Nacionālā Asambleja <http://www.parliament.am/?lang=eng> Skatīts 2015.01.V.

Minskas grupa tika deleģēta par starpnieci šajā konfliktā. Pirmais svarīgākais solis uz konflikta atrisinājumu bija Budapeštas samits 1994. gadā, kad pēc ilgiem strīdiem Kalnu Karabaha tika uzlūkota kā atsevišķa dalībniece. 1996. gada decembrī norisinājās EDSO Lisabonas samits, kur ziņots par Armēnijas un Azerbaidžānas teritoriālo integritāti un par Kalnu Karabahas pašnoteikšanos Azerbaidžānas ietvaros.¹²³ Darba autore uzskata, ka viens no lielākajiem mūsdienu Armēnijas izaicinājumiem ir ģeogrāfiskais stāvoklis, valsts bez pieejas jūrai. Kalnu Karabahas konflikts Armēniju ir atstājis ar divām atvērtām robežām, Gruzijas un Irānas, bet Turcijas un Azerbaidžānas robežas ir slēgtas. Būtisks faktors, kas parāda Armēnijas nevēlēšanos ciešākai integrācijai ES ir tas, ka Armēnija nav lūgusi Minskas grupas formāta izmaiņas, iekļaujot tajā ES (ES nav pārstāvēta Minskas grupā). Tas atklāti parāda, ka Erevānai ir vairāk noderīgi sarunās saglabāt vecos sabiedrotos, piemēram, Franciju, kas ir vairāk noderīga tās mērķiem nekā ES pārstāvniecība Minskas grupā, jo ES ir daudz grūtāk lobēt. Tā ir Armēnijas autoritāšu pragmatiska pieeja ES iesaistē, jo nav tik svarīgi kaut ko mainīt, spiežot uz galīgo rezolūciju par konfliktu, bet joprojām turpināt attīstīt pietiekami būtiskus stimulus, kas varētu mainīt *status quo*.¹²⁴ Kā jau tika minēts, Dienvidkaukāzu tur kopā un šķir Kalnu Karabahas konflikts, kas var tikt uzskatīts par ES reģionālo privilēģiju. Perspektīva, veids, kā panākt visu iesaistīto pušu savešanu kopā un saglabāt konflikta risināšanu atvērtu. Interesants ir fakts, ka galīgais armēņu un azerbaidžāņu EKP rīcības plāns atspoguļo ES līdzsvara meklējumus. Azerbaidžānas rīcības plānā ir formulēts šādi: “EKP Eiropas Savienībā ir noteikusi vērēnīgus mērķus, balstot tos uz savstarpējām attiecībām saistībā ar ES, tās dalībvalstu un Azerbaidžānas kopīgām vērtībām, tostarp atbalstu suverenitātei, teritoriālai integritātei un starptautiski atzīto robežu neaizskaramība, atsaucoties uz konflikta risināšanu kā pirmo prioritāti rīcības plānā.”¹²⁵ Savukārt armēņu ES rīcības plānā nav atsauces uz teritoriālo integritāti, kā arī konflikta risināšana ir viena no pēdējām astoņām prioritātēm. Lai gan armēņu dokumentā ir atsauce uz pašnoteikšanās principu ievērošanu, Azerbaidžānas rīcības plānā tāda nav.¹²⁶ Protams, šī vārdu spēle demonstrē centienus rast pieņemamu formātu pusēm, mēģinot netraucēt EDSO pieņemtiem pamatprincipiem. Taču

---

¹²³ Organization for Security and Co-operation in Europe <http://www.osce.org/mc/39539?download=true> Skatīts 2015.01.V.

¹²⁴ Maria Raquel Freire., Licinia Simao. The Armenia Road to Democracy, Deminsions of a Tortous Process. CFPS Working Document No. 267. 2007., <http://aei.pitt.edu/11729/1/1492.pdf> 14. lpp. Skatīts 2015.01.V.

¹²⁵ EU Azrbahan Action plan. http://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/documents/eu_azerbaijan/eu_azerbaijan_action_plan.pdf Skatīts 2015.01.V.

¹²⁶ EU Armenian Action plan http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/action_plans/armenia_enp_ap_final_en.pdf Skatīts 2015.01.V.

šāds ES politikas balanss Armēnijā neveicina ciešāku integrāciju ES struktūrās, īstenojot noteiktās prioritātes.

Armēnijā daudzi ticēja, ka šī brīža prezidents Seržs Sakisians (*Serzh Sarkisian*), kura dzimtene ir Karabaha, ir tas cilvēks, kas varēs atrisināt šo konfliktu. Saskaņā ar Tigrana Mkrthjana (*Tigran Mkrtchyan*), armēņu starptautiskās politikas pētnieku grupas izpilddirektora, skatījumu, konkrēts indivīds nevar atrisināt vitālu, valsts izdzīvošanai svarīgu konfliktu, pamatojoties uz nelikumīgu rīcību, piemēram, vardarbīgu opozīcijas apspiešanu. Risinājums netiks atrasts, jo trūkst spēcīgu valsts institūciju, ir vāja demokrātija, absolūts politiskās kultūras trūkums un ar to saistītās strukturālās kapacitātes problēmas.¹²⁷

Kā jau darba autore minēja, ierobežojumi, proti, nelabvēlīgā ģeogrāfiskā atrašanās vieta, problemātiskā vēsture, dabas resursu tūkums un iesaldētais Kalnu Karabahas konflikts, liek Armēnijai izvēlēties ārpolitikas stratēģiju, kas līdzsvaro attiecības ar visām ieinteresētajām pusēm, galvenokārt ar Krieviju un rietumiem (ES un ASV). Šajā ārpolitikas virzienā ir arī attiecību padziļināšana ar Irānu un Gruziju, kā arī centieni normalizēt attiecības ar Azerbaidžānu un Turciju, paplašināt dalību starptautiskajās organizācijās, iesaistoties pēcpadomju, Eiropas un Eiroatlantiskajās organizācijās.¹²⁸ NATO paplašināšanās un EKP paredz Dienvidkaukāzā paplašināt Eiroatlantiskās struktūras, tādējādi tuvinot šīs valstis ASV un ES ietekmei. Ir viena būtiska Armēnijas valdības daļa, kura ir tuvu stāvoša Krievijai, un viņu intereses ir saglabāt labvēlīgāku attiecību līdzsvaru ar Maskavu nekā ar rietumiem. To parāda Armēnijas nevēlēšanās kā valsts stratēģisko mērķi deklarēt dalību NATO. Tādējādi, ņemot vērā pieaugošo ekonomisko ietekmi, var apgalvot, ka šis aplis parāda politiskās elites vēlmi palielināt savu finansiālo un ekonomisko varu un redzēt Krieviju kā spēcīgu sabiedroto, kas spēj nodrošināt politisko atbalstu, neskatoties uz augošo leģitimitātes trūkumu. Šīs tendences demonstrē Armēnijas pozīciju, kas ir pretrunā ar valsts interesēm.¹²⁹ Demokrātijas trūkums atspoguļojas arī Armēnijas korupcijas indeksā, šī valsts ierindojas 94. vietā no 175.¹³⁰

---

¹²⁷ Mkrtchyan, Tigran. Democratization and the Conflict of Nagorno-Karabakh., Turkish Policy Quarterly Vol. 6., No.3., 2007, <http://www.turkishpolicy.com/images/stories/2007-03-caucasus/TPQ2007-3-mkrtchyan.pdf> 7. lpp. Skatīts 2015.01.V.

¹²⁸ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia <http://www.mfa.am/en/foreign-policy/> Skatīts 2015.01.V.

¹²⁹ Maria Raquel Freire., Licinia Simao. The Armenia Road to Democracy, Dimensions of a Tortuous Process. CFPS Working Document No. 267. 2007., <http://aei.pitt.edu/11729/1/1492.pdf> 12. lpp. Skatīts 2015.01.V.

¹³⁰ Transparency International the global coalition against Corruption <http://www.transparency.org/country#ARM> Skatīts 2015.01.V.

Armēnijas un Krievijas attiecības joprojām ir armēņu ārpolitikas un drošības svarīgākais mērķis. Šīs attiecības ir atkarīgas no militārās alianses, Krievijas lomas Kalnu Karabahas jautājumā un lielajā Armēnijas kopienā Krievijā. Šīs saistības ir asimetriskas, jo Armēnijas atkarība no Krievijas enerģijas (dabasgāzes un kodoldegvielas piegādēm), dzelzceļa infrastruktūras un telekomunikācijām. Šī ciešā sadarbība ierobežo Armēniju variēt dažādās jomās. Alternatīvu trūkums ir tas, kas rada vislielākās bažas. Nareks Glastjans (*Narek Galstyan*) uzsver, ka, neskatoties uz to, Armēnijai ir attiecības ar rietumiem, tā vienlaikus sadarbojas ar Irānu. Tas liek domāt, ka rietumi un Krievija izprot armēņu sarežģīto drošības situāciju, kas ir iemesls tam, kāpēc Armēnija nav spiesta izvēlēties starp galvenajiem varas centriem un var īstenot “relatīvi” neatkarīgu ārpolitiku.¹³¹

Lai gan ar šādu politiku tiek uzturētas stabilas attiecības, laika gaitā Armēnija ir palielinājusi savu atkarību no Krievijas un ir kļuvusi prokrieviska. Jāmin arī tas, ka Armēnija ir devusi atļauju Krievijas militārām bāzēm uzturēties gar Armēnijas un Turcijas un Armēnijas un Irānas robežām. Nesen – 2010. gadā – tika parakstīta vienošanās par Krievijas militārās klātbūtnes paplašināšanu Armēnijā līdz 2044. gadam.¹³²

Pēdējo gadu reāla Krievijas spiediena trūkums tika izmantots ES un Armēnijas sarunām par asociācijas nolīgumu, kas darba autorei rada pāris secinājumu. Pirmkārt, pēdējos gados Maskava acīmredzami ES iesaistīšos nav uztvērusi kā draudus. Šāds uzskats, iespējams, sakņojas Maskavas uztverē par ES kā nebūtisku ģeopolitisku aktieri un nenopietnu pretinieci. Otrkārt, nevis pēdējā brīža pārmaiņas Krievijas politikā, ko liecina dažādi piespiešanas pasākumi tādām valstīm kā Moldova, Ukraina un Armēnija, kas tiek skatītas, kā “marionetes”, un ar to palīdzību tiek nosūtīti daudz svarīgāki varas vēstījumu Eiropai.¹³³

Attiecības ar ES Armēnijai ir viena no ārpolitikas prioritātēm. Atšķirībā no Gruzijas tā nevēlas kļūt par *NATO* vai ES dalībvalsti, bet aktīvi iesaistās ES un *NATO* institūcijās. Armēnija atzīst pozitīvo EKP un AP nozīmi gan iekšējās reformās, gan reģionālajā sadarbībā. Tā kā ES nav nopietni gatava uzņemties atbildību šajā reģionā, ja tai neizdosies ieviest drošu kaimiņattiecību politiku, tad Armēnijā uzticība ES, salīdzinot ar Krieviju un ASV

---

¹³¹ Narek Galstyan. The main Dimensions of Armenia's foreign and security policy. Policy Brief. Norwegian Peacebuilding resource center. March 2013.

http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/cd67865d0fcfef431b21f3e4bbe5e020.pdf Skatīts 2015.01.V.

¹³² Reuters <http://uk.reuters.com/article/2010/08/20/armenia-russia-idUKLDE67J0DX20100820> Skatīts 2015.01.V.

¹³³ Richard Giragosian., Strategic Setback: Armenia and The Customs Union., Regional Studies Center. 2013., <http://www.regional-studies.org/en/publications/analytical/296-281013> Skatīts 2015.01.V.

vājināsies.¹³⁴ Armēnijas sadarbību ar ES raksturo ekonomiskās intereses. Ekonomiskā sadarbība un integrācija ir viens no eiropeizācijas pamatnosacījumiem. Ekonomiskā attīstība un integrācija pasaules tirgos ir būtiska Armēnijas drošībai. Armēnijas eksporta un importa bilance ir ar negatīvu zīmi. 2014. gadā Armēnijas imports sasniedza 4401.6 miljonus \$, bet eksports bija gandrīz četras reizes mazāks – 1519.3 miljoni \$. No 2000. līdz 2014. gadam imports ir pieaudzis piecas reizes, bet eksports trīs.¹³⁵ Armēnija saskaras ar Turcijas un Azerbaidžānas ekonomisko blokādi, kas ir veicinājusi ciešākas ekonomiskās saites ar Krieviju, no kā šobrīd Armēnijas kļūst arvien atkarīgāka. Lielākie Armēnijas tirdzniecības partneri ir ES, Krievija, Ķīna, Irāna. Ja mēs statistiku dalītu pa valstīm, tad Krievija ir pārlicinoši lielākais tirdzniecības partneris Armēnijai, tam seko Vācija un citas ES valstis. Armēnijas galvenās eksporta preces ir metāli, dārgakmeņi, kam seko enerģija, dzērieni, dārzeņi un augļi. Armēnija galvenokārt importē naftu, dabas gāzi, graudaugus, gumijas izstrādājumus, korķa un koka, kā arī elektriskās iekārtas.¹³⁶ Ņemot vērā ekonomisko bilanci, diezgan skaidri iezīmējas Armēnijas ārpolitikas prakse – reģionālo interešu balanss, atkarība no ekonomiskās sadarbības ar divām lielvarām ES un Krieviju, atkarība no Krievijas energoresursiem, kā arī pašos pamatos cīņa par Kalnu Karabahu.

Armēnijas Eiropas integrācijas procesu un ceļu uz institucionālo demokrātiju ir veicinājusi galvenokārt valsts elite. Elites pieņēmumi un uzskati par Eiropu galvenokārt ir politiski orientēti, kas Eiropu redz kā politisku organizāciju, no kuras Armēnija var gūt politisko un ekonomisko labumu. Armēnijas varas iestādes mēdz skatīt reformas saskaņā ar Eiropas standartiem kā līdzekli, ar kura palīdzību var tuvināt savu valsti Eiropas politikai.¹³⁷ Varētu apstiprināt, ka Armēnijas valdība un Armēnijas sabiedrība kopumā sagaida pozitīvu ES ietekmi uz valsts attīstību, un šī tendence palielinās arvien vairāk. Kas attiecas uz bailēm, elite ir samērā piesardzīga, tā reti identificē Eiropas vērtības vai netikumus, kuri var radīt potenciālus draudus Armēnijai un Armēnijas kultūrai. Armēnija ir tradicionāla un etniski

---

¹³⁴ Narek Galstyan., The main Dimensions of Armenia's foreign and security policy. Policy Brief. Norwegian Peacebuilding resource center. March 2013.,

http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/cd67865d0fcfef431b21f3e4bbe5e020.pdf Skatīts 2015.01.V.

¹³⁵ National Statistical Service of the Republic of Armenia

<http://www.armstat.am/en/?nid=126&id=10003&submit=Search> Skatīts 2015.02.V.

¹³⁶ European Union, Trade in goods with Armenia

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113345.pdf Skatīts 2015.02.V.

¹³⁷ Tigran Mkrtychyan., Tabib Huseynov., Kakha Gogolashvili. The European Union and the South Caucasus.

Three Perspectives on the Future of the European Project from the Caucasus. Europe in Dialogue 2009.,

<http://aei.pitt.edu/11116/> 18. lpp. Skatīts 2015.02.V.

homogēna sabiedrība. Daži armēņi var skatīt ES ietekmi kā draudu nacionālai identitātei. Vērtības, kas ir saistītas ar patriarhālu ģimenes struktūru, heteroseksualitāti un armēņu valodu, tiek uzskatītas par potenciālo upuri eiropeizācijai.

Armēnijas un Azerbaidžānas konflikta sekas dēļ Armēnija tiek pilnībā izslēgta no neskaitāmiem reģionāliem projektiem. Sarakstā ir gan naftas un gāzes cauruļvadu projekti, tādi kā Baku–Tbilisi–Džeihana (*Baku–Tbilisi–Ceyhan*) utt. Plāns par jaunas reģionālās dzelzceļa līnijas izbūvi ir apgājis Armēniju, neskatoties uz esošo Armēnijas–Turcijas savienojumu. Naftas ieņēmumi palīdz Azerbaidžānai palielināt savu militāro budžetu, stiprinot militāros varas resursus, kas Armēnijai liek dzīvot pastāvīgās bailēs no kaimiņa, kas savukārt rezultējas Krievijas pastiprinātā klātbūtnē reģionā.¹³⁸

Armēnijas prezidenta lēmums iesaldēt Asociācijas līguma parakstīšanu un pievienoties Eirāzijas ekonomikas savienībai, kā arī situācija Ukrainā atstāja ietekmi uz Armēnijas sabiedrību. Lai arī kādu kursu Armēnija ir uzņēmusies, tā vēl joprojām par vienu no savām prioritātēm uzskata sadarbību ar ES un vēlas sadarbību turpināt jomās, kas netraucē dalībai Eirāzijas ekonomikas savienībā.¹³⁹

Laiks un nesenie notikumi ir paradījuši, ka dalība Eirāzijas ekonomiskā savienībā nenodrošina drošību Kalnu Karabahā vai Armēnijā. Cīņa un negadījumi notiek uz Kalnu Karabahas un Armēnijas – Azerbaidžānas robežas. Situācijas eskalācija sākās 2014. gada vasarā un kļuva intensīvāka 2015. gada janvārī pēc Armēnijas pievienošanās Eirāzijas ekonomiskai savienībai. Oficiāli Armēnija deklarē, ka ir demokātiska valsts, tāpēc esot jāturpina sadarbībā ar ES.¹⁴⁰ Nākamajā apakšnodaļā darba autore salīdzinās ES un Armēnijas politikas attīstības tendences, balstoties uz iepriekšējo analīzi un eksperta interviju.

4.2.3. Eiropeizācijas tendenču salīdzinājums

Armēnijas un ES attiecības aizsākās 1999. gadā, kad stājās spēkā partnerības un sadarbības līgums. Armēnija no visām Dienvidkaukāza valstīm var tikt uzskatīta par nelojālāko ES. Darba autore uzskata, ka pamatā viens no lielākajiem mūsdienu Armēnijas izaicinājumiem ir izdzīvot tajā reģionālajā situācijā, kādā valsts atrodas. Ģeogrāfiskais stāvoklis stipri ierobežo resursu pieejamību (nav pieejas jūrai), reģionālā ģeopolitiskā

---

¹³⁸ Tur pat. 36. lpp.

¹³⁹ Stephan Grioryan., The Key Areas of Cooperation With EU for Keeping the Route Towards Democracy in Armenia., Eastern Partnership: On the way to the Riga Summit., Latvijas Intereses ES 2015., http://www.esmaja.lv/sites/default/files/es_2015-1-netam.pdf Skatīts 2015.8.V.

¹⁴⁰ Tur pat. Skatīts 2015.8.V.

situācija, konflikts ar lielākām reģionālām lielvarām. Armēnijas politikas eksperts un žurnālists Arams Javrumjans (*Arman Yavrumyan*) skaidro, ka šobrīd Armēnijas un ES attiecības ir ar zemāku dinamiku, nekā bija agrāk, jo Armēnija atteicās parakstīt Asociācijas līgumu. Armēnijai ir jāturpina eiropintegrācijas process, eksperts uzskata, ka tam ir nākotne, un redz Armēniju kā daļu no ES, kaut arī tajā pašā laikā Armēnija pievienojas Eirāzijas ekonomiskā savienība un atbalstu postpadomju telpas integrācijai. Armēnijas lēmums iestāties Eirāzijas ekonomiskā savienībā nenozīmē, ka ES kā ekonomiskā partnera loma samazināsies, ar to saprotot, ka turpināsies attiecības ekonomiskajā dimensijā, bet ar nosacījumu, ka abu savienību intereses nepārklāsies. Francijas prezidents nesēnajā vizītē Armēnijā uzsvēra, ka ir gatavs parakstīt politisko asociācijas līguma daļu.

Demokrātijas veicināšana caur eiropēizācijas procesiem Armēnijā virzās ļoti lēni. Pirmā no rīcības plāna prioritātēm ir stiprināt demokrātijas struktūras, tiesiskumu, korupcijas un krāpšanas novēršanu. Armēnijas rietumu demokrātijas procesu uzlabošana, institucionālais dialogs balstās uz ekonomiskām interesēm. Proti, Armēnija izpilda noteiktas ES prasības, lai pretī saņemtu ekonomisko labumu. Ja abām pusēm jārūnā par asociācijas līgumu, tad tas tiek darīts ar skaidru vīziju par tā parakstīšanu, lai gan realitāte ir pilnīgi cita – kā mēs zinām, līgums netika parakstīts. Drošības jautājumi, integrācija rietumu un Eiroatlantiskās struktūrās nav novērojama, to pierāda Armēnijas nevēlēšanās kā vienu no valsts stratēģiskajiem mērķiem deklarēt dalību *NATO*. Un Krievijas armijas nepārtrauktu klātbūtni reģionā ES uztver kā fundamentālu draudu savai drošībai un Dienvidkaukāza reģiona stabilitātei. Līdz ar to ES uzstāj Armēnijai reformēt iekšlietu struktūras, kā paredz noslēgtais līgums. Arī demokrātijas veicināšanā ES griba ir liekāka par Armēnijas varēšanu un gribēšanu, kas rezultējas vienvirziena procesā ar noteikumiem no Briseles un bez skaidras dalības perspektīvas ES. Armēnijas kavēšanos virzībai uz rietumiem, vienotu ES politisko, ekonomisko, tiesisko, juridisko prasību nepildīšana kavē tās integrāciju vienā no pasaules ietekmīgākajām lielvarām.

Armēnijas intereses ES tiek balansētas ar Krievijas interesēm Armēnijā. Viena būtiska Armēnijas daļa ir prokrieviska, kas vēlas tuvināties Krievijai. To arī apliecina par Krievijas militārās bāzes atrašanos Armēnijā līdz 2044. gadam. Eksperts skaidro, ka ES ir jāsaprot, ka Armēnijai nav tik vienkārši, kā arī tā nevar ātri atteikties no attiecībām ar Krieviju, jo tas ir nacionālās drošības jautājums. Krievija ir viens no lielākajiem Armēnijas ekonomiskajiem partneriem. Krievijas karaspēks Armēnijas teritorijā garantē tās drošību un teritoriālo integritāti. Kalnu Karabaha ir Armēnijas nacionālā prioritāte. Armēnija cer, ka ES to sapratīs.

Viena no ES pēdējām, bet Armēnijai prioritārām interesēm ir Kalnu Karabahas konflikta atrisinājums. Racionālu iemeslu dēļ ES prioritāte nav atrisināt šo konfliktu, jo tas

nav Savienības spēkos, ko būtiski parāda ES prioritātes rīcības plānu vārdu spēlē. Azerbaidžānas rīcības plānā tiek runāts par “teritoriālo integritāti un Kalnu Karabahas konfliktu” kā primāri risināmu jautājumu. Bet ES Armēnijas rīcības plānā tas formulēts, kā “atrast risinājumu konfliktam”. ES nerunā par Armēnijas teritoriālo integritāti. Armēnija ir etniski homogēna valsts, tradīcijas, kultūra un vēsture ir tautas pamatu pamatos. Ņemot vērā ES nostāju Kalnu Karabahas jautājumā, Armēnija nav centusies lūgt Minskas grupas formāta izmaiņas, iekļaujot ES tajā, jo šī brīža situācijā viņai ir izdevīgāk turpināt sarunas ar vecajiem sabiedrotajiem. Vienu valsti ir produktīvāk lobēt, nekā to darīt ar 28 ES valstīm, kuras ir paidušas skaidru nostāju, atbalstot Azerbaidžānas teritoriālo integritāti. Protams, ES runā ekonomisko interešu vadīta, stratēģiskajā sadarbībā ar Azerbaidžānu iezīmējas ES koncentrēšanās uz jomām, kas ir prioritāšu sarakstā.

Armēnijas intereses ES raksturo ekonomiskā sadarbība, kas ir viens no kaimiņu eiropeizācijas instrumentiem. Šis valsts ekonomiskā sadarbība un integrācija pasaules ekonomikā ir būtisks tās drošības jautājums. Armēnijas eksports lielā mērā atkarīgs no ES un Krievijas. Vienas no galvenajām Armēnijas importa sastāvdaļām ir nafta, naftas produkti, šo piegādi valstij nodrošina Krievija. Armēnija ir atkarīga no šīs valsts resursu piegādēm, jo konfliktu dēļ tiek pilnībā izslēgta no reģionālās enerģētikas projektiem.

Ņemot vērā pēdējos notikumus un pēkšņo pagriezienu Muitas savienības virzienā, Armēnija nonāk to valstu kategorijā, kas neparakstīs Asociācijas līgumu ar ES (Armēnija nav uzdrošinājusies to izdarīt Krievijas spiediena dēļ). Ir grūti paredzēt, kas notiks tālāk, bet var pieņemt, ka Eirāzijas ekonomiskai savienībai nav funkcionējošas struktūras, domājams, un jau redzams, ka Armēnijai nāksies atgriezties pie sadarbības ar ES Austrumu partnerības ietvaros. Arī politikas eksperts uzsver, ka Armēnijas nākotne ir ciešāka integrācija ES. Būtisks fakts ir tas, ka ES ir būtiski jādomā par diferencētu pieeju Armēnijai, ņemot vērā visus problemātiskos jautājumus iekšpolitikā, kas neļauj realizēt ārpolitikas mērķus. Šobrīd notiek aktīva sadarbība ekonomikā, gan demokrātijas attīstībā, tieslietās un iekšlietās. Ir jāņem vērā būtisks fakts, ka Armēnijā sadarbība attīstās maziem soļiem. Sadarbība ar ES var virzīties, balstoties uz kultūras apmaiņu un dažādām reformām. Eirāzijas ekonomiskās savienības un ES intereses pārklāsies, Armēnijai nāksies tās balansēt.

Armēnijas eiropeizācijas process izskatās problemātisks, darba autore nenovēro Armēnijas eiropeizāciju. Armēnijā starp eiropeizācijas dimensijām nav divvirzienu procesa. Armēnijas intereses ES skaidri iezīmē ekonomiskā dimensija. Savukārt ES interesēs Armēnijā iezīmējas demokratizācijas process un tieslietas, iekšlietas, kas nozīmē, ka Armēnija netiek eiropeizēta.

4.3. Gruzijas eiropeizācija

Kādēļ Eiropai ir tik svarīga Gruzija? Ļoti maza, nacionāla valsts, kas visā cilvēces un starptautisko attiecību vēsturē centusies izmantot pēc iespējas labākos mehānismus izdzīvošanai un labāko iespējamo galamērķi attīstības virzībai. Gruzijas nav izņēmums šim noteiktumam, un, neraugoties uz 3000 gadu valstiskumu, tā atkal mēģina būt jaunu, modernu valsti, kas balstot to uz vēstures, kultūras mantojuma un vērtību sistēmas. Tikpat svarīga ES ir Gruzijai, cik tā – ES. Gruzijai ir ļoti skaidra virzība - tuvāka, ciešākā integrācija ES.

4.3.1. ES politika Gruzijā

Attiecības starp ES un Gruziju aizsākās 1992. gadā tieši pēc Gruzijas suverenitātes atgūšanas, pēc Padomju Savienības sabrukuma. Divpusējās attiecības pastiprinājās kopš 2003. gada “Rožu revolūcijas”, kad pie varas nonāca jauna Gruzijas administrācija, kas bija apņēmusies īstenot ambiciozas programmas, politiskās un ekonomiskās reformas. ES un Gruzijas divpusējās attiecības regulē Partnerības un sadarbības līgums (*PCA*), kas stājās spēkā 1999. gadā. EKP rīcības plānu 2006. gadā apstiprināja ES un Gruzijas sadarbības padomē ar mērķi izpildīt partnerības un sadarbības līguma nosacījumus un veicināt ciešākas attiecības ar Gruziju, iekļaujot būtisku ekonomikas integrāciju un padziļinot politisko sadarbību. ES un Gruzija pabeidza sarunas par Asociācijas līgumu (*AA*), iekļaujot arī padziļināto un visaptverošo brīvās tirdzniecības līgumu (*DCFTA*) 2013. gada jūlijā. 2013. gada novembrī Austrumu partnerības samita laikā tika parafēts līgums.¹⁴¹ Abas puses 2014. gada 27. jūnijā parakstīja asociācijas līgumu.

Kopš 1990. gada sākuma ES ir palīdzējusi Gruzijai pārvarēt iekšējo konfliktu sekas Abhāzijā un Dienvidosetijā. ES ir iecēlusi īpašo sūtni Dienvidkaukāzā (2003. gadā), kura pamatmērķis ir aktīvi veicināt konfliktu izšķiršanu mierīgā ceļā, padziļinot attiecības ar Gruziju un vēl divām valstīm reģionā – Armēniju un Azerbaidžānu. 2011. gadā Francijas diplomāts vēstnieks Filips Leforts (*Philippe Lefort*) tika iecelts par ES īpašo pārstāvi Dienvidkaukāzā un Gruzijas krīzes jautājumos. Divpusējo attiecību prioritātes balstās uz

---

¹⁴¹ European Union External Action http://eeas.europa.eu/georgia/index_en.htm Skatīts 2015.02.V.

Nacionālās indikatīvās programmas (*NIP*), kuru ir adaptējusi Gruzijas valdība. ES palīdzība Gruzijai galvenokārt izpaužas kā ikgadēja rīcības programma saskaņā ar Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumentiem (*EKPI*). Citi finansējuma avoti ir vērsti uz konkrētām nozarēm, piemēram, cilvēktiesībām un pilsonisko sabiedrību. Aizvien ciešākas attiecības ar Gruziju tiek veicinātas saskaņā ar EKP, balstoties uz partnerības un sadarbības līgumu (*PCA*), kā arī uz ES un Gruzijas EKP rīcības plāna mērķu sasniegšanu.¹⁴²

ES paplašināšanās 2004. gadā ir radījusi pārmaiņas Savienības politiskajā, ģeogrāfiskajā un ekonomiskajā ziņā, nostiprinot politisko un ekonomisko mijiedarbību starp ES un Gruziju. Šīs pārmaiņas piedāvā ES un Gruzijai iespēju attīstīt arvien ciešākas attiecības, kas sniedzas pāri sadarbībai, kas saistās ar būtisku ekonomisko integrāciju un padziļinātu politisko sadarbību. ES un Gruzija ir apņēmušās izmantot šo situāciju, lai uzlabotu savas attiecības un veicinātu stabilitāti, drošību un labklājību. Pieeja balstīta uz partnerību, kopīpašumu un diferenciaciju. Eiropas Savienība ir noteikusi vārienīgus EKP mērķus, pamatojoties uz saistībām, kopīgām vērtībām, efektīvu politisko, ekonomisko un institucionālo reformu īstenošanu. Gruzija tiek aicināta iesaistīties pastiprinātās politiskās, drošības, ekonomiskās un kultūras attiecībās ar ES, veicinot reģionālo pārrobežu sadarbību, kopīgu atbildību konfliktu novēršanā un risināšanā. ES pauž gandarījumu par Gruzijas gatavību pastiprināt sadarbību visas jomās, kuras paredz rīcības plāns. Attiecību vārienīgums būs atkarīgs no tā, cik Gruzija apņemsies ievērot kopējās vērtības, kā arī no spējas kopīgi īstenot noteiktās prioritātes saskaņā ar starptautiskajām un Eiropas normām un principiem. Attiecību progress būs pilnībā balstīts uz Gruzijas sasniegumiem, pildot saistības ar ES.¹⁴³ Rīcības plāns ir pirmais solis šajā procesā. ES un Gruzijas rīcības plāns ir politisks dokuments, kurā ir izklāstīti stratēģiskie mērķi sadarbībā starp abiem partneriem. Plāna īstenošana palīdzēs izpildīt *PCA* noteikumus, veidos saites sadarbībai jaunās jomās, veicinās un atbalstīs Gruzijas mērķus turpmākai integrācijai Eiropas ekonomiskajās un sociālajās struktūrās. Rīcības plāna īstenošana būtiski tuvina Gruzijas tiesību aktus, normas un standartus ES. Tā palīdz izstrādāt, īstenot pasākumus, lai veicinātu ekonomisko izaugsmi un sociālo kohēziju, samazinātu nabadzību un aizsargātu vidi, tādējādi vecinot ilgtermiņa mērķus. Gruzijai tiek noteiktas astoņas prioritātes rīcības plānā. Nostiprināt tiesiskumu, jo īpaši – reformējot tiesu sistēmu, tostarp cietumu sistēmu caur valsts institūciju pārbūvēšanu. Stiprināt demokrātiskas institūcijas, cilvēktiesību ievērošanu un fundamentālu brīvību saskaņā ar starptautiskām Gruzijas saistībām (*PCA*, Eiropas Padome, *EDSO*, *ANO*). Uzlabot uzņēmējdarbības un investīciju vidi, tostarp pārredzamu privatizācijas procesu, un turpināt

¹⁴² European Union External Action http://eeas.europa.eu/georgia/index_en.htm Skatīts 2015.02.V.

¹⁴³ EU Georgia Action Plan. http://eeas.europa.eu/georgia/index_en.htm Skatīts 2015.02.V.

cīņu pret korupciju. Veicināt ekonomikas attīstību, sekmēt centienus nabadzības samazināšanai un sociālai kohēzijai, veicināt ilgtspējīgu attīstību, tostarp vides aizsardzības jomā, turpināt ekonomikas tiesību aktu un administratīvās prakses konvergenci. Pastiprināt sadarbību tiesiskuma, brīvības un drošības jomā, tostarp saistībā ar robežu pārvaldību. Stiprināt reģionālo sadarbību. Veicināt miermīlīgu iekšējo konfliktu risinājumu. Sadarbība ārpolitikas un drošības jomā. Transports un enerģija.¹⁴⁴

ES ir ļoti ieinteresēta redzēt pastiprinātu, ticamu un ilgstošu apņemšanos nepārtraukti sasniegt progresu Gruzijas tirgus ekonomikā un konkurētspējā. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai nodrošinātu ekonomikas izaugsmi, konkurētspēju, stabilas sociālās aizsardzības sistēmas izveidi, augstākās izglītības sistēmas reformu, pētniecības un inovācijas veicināšanu.¹⁴⁵

ES intereses Gruzijā galvenokārt izriet no tās izvirzītajiem uzdevumiem, kas tiek saprasti kā EKP un AP mērķu sasniegšana. Kā jau minēt iepriekš, ES pēc paplašināšanās 2004. gadā cenšas paplašināt miermīlīgu draugu loku, būtībā veidojot jaunu bufera zonu starp ES un Tuvajiem Austrumiem. Galu galā, visa EKP ir kļuvusi par ģeostatēģisku ES politiku, ar kuras palīdzību tiek nodrošināti alternatīvie enerģijas piegādes maršruti Eiropai, izslēdzot no piegādes tīkla Krieviju. Tomēr ģeopolitiskā nozīme vai politiskā orientācija valstī var ietekmēt tuvināšanos. Gruzija tiek uzskatīta par ģeopolitiski nozīmīgu valsti ES. Tajā pašā laikā ir spēcīga tiekšanās uz Eiropu, tas nav tikai elites viedoklis, bet arī Gruzijas iedzīvotāju griba.¹⁴⁶ Gruzijas ģeogrāfiskās atrašanās vietai ir izšķirīga nozīme, kad tiek runāts par enerģijas tranzītu no Kaspijas jūras uz Eiropu. Kopš 2004. gada paplašināšanās ES atkarība no Krievijas kā energoresursu piegādātājas ir ievērojami palielinājusies. Krievijas dabasgāzes procents no iekšējā patēriņa jaunajās ES dalībvalstīs ir būtisks: Igaunijā, Latvijā, Lietuvā 100 %, Slovākijā 98 %, Bulgārijā 92 %, Čehijā 77 %, Ungārijā 60 %, Slovēnijā 52 %, Polijā 49 %, Horvātijā 37 % un Rumānijā 27 %. 2003. gada 11. marta Eiropas Komisijas publicētajā komunikē tika paziņots, ka Dienvidkaukāzs netiek iekļauts EKP iniciatīvā, jo tas ir ārpus ģeogrāfiskā ietvara. Šis reģions tika pievienots EKP tikai 2004. gadā. Tas bija būtiski divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, ES jaunā Eiropas drošības stratēģija “Droša Eiropa labākā pasaulē”. Pēc šīs austrumu paplašināšanās ES nekavējoties kļuva par Gruzijas kaimiņvalsti

---

¹⁴⁴ EU Georgia Action Plan. http://eeas.europa.eu/georgia/index_en.htm Skatīts 2015.02.V.

¹⁴⁵ Kakha Gogolashvili., The EU and Georgia: The Choice is in the Context. Europe in Dialogue. 2009., <http://georgica.tsu.edu.ge/files/04-Foreign%20Affairs/02-EU/Gogolashvili-2009.pdf> Skatīts 2015.03.V.

¹⁴⁶ Tur pat.

Dienvidkaukāzā. Otrkārt, EKP nolēma piešķirt Gruzijai priekšrocības pēc “Rožu revolūcijas” 2003. gadā.¹⁴⁷

2013. gadā Gruzija kļuva par pilntiesīgu Eiropas Enerģētikas kopienas locekli. Tika pabeigti un parakstīti protokoli par dalību Eiropas programmās. Gruzijai tika piešķirti papildu 22 miljoni eiro Austrumu partnerības integrācijas un sadarbības programmas “vairāk par vairāk” (*more to more*) ietvaros.¹⁴⁸ 2014. gads ES un Gruzijai iezīmēja jaunu dinamiku attiecībās – tika parakstīts Asociācijas līgums (AA), tostarp padziļināto un visaptverošo brīvās tirdzniecības līgumu (DCFTA). Politiskais dialogs pastiprinājās, Gruzija un ES veiksmīgi turpināja liberalizācijas dialogu par vīzu režīma atvieglošanu un atpakaļuzņemšanas līgumu. Tā rezultātā otrais posms vīzu jautājumā tika uzsākts 2014. gada oktobrī. Sadarbībai ar ES mobilitātes struktūru tika izveidota vietējā platforma.¹⁴⁹ 2015. gada izaicinājumi – panākt līdzsvaru starp ļaunprātīgas varas izmantošanu un “selektīvu taisnīgumu”. Bezvīzu režīms starp Gruziju un ES. Pilns AA un DCFTA līguma īstenošana.¹⁵⁰

ES ir uzņēmusi veiksmīgu sadarbības kursu ar Gruziju jau vairāk, ka desmit gadu. Gruzija piedalās dažādās ES aktivitātēs, lai ciešāk integrētos ES. Jāmin fakts, ka Gruzijai šobrīd nav pievienošanās perspektīvu ES. Nākošajā nodaļā tiks izvērtēta Gruzijas politika ES.

---

¹⁴⁷ Kornely Kakachia., Michael Cecire. Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security. Konrad-Adenauer – Stiftung, Regional Program South Caucasus. Gorgia. 2013., http://www.kas.de/wf/doc/kas_37002-1522-1-30.pdf 57. lpp. Skatīts 2014.05.V.

¹⁴⁸ Tamar Beruchashvili. Georgia's European Integration Agenda for the Vilnius and Beyond. Latvijas intereses ES., 2013., 57. lpp.

¹⁴⁹ ENP Country Progress Report 2014 - Georgia., European Commission. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4686_en.htm Skatīts 2015.8.V.

¹⁵⁰ European Integration Index 2014 for Eastern Partnership Countries., Eastern Partnership Civil Society Forum. <http://www.eap-index.eu/georgia2014> Skatīts. 2015.8.V.

4.3.2. Gruzijas politika attiecībā uz ES

Kad par Gruzijas prezidentu "Rožu revolūcijas" rezultātā tika ievēlēts Mihails Saakašvili (*Mikheil Saakashvili*), viņa administrācija uzsāka demokratizācijas procesu, institūciju reformas un ekonomisko attīstību. Valsts iestādēm ir izdevies nostiprināt valsts pārvaldi, samazināt korupciju (2014. gada korupcijas indekss ierindoja Gruziju 50. vietā no 175. vietām¹⁵¹, kas ir zemākais rādītājs visā Dienvidkaukāzā), veikt ekonomiskas reformas un atgūt kontroli pār separātisko Ajaria *Ajaria* reģionu. Attiecībā uz Abhāzijas un Dienvidosetijas separātiskajiem reģioniem, vienošanos Gruzijas valdība nepanāca. Kā rezultātā Krievijas un Gruzijas karā 2008. gadā separātiskās republikas pasludināja neatkarību (līdz šim to ir atzinusi tikai Krievija, Nikaragva, Venecuēla un Nauru) un tur tika izvietotas Krievijas armijas vienības. Tas praktiski izslēdza jebkādu iespēju tuvākajā laikā apvienot šo reģionu ar Gruziju.¹⁵²

Gruzijas apolitiskās prioritātes balstās uz vērtībām, kas ir iesakņojušās mūsdienu demokrātiskajā pasaulē. Šī mijiedarbība nodrošina starptautisku atbalstu valsts prioritātēs. Nacionālās drošības koncepcija un prezidenta izteiktā vīzijā, kā vadīt procesu, lai sasniegtu vispārējos ārpolitikas mērķus, lai uzlabotu Gruzijas drošību un starptautisko statusu, nodrošinot pienācīgu un cienīgu stāvokli starptautisko attiecību sistēmā, veicināt valsts interešu sasniegšanu globalizētajā pasaulē. Mūsdienu „līdzatkarīgajā” pasaulē valsts drošība un labklājība nevar tikt panāktas atrauti no parējās pasaules. Lai Gruzija būtu drošībā, tai ir jāatbalsta globālā drošība, valsts neatkarība un brīvība, kas ir atkarīgas no citu valstu suverenitātes, labklājības. Citu valstu un reģionu ekonomiskās labklājības, kas ietekmē Gruzijas pilsoņu labklājību. Demokrātijas nostiprināšanu Gruzijā var sasniegt tikai tad, ja demokrātija tiks stiprināta pasaules mērogā. Īstenojot Gruzijas ārpolitiku, šie principi tiek apzināti un uzcītīgi ievēroti. Lai sasniegtu šo vīziju, gruzīnu 21. gadsimta ārpolitika savās starptautiskajās darbībās un lēmumos balstīsies uz Gruzijas nacionālajām un Gruzijas pilsoņu

---

¹⁵¹ Transparency International the global coalition against Corruption. http://www.transparency.org/country#GEO_DataResearch Skatīts 2015.03.V.

¹⁵² Eastern Partnership Community. <http://www.easternpartnership.org/partner-states/georgia.html> Skatīts 2015.03.V.

interesēm, kā arī dos ieguldījumu, lai veidotu starptautisku kopieni, kurā ir ilgstošs miers un drošība, paplašinot demokrātiju un veicinot labklājību.¹⁵³

Ir skaidrs, ka Gruzijai kā mazai valstij, kas atrodas starp impērijām un spēcīgām reģionālām varām (piemēram, Irāna un Turcija), ir jāpievērš uzmanība relatīvās varas sadalījumam starp kaimiņvalstīm un starpvalstu konkurencei, kas vēl nesen nav bijusi labvēlīga mazajām valstīm. Gruzīnu politiķi gadsimtu gaitā, izņemot dažus periodus viduslaikos, zinājuši, kā izdzīvot un balansēt vai pieslieties (*bandwagoning*) agresīvu kaimiņu interesēm. Drošības draudi Gruzijas vēsture ir dominējuši, daļēji ģeogrāfiskā stāvokļa dēļ, daļēji starptautiskās sistēmas dēļ, kurā lielvaras konkurējot ietekmē vājākās valsti.¹⁵⁴ Gruzijas ārpolitika formējas ļoti sarežģītā reģionālā vidē – stratēģiski konkurējošās attiecības starp ASV, ES, Krieviju Kaukāzā, kā arī globālās ekonomiskais spēks, kas veido Gruzijas ārējo ekonomisko politiku. Ar prezidenta Saakašvili (*Saakashvili*) nākšanu pie varas – neskatoties uz 2008. gada augusta karu – parādījās jauni ārpolitikas uzdevumi. Tomēr, tāpat kā viņa priekšgājējam Eduardam Šervardnadze (*Eduard Shevardnadze*), ārpolitika palika cieši saistīta ar iekšpolitiskiem procesiem.

Gruzijas reģionālā situācija arī mūsdienās ir krustceles lielvaru konkurējošām interesēm. Diviem Gruzijas kaimiņiem – Armēnijai un Azerbaidžānai – ir iesaldēts Kalnu Karabahas konflikts. Spēku līdzsvars starp šīm abām valstīm ir nestabils, ir liela iespēja, ka karš starp šīm valstīm var atjaunoties. Pie Gruzijas ziemeļu robežas atrodas Ziemeļkaukāzs, kas ir viens no Krievijas nestabilākajiem un konfliktējošākajiem reģioniem kopš 1994. gada. Reizēm šī reģiona nestabilitāte iet pāri Gruzijas robežai, un nekas neliecina, ka nestabilitāte šajos reģionos mazināsies. Šķietamajā Krievijas uzvarā pār Čečeniju sekoja vardarbības pieaugums kaimiņu apgabalos un terorisma incidenti Krievijas centrālajā daļā. Ņemot vērā, ka šie reģioni robežojas ar Gruziju, Krievijas valdība ir neizbēgami jūtīga pret notikumiem Gruzijā un Gruzijas politiku attiecībā uz Ziemeļkaukāzu. Gruzijas attiecības ar kaimiņiem aizēno Irāna, Krievija un Turcija, kuras ir nervozas par vienu par otru aktivitātēm Dienvidkaukāzā. Cik lielā mērā kaimiņu politika var apdraudēt Gruzijas eksistenci bija redzams 2008. gada karā. Pēc vardarbības atjaunošanās Dienvidosetijā Krievija uzbruka Gruzijai un okupēja Abhāziju un Dienvidosetiju. Vairākas nedēļas pēc tam Krievija atzina tās par suverēnām valstīm. Starptautiskās sarunas (Ženēvas process), lai atrisinātu šo jautājumu,

---

¹⁵³ Ministry of Foreign Affairs of Georgia

<http://www.mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/ForeignPolicyStrategy.aspx> Skatīts 2015.04.V.

¹⁵⁴ Kornely Kakachia., Michael Cecire. Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security. Konrad-Adenauer – Stiftung, Regional Program South Caucasus. Gorgia. 2013., http://www.kas.de/wf/doc/kas_37002-1522-1-30.pdf 13. lpp. Skatīts 2015.04.V.

nav sasniegušas nekādu progresu. Karš ar Krieviju 2008. gadā bija piemērs tam, kā karš var eskalēties galvenokārt no nepareizas pilsonības pārvaldības politikas. Protams, karš bija rezultāts Krievijas preferencēm, bet tajā pašā laikā tās bija arī Gruzijas politikas izvēles sekas.¹⁵⁵ Reģionālais un globālais konflikts starp ASV un Irānu pastiprina ASV militāro klātbūtni Kaukāzā, un, ņemot vērā Krievijas vēsturiskās attiecībās ar Irānu, šī klātbūtne rada diskomfortu Krievijai, kas savukārt rada būtiskas problēmas Krievijas un ASV attiecībās. Šī rietumu klātbūtne rada problēmas arī Gruzijai, jo Krievijas piegādes armijas bāzi tiek veiktas, izmantojot Gruzijas teritoriju.¹⁵⁶ Pārejot no reģionālās un subreģionālās vides, Gruzijas vitālās intereses pamatā ir Eiropas un Eiroatlantiskās valstis un to institūcijas (ES un *NATO*), izņemot tos notikumus Gruzijā, kas var sarežģīt rietumu attiecības ar Krieviju. Rietumu stratēģiskajos aprēķinos Gruzijas marginalitāte ir tās jūtīgumā pret Krieviju.¹⁵⁷

Ekonomiskā politika ievērojami ietekmē tirdzniecību, ārvalstu investīcijas, starptautiskos aizdevumus, migrāciju un politiskās attiecības ar citām valstīm. Globālās ekonomikas neprognozējamība palielina risku Gruzijas mazajai, neproduktīvajai un neaizsargātajai ekonomikai.¹⁵⁸ Gruzijas paļaušanās uz attīstības palīdzību, naudas pārvedumiem, ārvalstu tiešajām investīcijām, tūrisma un preču importu padara valsti lielā mērā atkarīgu no globālās ekonomikas. Šī atkarība padara Gruziju neaizsargātu no globālās ekonomikas nestabilitātes, kā arī budžeta samazināšanas rietumu galvaspilsētās, kas būtiski ietekmēs palīdzības fondus. Šo ievainojamību papildina arī Gruzijas lielā atkarība no pārtikas importa. Ekonomiskā attīstība valstī nosaka tās spēju risināt iekšējās vājās vietas, tostarp atbalstu saviem lauku iedzīvotājiem (nodrošinot transportu, infrastruktūru, izglītību un nodarbinātību), ekonomisko un sociālo drošību saviem iedzīvotājiem. Gruzijas iekšējā sociālā un politiskā krīze ir cieši saistīta ar neveiksmīgu ekonomikas politiku, kad bija dramatiska ietekme uz tās spējām sasniegt ārpolitikas mērķus. Iekšzemes ekonomiskās krīzes neizskaidro ārpolitiskos lēmumus, bet Gruzijas ārpolitiku nav iespējas skaidrot bez saistības ar valsts zemajiem ekonomikas rādītājiem.¹⁵⁹

---

¹⁵⁵ S. Neil MacFarlane, "Georgia: National Security Concept versus National Security," *Russia and Eurasia Programme Paper REP PP 2012/01*, Chatham House, 2012.

http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/0812pp_macfarlane.pdf 13. lpp. Skatīts 2015.04.V.

¹⁵⁶ Tur pat. 14. lpp.

¹⁵⁷ Tur pat. 15.lpp.

¹⁵⁸ Kornely Kakachia., Michael Cecire. *Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security*. Konrad-Adenauer – Stiftung, Regional Program South Caucasus. Gorgia. 2013. http://www.kas.de/wf/doc/kas_37002-1522-1-30.pdf 14. lpp. Skatīts 2015.04.V.

¹⁵⁹ Tur pat. 15. lpp.

“Rožu revolūcija” un ekonomiskā stratēģija gandrīz pilnībā bija atkarīgas no ārvalstu tiešajām investīcijām, kas veicināja strauju ekonomisko izaugsmi. Gruzija bija radījusi jaunu tēlu – kā dinamisku, liberālu, atvērtu valsti pasaules ekonomikai un nodokļu paradīzi investoriem. 2010. gadā Saakašvili (*Saakashvili*) paziņoja: “Ļoti svarīgi, lai Gruzija tiektos kļūt par Singapūru Kaukāza reģionā.”¹⁶⁰

Tirgus ekonomika ir Gruzijas solījums, lojalitāte rietumiem un tās idejām. No 2004. līdz 2008. gadam Gruzijas IKP pieauga no 5 miljardiem līdz 12,8 miljardiem ASV dolāru, budžeta resursi auga 2,5 reizes, ļaujot Gruzijai īstenot daudz pārliecinošāku ārpolitiku Eiropā, panākot lielāku atdalīšanos no Krievijas. Bijušais prezidents Saakašvili uzskatīja, ka rietumu ekonomikas modelis tiek pielīdzināts valsts drošībai. Gruzijas intereses raksturo arī ekonomiskā sadarbība ar ES. Ekonomiskā sadarbība ir viens no eiropeizācijas pamatnosacījumiem. Ekonomiskā attīstība un integrācija pasaules tirgos ir būtiska Gruzijas drošībai. 2014. gadā Gruzijas imports ir palielinājies par 7% salīdzinājumā ar 2013. gadu, savukārt eksports samazinājies. Imports sasniedza augstāko atzīmi kopš 2007. gada – 8595 miljoni ASV dolāru. Savukārt eksports 2014. gadā bija 2863 miljoni ASV dolāru, kas ir samazinājies par 2%, salīdzinot ar 2013. gadu. Kopējā valsts eksporta/importa bilance ir negatīva (5735 ASV dolāri). Gruzijas lielākie tirdzniecības partneri pēc apgrozījuma ir Turcija, Azerbaidžāna, Ukraina, Krievija, Ķīna Vācija. Gruzija eksportē galvenokārt automašīnas, dzelzs sakausējumus, riekstus (svaigus, žāvētus), vara un rūdas koncentrātus, minerālos un ķīmiskos slāpekļa mēslošanas līdzekļus, svaigas vīnogas, vīnu. Savukārt importēta tiek nafta, naftas produkti, automašīnas, gāze, medikamenti, kvieši, ierīces mobilajiem tīkliem vai citiem bezvadu tīkliem, vara un rūdas koncentrātus, cigaretes.¹⁶¹

Gruzijas ārlietu ministrs Krievijas un Eirāzijas programmas sapulcē uzsver, ka galvenā prioritāte Gruzijas pašreizējai valdībai ir pievienoties Eiropas tautu saimē. Gruzija ir jaunā attiecību dimensijā – “neatgriezeniskā eiropeizācijā”, kur galvenais mērķis ir asociācijas līguma parakstīšana ar ES, kas nodrošinās finansiālu atbalstu no rietumiem un bezvīzu režīma ieviešanu Austrumu partnerības ietvaros.¹⁶² Gruzijas vēlas būt Eiropas valsts – gan kļūt par Eiropu, gan tikt atzītai par to. Tas nozīmē attīstīt un nostiprināt politiskās, ekonomiskās un

---

¹⁶⁰ President Saakashvili: “Georgia should become region’s Singapore”. Trend. Tbilisi.

<http://en.trend.az/capital/business/1804426.html> Skatīts 2015.04.V.

¹⁶¹ National Statistics Office of Georgia. <http://www.geostat.ge/index.php?action=wnews&lang=eng&npid=356> Skatīts 2015.04.V.

¹⁶² Davit Zalkaliani. Georgian Foreign Policy in a New Era. Russia and Eurasia Programme. Ghatham House. The Royal Institute of International Affairs. Marts. 2014.

http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/home/chatham/public_html/sites/default/files/20140318GeorgiaForeignPolicyZalkaliani.pdf skatīts 4.05.2013

sociālās institūcijas tādās, kādas mēs tās redzam rietumos. Tās ietver tādās iezīmes kā demokrātija, tirgus ekonomika, efektīvas, nekorumpētas valsts varas iestādes, plurālisms, tolerance, likuma paklausīga sabiedrība utt. Atzīšana nozīmē ciešākas attiecības un iespējamu dalību ES un *NATO*. Tās nebija tikai ilgas pēc “atgriešanās” Eiropā, ko tik bieži citēja Gruzijas līderi, tas bija jautājums par interesēm un izdzīvošanu. Tāpat Gruzijas atkarība no Azerbaidžānas naftas veido spēcīgu Gruzijas un Azerbaidžānas stratēģisko partnerību, kam ir liela ietekme attiecībās ar Armēniju. Tas, kas radikāli Gruzijai lika pagriezt rietumu virzienā, bija Aizkaukāza enerģijas vai transporta koridors Eiropa–Kaukāzs–Āzija (*TRACECA*) un Baku–Tbilisi–Džeihanas (*BTC*) naftas cauruļvadi. Šīs divas prietumnieciskās politikas nodrošināja Gruzijai stratēģiskā partnera lomu ar Eiropu un ASV.¹⁶³ Pagājušais gads iezīmēja pāris nozīmīgas gadadienas Gruzijas – ES attiecībās. Desmit gadus atpakaļ Gruzija pievienojās EKP, pieci gadi atpakaļ kļuva par daļu no AP iniciatīvas, un galu galā 2014. gada jūnijā tika parakstīts Asociācijas līgums. Neskatoties uz veiksmīgi integrāciju euroatlantiskajās institūcijās ir jāņem vērā mūsdienu ģeopolitiskā realitāte un Krievijas mērķi reģionā, kas noteikti nav Gruzijas lielāka integrācija eiroatlantiskajā telpā. Šajā sakarā Dāvids Zalkalians (*David Zalkaliani*) aicina pielikt lielākas pūles AP reģionā pie drošības un stabilitātes. Tiek gaidīts, ka ES politika attiecībā uz partneriem tiks vēl vairāk uzlabota. Ņemot vērā jauno reģiona realitāti ir nepieciešama ciešāka sadarbība tādās jomās, kā konfliktu risināšana, antiterorisma programmas un kibernetikas jautājumos.¹⁶⁴

Tikmēr Gruzijas valdībai būtu jāpievērš īpaša uzmanība informatīvajām kampaņām par ES integrācijas procesu, efektīvi īstenojot komunikācijas un informācijas stratēģiju par rīcības plāniem. Neskatoties uz to, ka lielākā daļa Gruzijas iedzīvotāju atbalsta integrācijas procesu, bet vēl pietrūkst atbalsta, kas balstīts uz zināšanām un labākas izpratnes par ES integrācijas procesu.¹⁶⁵ Nākamajā apakšnodaļā darba autore salīdzinās ES un Gruzijas politikas attīstības tendences, balstoties uz iepriekšējo analīzi un eksperta interviju.

---

¹⁶³ Kornely Kakachia., Michael Cecire. *Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security*. Konrad-Adenauer – Stiftung, Regional Program South Caucasus. Gorgia. 2013., http://www.kas.de/wf/doc/kas_37002-1522-1-30.pdf 17. lpp. Skatīts 2015.04.V.

¹⁶⁴ David Zalkalians., *Georgia Awaiting the Riga Summit. Eastern Partnership: On the way to the Riga Summit.*, Latvijas Intereses ES 2015., http://www.esmaja.lv/sites/default/files/es_2015-1-netam.pdf Skatīts 2015.10.V.

¹⁶⁵ Tur pat. Skatīts Skatīts 2015.10.V.

4.3.3. Eiropēizācijas tendenču salīdzinājums

Gruzijas eiropēizācija ir paraugs, ko ES var rādīt pasaulei kā ES politikai paklausīgu valsti. Gruzija vēlas būt Eiropas valsts – gan kļūt par to, gan tikt starptautiski atzīta par tādu. Atzīšana nozīmē arī ciešākas attiecības ar ES un *NATO*. Gruzija sistemātiski kopš 2003. gada “Rožu revolūcijas” ievieš reformas, Eiropas kopējās vērtības visās jomās – gan pārvaldībā, gan pilsoniskā sabiedrībā, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai nodrošinātu ekonomikas izaugsmi, paaugstinātu konkurētspēju, izveidotu sociālās aizsardzības sistēmu utt. ES intereses Gruzijā galvenokārt izriet no tās izvirzītajiem uzdevumiem, kas tiek saprasti kā EKP un AP mērķu sasniegšana, proti, rīcības plāna prioritātes. ES Gruziju uzskata par ģeopolitiski svarīgu valsti, ņemot vērā tās stratēģisko partnerību ar Azerbaidžānu, nodrošinot Eiropai alternatīvu energoresursu piegādi, izslēdzot Krieviju no piegādes tīkla. ES politika ir skaidri definēta, tā ir ciešāka integrācija caur EKP un AP.

Gruzija šo gadu laikā ir veiksmīgi īstenojusi reformas un pildījusi savas saistības pret ES, definējot kopīgas prioritātes attiecību attīstībai un pildot rīcības plānā definētās astoņas prioritātes. Kakha Gogolašvili (*Kakha Gogolashvili*), Gruzijas starptautisko un stratēģisko pētījumu fonda (*Georgian Foundation for Strategic and International Studies – GFSIS*) un Eiropas Savienības studiju direktors uzsver, ka ES un Gruzijas attiecības ir to augstākajā līmenī kopš Gruzijas neatkarības atgūšanas. Ja mēs analizētu galvenos sadarbības aspektus, mēs redzētu, ka Gruzija saņem pilnīgu ES atbalstu tās centieniem attīstīt funkcionālu demokrātiju, uzlabot ekonomiskos un sociālos apstākļus valstī, stiprināt neatkarību, drošību un atjaunot Gruzijas teritoriālo integritāti. Gruzija un ES ir spēcīgi partneri starptautiskajā arēnā. Gruzija atbalsta ES centienus veicināt mieru un drošību visā pasaulē. Gruzija piedalās visās attiecīgajās ES politikas jomās un iniciatīvās. Pagājušā gadā ir parakstīts asociācijas līgums, kas ietver ļoti ambiciozas politisku asociāciju un ekonomiskās integrācijas programmas. Nesen Gruzija kvalificējās “vairāk par vairāk” (*more for more*) principam, kas ļaus valstij gūt labumu no ES augstākā līmeņa palīdzības paketes. Līguma parakstīšanu Gruzija uzskata par jaunu attiecību sākumu, sadarbības iespējām visās jomās ar ES. Gruzijā ir nepārprotams konsensus par stratēģisko virzību uz Eiroatlantisko un ES pusi. Šī rietumu virzība nav tikai vienas politiskās partijas vai elites iegriba – vairāk nekā 80 % Gruzijas sabiedrības atbalsta ciešāku integrāciju ES, un vairāk nekā 70 % Gruzijas sabiedrības atbalsta iestāšanos *NATO*. Gruzija asociācijas līgumu uztver ne tikai kā investīciju nākotnē, bet arī kā

reālu ieguvumu, kas nesīs labumu visām Gruzijas sabiedrības daļām, tas arī transformēs ekonomiku, atvērs jaunus tirgus, radīs labāku biznesa vidi, piesaistīs investīcijas, kas nozīmē pārticīgu nākotni Gruzijas iedzīvotājiem.

Ekonomiskā politika ievērojami ietekmē tirdzniecību, ārvalstu investīcijas, starptautiskos aizdevumus, migrāciju un politiskās attiecības ar citām valstīm. Globālās ekonomikas neprognozējamība palielina risku Gruzijas mazajai, neaizsargātai ekonomikai. Gruzijas paļaušanās uz attīstības palīdzību, naudas pārvedumiem, ārvalstu tiešajām investīcijām, tūrismu un preču importu padara valsti lielā mērā atkarīgu no globālās ekonomikas. Rietumu ekonomikas modelis, pēc Gruzijas elites domām, ir pielīdzināms valsts drošībai. Tirgus ekonomika ir Gruzijas solījums rietumiem un tās idejām, kas nozīmē – arī drošības garants. Ekonomiskā sadarbība ir viena no kaimiņu eiropeizācijas dimensijām, kas Gruzijas un ES gadījumā balstās uz divvirzienu procesu.

Veidot, attīstīt, stiprināt politiskās, ekonomiskās un sociālās institūcijas tādas, kādas mēs tās redzam rietumos, ir Gruzijas pamatmērķis, jo, izpildot šīs prasības, valsts saņems finansiālu ES atbalstu. Attīstītais valsts ietver demokrātiju, tirgus ekonomiku, efektīvas, nekorumpētas valsts iestādes, plurālismu, toleranci, likuma paklausīgu sabiedrību. Gruzijas integrācijas politika ES balstās uz “soli pa solim” pieejas. EKP pamatā seko paplašināšanās plānam. Ņemot vērā Gruzijas gribu tuvināties ES, process ir veiksmīgs. Bet kāds būs nākamais solis ES un Gruzijas attiecībās pēc parakstītā līguma? Gruzija ir ES energoresursu piegādes tranzīvalsts, līdz ar to ES saskata sadarbību vairāk vai mazāk tajā pašā virzienā, pievēršot lielāku uzmanību tirdzniecības un enerģētikas sadarbības jomām.

Nākamais solis ir līguma ieviešana, atdeve no šīm pārmaiņām būs jūtama tikai ilgtermiņā. Kā skaidro eksperts, lai efektīvi īstenotu asociācijas līguma vajadzības, jo īpaši padziļināto tirdzniecības līgumu, tiek prasīts ES standartiem tuvināt Gruzijas normatīvo vidi. Tā īstenošanai Gruzijai nevajadzētu sastapties ar būtiskām grūtībām, jo ir veiktas daudzas reformas daudzās jomās, kas pārklājas ar asociācijas līguma prasībām. Īpaša uzmanība būs jāpievērš pārtikas drošumam, sanitārajiem pasākumiem, kas prasīs no Gruzijas valdības pielikt milzīgas pūles, lai izveidotu atbilstošu kontroles līmeni un produktu aizsardzību. Vēl viena joma ir rūpniecisku produktu drošība, kur ES tehniskie noteikumu un standartu pieņemšana būs sarežģīta. Bez pienācīgas darbības minētajās jomās Gruzija pilnībā labumu negūs no padziļināta un visaptveroša brīvās tirdzniecības līguma (*DCFTA*). Turpmākas reformas tieslietās un cilvēktiesībās uzlabos politisko kultūru, nodrošinot daudzpartiju plurālismu valstī, kas arī nosaka reālo sadarbību ar ES. Vēl problēma ir Gruzijas profesionālā kapacitāte un spējas valsts un valdības iestādēs, līdz ar to šīs prasīs nopietnas reformas civildienestā. Pēc līguma parakstīšanas svarīgākais ir tā implementācija, kur būtiska ir

pieredze. Visa Gruzijas sabiedrība vēlas veikt visas nepieciešamās reformas, lai pēc iespējas ātrāk gūtu labumu no asociācijas līguma. ES sniedz un sniegs būtisku ekonomisku atbalstu šā līguma implementācijai.

Darba autore secina, ka Gruzijas eiropeizācija ir novērojama visās trijās kaimiņu eiropeizācijas dimensijās. Tiek stimulēts divvirzienu process pēc T. Borzeles principa no “apakšas uz augšu”, veidojot Eiropas līmeņa pārvaldības struktūras Gruzijā, kā arī no “augšas uz apakšu”, kur ES ietekmē Gruzijas valsts struktūras. Abas puses ir atradušas veiksmīgu modeli, kā sadarboties. Gruzijas attiecības ar ES pēc formas atgādina dalībvalstu eiropeizāciju, jo tā gan patērē, gan ražo eiropeizāciju. Tiek skaidri novērota divvirzienu kustība gan no augšas uz leju, gan no lejas uz augšu. Eiropeizācijas mehānismi tiek izmantoti tieši un netieši, kas ir rezultējies prorietumnieciskā valstī ar dziļi iesakņojušām nepārtrauktām politiskām pārmaiņām. Protams, tas ir arī valsts drošības jautājums, kur Gruzija apgalvo, ka tai ir vajadzīga Eiropa, lai nodrošinātu tās ekonomisko, fizisko drošību, un ka nav cita partnera, kas var sniegt finansiālu palīdzību un garantēt minimālu drošības līmeni.

Lai arī asociācijas līgums nenozīmē iespēju kļūt par dalībvalsti, Hosē Manuels Borozo (*Jose Manuel Barroso*) apstiprināja, ka šī noteikti ir īpaša sadarbība. Jāņem vērā tas, ka asociācijas līguma implementācija nozīmē visu Eiropas normu, politisko sistēmu adaptāciju Gruzijā, kas valsti padarīs par pilnīgi eiropeizētu.

SECINĀJUMI

Maģistra darbā tika pētīti eiropēizācijas procesi Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā. Darba autore analizēja galvenās teorētiku nostādnes par eiropēizācijas procesiem, tās dimensijām un instrumentiem, kādus ES izmanto, lai sasniegtu savus ārpolitikas mērķus. Maģistra darba mērķis ir izpētīt eiropēizāciju Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā. Savukārt hipotēze ir šāda: eiropēizācijas process Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā ir atkarīgs no sadarbības ekonomikā, demokrātijā, tieslietās un iekšlietās. Hipotēze tiek pierādīta empīriskā ceļā, pētot eiropēizācijas jēdzienu, to raksturojošās kategorijas, EKP un AP dimensijas īstenošanu Azerbaidžānā, Armēnijā un Gruzijā. Tāpat arī tika veikta dokumentu analīze, ekspertu intervijas un iegūtās informācijas analīze. Balstoties uz veikto analīzi, tiek izstrādāti secinājumi.

1. Azerbaidžāna ir definējusi savas intereses ES. Sadarbība ir izveidojusies ekonomikā, konkrēti enerģētikas jomā. Stratēģiskā sadarbība enerģētikas jomā nosaka abu pušu attiecības, jo EKP un AP ir ārpus šīs sadarbības, kas ļauj Azerbaidžānai palikt pie savas ārpolitikas un tās mērķu īstenošanas, neņemot vērā ES politiku prasības. Kalnu Karabahas jautājuma risinājums būtiski nosaka Azerbaidžānas interešu kursu.

2. EKP tiek īstenota, neņemot vērā Azerbaidžānas intereses. Rīcības plānā definētās prioritātes balstās uz ES ārējiem drošības mērķiem. Azerbaidžānas puse ir ieinteresēta sadarboties, tikai un vienīgi balstoties uz vienlīdzību un stratēģisku sadarbību, kur tiek ņemtas vērā valsts intereses un pielāgojot tām politikas; kā būtiskākais tiek uzsvērts Kalnu Karabahas konflikta risinājums un ES lielāka iesaiste, kas savukārt nav iespējams, jo ES netiek pārstāvēta Minskas grupā.

3. Azerbaidžāna netiek eiropēizēta, jo, lai notiktu eiropēizācija, ir nepieciešama sadarbība ekonomikā, demokrātijā, iekšlietās un tieslietās. Sadarbība notiek tikai vienā eiropēizācijas dimensijā – ekonomikā. Netiek novērota dinamika demokrātijas veicināšanā, tieslietās un iekšlietās. To var pamatot ar ekonomisko sadarbību enerģētikas jomā, kas stāv pāri EKP un AP politikām. Abu pušu attiecības balstās uz stratēģisko sadarbību enerģētikā, šīs sadarbības dinamikai nav vajadzīgi papildu stimuli, jo abas puses ir līdzatkarīgas.

4. Armēnija ir definējusi savas intereses ES. Rietumu demokrātijas procesu uzlabošana un institucionālais dialogs Armēnijā balstās uz ekonomiskām interesēm. ES tiek skatīta kā organizācija, no kuras Armēnija var gūt ekonomisku, politisku labumu, kā arī galvenā interese ir Kalnu Karabahas konflikta atrisinājums.

5. EKP Armēnijā tiek īstenota, neņemot vērā Armēnijas intereses un tās iespējas implementēt ES politikas. Asociācijas līguma neparakstīšana parāda, ka ES nav instrumentu, kas varētu ātri reaģēt nepieciešamības gadījumā. Lai gan eksperti uzskata, ka Armēnijai nāksies atgriezties pie sarunām par asociācijas līgumu, tas nemazina faktu, ka ES ir jāsaprot, ka, ņemot vērā Kalnu Karabahas jautājumu, Krievijas armijas klātbūtni unniecīgo ekonomiku valstī, abpusēja sadarbība var veidoties tikai maziem soļiem. Turpmāk intereses būs jābalansē ar Eirāzijas ekonomisko savienību.

6. Armēnija netiek eiropeizēta. Lai notiktu eiropeizācija, ir nepieciešama sadarbība ekonomikā, demokrātijā, iekšlietās un tieslietās. Sadarbība notiek tikai vienā eiropeizācijas dimensijā – ekonomikā. Lai saņemtu finansiālu atbalstu no ES, Armēnija īsteno nelielas reformas iekšlietās un tieslietās. Armēnijas intereses iezīmē ekonomika, ES intereses iezīmē demokratizācijas process, tieslietas un iekšlietas, kas pierāda, ka nav divvirzienu procesa dinamiskai eiropeizācijai Armēnijā.

7. Gruzijas intereses ES ir nacionālās drošības jautājums. Ne tikai elite, bet 80 % sabiedrības vēlas tuvināties ES un atbalsta valdības centienus to darīt. Gruzija šo gadu laikā ir veiksmīgi īstenojusi reformas un pildījusi savas saistības pret ES, definējot kopīgus mērķus attiecību attīstībai, pildot rīcības plānā definētās astoņas prioritātes. Asociācijas līguma parakstīšana ir apliecinājums abu pušu interešu apmierināšanai un tālākai sadarbībai. Sadarbība ir valsts drošības jautājums, kur Gruzija apgalvo, ka tai ir vajadzīga Eiropa, lai nodrošinātu tās ekonomisko un fizisko drošību.

8. EKP Gruzijā tiek īstenota saskaņā ar Gruzijas prioritātēm. Uzņemot rietumu integrācijas kursu, Gruzijas intereses un prioritātes tiek balstītas uz ES interesēm. ES mērķis ir nodrošināt nepārtrauktu, drošu energoresursu piegādi dalībvalstīm caur drošu tranzītvalsti, savukārt EKP ir ES ārpolitikas instruments, kurš tiek izmantots, lai nodrošinātu Savienības drošību. Asociācijas līguma implementācija prasīs Gruzijai resursus un zināšanas.

9. Gruzija tiek eiropeizēta. Eiropizācija Gruzijā ir trijās dimensijās – ekonomikā, demokratizācijā, tieslietās un iekšlietās. Divvirzienu process veicina Eiropas līmeņa pārvaldības struktūru attīstību. Gruzijas eiropeizācija sakrīt ar dalībvalstu eiropeizāciju, tā gan patērē eiropeizāciju, gan ražo to. Eiropizācijas mehānismi tiek izmantoti tieši un netieši, kas ir rezultējies prorientumnieciskā valstī ar dziļi iesakņojušām nepārtrauktām politiskām pārmaiņām.

10. ES ir jāpievēršas individuāli katrai AP valstij. Dienvidkaukāza gadījums ir īpašs ar to, ka katra valsts ir pilnīgi atšķirīga gan no ekonomiskās attīstības, gan no reformu īstenošanas viedokļa. Dienvidkaukāza attīstības dinamiku ietekmē tā sauktie “iesaldētie konflikti”, kas veicina spriedzi ne tikai valstu starpā, bet arī reģionā. ES ņemot vērā ģeopolitisko situāciju un pieredzi ir jāsaprot, ka katrai valstij ir nepieciešama individuāla pieeja, īpaši noteikumi un prasības reformām, izsverot partnervalsts spējas izpildīt tās.

Balstoties uz veikto pētījumu, hipotēze apstiprinās, ja sadarbība notiek visās (ekonomikā, demokrātijā, tieslietās un iekšlietās) eiropeizācijas dimensijās; ja sadarbība notiek tikai vienā vai divās dimensijās, to nevar uzskatīt par visaptverošu eiropeizācijas procesu. Hipotēze apstiprinās Gruzijā, kur skaidri iezīmējas eiropeizācija visās trijās dimensijās, notiek divvirzienu sadarbības process. Hipotēze neapstiprinās Azerbaidžānā un Armēnijā, jo abās valstīs eiropeizācijas process notiek tikai vienā no trim dimensijām. Azerbaidžānai ir tikai ekonomiskās enerģētikas jomā, kura ir neatkarīga joma no EKP un AP īstenošanas gaitas, kas pamato abu pušu interešu apmierināšanu. Savukārt Armēnijai ir minimāla sadarbība ekonomikā. Ne visas valstis, kuras sadarbojas ar ES dažādu politiku ietvaros, eiropeizējas, jo pastāv daudz faktoru, kas nosaka valstu intereses, kas savukārt rezultējas vēlmē implementēt ES politikas.

IZMANTOTĀS INFORMĀCIJAS AVOTI

- 1) Garwrich., I. Melnykovska., R. Schweickert. Neighborhood Europeanization through ENP. KFG Working Paper Series Nr. 3. 2009.
- 2) Benita Ferrero-Waldner., The European Neighbourhood Policy: The EU's Newest Foreign Policy Instrument. European Foreign Affairs Review 11. 2006.
- 3) British Potrolium Global.
http://www.bp.com/en_az/caspian/operations/projects/Shahdeniz/SDstage2.html
- 4) Knill., D. Lehmkuhl., The national impact of European Union regulatory policy: Tree Europeanization mechanisms. European Journal of Political Research. 2001., vol. 41.
- 5) Cini M. European Union Politics. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- 6) M. Radelli Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. Europe Integrationonline Papers., vol. 4. 2000.
- 7) Eastern Partnership Community <http://www.easternpartnership.org/partner-states/azerbaijan>
- 8) Elkhan Nuriyev. "EU Policy in the South Caucasus A view from Azerbaijan", Center For European Policy Studies. July 2007.
- 9) European Council Conclusion on external relations., Concil of the European Union., <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/03/conclusions-russia-ukraine-european-council-march-2015/>
- 10) EU/Armenian Action Plan
http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/action_plans/armenia_enp_ap_final_en.pdf
- 11) EU/Azerbaijan Action plan
http://eeas.europa.eu/delegations/azerbaijan/documents/eu_azerbaijan/eu-azerbaijan_action_plan.pdf
- 12) European Bank for Reconstruction and Development
<http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/azerbaijan.pdf>
- 13) European Commission Press releases database. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-05-237_en.htm
- 14) European Council on Foreign Relations.
http://www.ecfr.eu/article/commentary_kyrgyzstan_and_the_ Eurasian_economic_union_the_view_from_bis3022
- 15) European Integration Index 2014 for Eastern Partnership Countries., Eastern Partnership Civil Society Forum. <http://www.eap-index.eu/azerbaijan2014>
- 16) European Union External Action http://eeas.europa.eu/enp/index_en.htm
- 17) EU/Georgia Action Plan. http://eeas.europa.eu/georgia/index_en.htm

- 18) European Union, Trade in goods with Armenia
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113345.pdf
- 19) Featherstone K., Radaelli C.M. The Politics of Europeanization. Oxford University Press, 2003.
- 20) Fineko Information & Analytic Agency., ABC.AZ. <http://abc.az/eng/news/78895.html>
- 21) F. Schimmelfennig., U. Sedelmeier. The Europeanization of Central Eastern Europe. Cornell University Press. 2005.
- 22) Georgy Bovt., Europe's Eastern Partnership: Between Europe and Russia., The World Today, Vol. 65., Nr.5. 2009. <http://www.jstor.org/stable/41549163>
- 23) Gezegorz Gromadzki., The Eastern Partnership After Five Years: Time for deep Rethinking., European Parliament., Directorate-General For External Policies of the Union. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536438/EXPO_STU\(2015\)536438_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536438/EXPO_STU(2015)536438_EN.pdf)
- 24) H. Grabbe. Europeanization Goes East: Power and Uncertainty in the EU Accession Process. http://www.ceses.cuni.cz/CESES-141-version1-3_1_Grabbe_2002_Europeanisation_goes_east.pdf
- 25) Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2014., Regional report : Eastern Partnership., http://eeas.europa.eu/enp/documents/progress-reports/index_en.htm
- 26) Implementation of the European Neighbourhood Policy in Azerbaijan Progress in 2014 and recommendation for action. http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/azerbaijan-enp-report-2015_en.pdf
- 27) Judith Kelley., New Wine in Old Wineskins: Promoting Political Reforms through the New European Neighbourhood Policy., JCMS Volume 44. Number 1. 2006.
- 28) Marcin Łapczyński. The European Union's Eastern Partnership: Chances and Perspective. 2009. http://www.cria-online.org/7_3.html
- 29) P.Graziano., P.Vink, Europeanization, New research Agendas, St.Matins Press, 2007.
- 30) Johan P. Olsen. Many Faces of Europeanization. 2002. http://ams.hi.is/sites/ams.hi.is/files/olsen_2002_the_many_faces_of_europeanization.pdf p. 929
- 31) J. Carpraso., M. Green Cowles., T. Risse. Transforming Europe. Cornell University Press. 2001.
- 32) Kamal Makili Aliyev. Azerbaijan's Foreign Policy: Between East and West. Instituto Affari Internazionali. IAI Working papers 13/05. January 2013.
- 33) Katrin Bottger., Mariella Falkenhain. "The EU's policy towards Azerbaijan: what role for civil society?". SPES Policy Papers. 2011. http://www.iepberlin.de/fileadmin/website/09_Publikationen/SPES_Policy_Papers/SPES_Pol

[icy Paper 2011 The EUs policy towards Azerbaijan BOETTGER FALKENHAIN.pdf](#)

- 34) Kakha Gogolashvili., The EU and Georgia: The Choice is in the Context. Europe in Dialogue. 2009. <http://georgica.tsu.edu.ge/files/04-Foreign%20Affairs/02-EU/Gogolashvili-2009.pdf>
- 35) Kornely Kakachia., Michael Cecire. Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security. Konrad-Adenauer – Stiftung, Regional Program South Caucasus. Gorgia. 2013. http://www.kas.de/wf/doc/kas_37002-1522-1-30.pdf
- 36) Ladrech, R'Europeanization of domestic politics and institutions: The case of France', Journal of Common Market Studies, vol. 32. 1994.
- 37) Ladrech R. Europeanization of Domestic Policies and Institutions. JCMS., vol. 40. 2002.
- 38) L. Alieva, "EU and the South Caucasus", CAP Discussion paper, Berlin, Bertelsmann Stiftung, December 2006. http://www.cap.lmu.de/download/2006/2006_Alieva.pdf
- 39) Lawton, T. 'Governing the skies: Conditions for the Europeanisation of airline policy', Journal of Public Policy., vol. 19. 1999.
- 40) Maria Raquel Freire, Licinia Simao. The Armenia Road to Democracy, Deminisions of a Tortous Process. CFPS Woriking Document No. 267. 2007. <http://aei.pitt.edu/11729/1/1492.pdf>
- 41) Micheal Emerson and Richard Youngs. Democracy's Plight in The European Neighbourhood. Center for European Policy Studies. Brussels. 2009.
- 42) Minisry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia <http://www.mfa.am/en/foreign-policy/>
- 43) Ministry of Foreign Affairs of Georgia http://mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=548
- 44) Mkrtchyan, Tigran. Democratization and the Conflict of Nagorno-Karabakh., Turkish Policy Quarterly Vol. 6, No.3., 2007. <http://www.turkishpolicy.com/images/stories/2007-03-caucasus/TPQ2007-3-mkrtchyan.pdf>
- 45) Narek Galstyan. The main Dimensions of Armenia's foreign and security policy. Policy Brief. Norweigian Peacebuilding resource center. March 2013. http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/cd67865d0fcfef431b21f3e4bbe5e020.pdf
- 46) National Assembly of the Republic of Armenia <http://www.parliament.am/?lang=eng>
- 47) National Statistical Service of the Republic of Armenia <http://www.armstat.am/en/?nid=126&id=10003&submit=Search>
- 48) National Statistics Office of Georgia. <http://www.geostat.ge/index.php?action=wnews&lang=eng&npid=280>
- 49) Organization for Security and Co-operation in Europe <http://www.osce.org/mc/39539?download=true>

- 50) Organisation for Security and Cooperation in Europe <http://www.osce.org/mg>
- 51) T. Borzel. Pace – Setting, Foot – Dragging, and Fence-Sitting: Member state Response to Europeanization. JCMS., vol. 40, 2002.
- 52) T. Borzel., T.Tisse., When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change. Europe Integration online Papers., vol. 4. 2000.
- 53) Tanja A. Borzel., Yasemin Pamuk., Pathologies of Europeanization Fighting Corruption in the Southern Caucasus. Freie Universität Berlin. 2009. http://euce.org/eusa/2011/papers/12k_boerzel.pdf
- 54) T.Faist., A. Ette., Europeanization of National Policies and Politics of Immigration: Between autonomy and the European Union. 2006.
- 55) Transparency International. The Global coalition against corruption. <http://www.transparency.org/country#AZE>
- 56) Turan News Agency. <http://www.contact.az/docs/2015/Analytics/041300112410en.htm#.VU0fbkIxHq0>
- 57) P.Graziano., P.Vink., Europeanization., New research agendas., 2007.
- 58) Rasim Musabayov., “While Considering European Integration a Priority Course, Azerbaijan will not Rush its Participation in the Eastern Partnership Programme”., Latvijas intereses ES., 2013.
- 59) Richard Giragosian. Strategic Setback: Armenia and The Customs Union., Regional Studies Center. 2013. <http://www.regional-studies.org/en/publications/analytical/296-281013>
- 60) Reuters <http://uk.reuters.com/article/2010/08/20/armenia-russia-idUKLDE67J0DX20100820>
- 61) Salome Samadashvili., Building a Lifeline for Freedom: Eastern Partnership 2.0., Wilfried Martens Center For European Studies 2014. http://issuu.com/centreforeuropeanstudies/docs/eastern_partnership_for_website/61?e=6369080/9626257
- 62) S. Lavenex., F. Schimmelfennig. Relations with the Wider Europe. Journal of Common Market Studies. Vol. 44. p. 2008.
- 63) Sebastian Schaffer., Dominic Tolksdorf. The Eastern Partnership – “ENP plus” for Europe Eastern neighbors., Center for Applied Policy Research., Ludwig-Maximilians-Universität Munich., No.4. 2009.
- 64) Stephan Grigoryan. Armenia on the Way to the Vilnius Summit. Latvijas intereses ES., 2013.
- 65) Stefan Lehne., Carnegie Europe. <http://carnegieeurope.eu/publications/?fa=54420>
- 66) S. Neil MacFarlane, “Georgia: National Security Concept versus National Security,” Russia and Eurasia Programme Paper REP PP 2012/01, Chatham House, 2012.

http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Russia%20and%20Eurasia/0812pp_macfarlane.pdf

- 67) Tamar Beruchashvili. Georgia's European Integration Agenda for the Vilnius and Beyond. Latvijas intereses ES., 2013.
- 68) Tigran Mkrtchyan., Tabib Huseynov., Kakha Gogolashvili. The European Union and the South Caucasus. Three Perspectives on the Future of the European Project from the Caucasus. Europe in Dialogue 2009. <http://aei.pitt.edu/11116/>
- 69) The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan. http://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/indexen.php
- 70) The Priorities of the Foreign Policy of the Republic of Azerbaijan. http://www.azerbaijan.az/portal/WorldCommunity/ForeignPolicy/foreignPolicy_e.html
- 71) Trend News Agency. Azerbaijan. <http://en.trend.az/capital/business/2188631.html>
- 72) Trends News. President Saakashvili: "Georgia should become region's Singapore". Trend. Tbilisi. <http://en.trend.az/capital/business/1804426.html>
- 73) Temuri Yakobashvili., Kakha Gogolashvili. The South Caucasus: Back and Forward to Europe. Strategy paper "Looking Towards the East", 2006. http://www.cap.lmu.de/download/2006/2006_South_Caucasus.pdf
- 74) Transport Corridor Europe Caucasus Asia. TRACECA. <http://www.traceca-org.org/en/traceca/>
- 75) V. Schmid., Europeanization and the Mechanisms of Economic Policy Adjustment. Europe Integration online Papers., vol., 5. 2001.
- 76) V. Volkhart. The European Neighbourhood Policy: An Economic Perspective, Challenges for the EU-Policy Towards the New Neighbours, Opladen, 2007.
- 77) W. Knelangen. A Neighbourhood of Freedom, Security and Justice?, European Neighbourhood Policy. Challenges for the EU-Policy Towards the New Neighbours. Opladen. 2007.
- 78) World Trade Organization http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

Maģistra darbs „Eiropēizācija Azerbaidžānā, Armēnijā, Gruzijā” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (neskaitot izmantotos informācijas avotus, titullapu, satura rādītāju, apzīmējumu sarakstu un pielikumus) ir 195 263 rakstuzīmes (ieskaitot intervālus).

Autore: _____ Laura Andrejeva

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājā: profesore Dr.paed. Žaneta Ozoliņa _____,2015.
(personiskais paraksts)

Recenzents: asociētā profesore Dr.Sc.pol. Iveta Reinholde _____
_____.2015.
(personiskais paraksts)

Darbs iesniegts Politikas zinātnes nodaļā _____.05.2015.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka _____
(personiskais paraksts)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____.06.2015. protokola. Nr.
_____.

Komisijas sekretāre: _____
(vārds, uzvārds; personiskais paraksts)